

**T.C.
AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TUNÇ ÇAĞINDA KIRŞEHİR

Ömer KUMLUBIÇAK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI**

**KIRŞEHİR
AĞUSTOS 2011**

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TUNÇ ÇAĞINDA KIRŞEHİR

Ömer KUMLUBIÇAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARİH

ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. VELİ ÜNSAL

KIRŞEHİR
AĞUSTOS 2011

ÖZET

Anadolu coğrafi konumu nedeniyle, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Anadolu Yarımadası, konumu ve doğal kaynakları sebebiyle tarihin her döneminde tercih edilen bir yer olmuştur. Asya ile Avrupa kıtaları arasında bir köprü konumundaki Anadolu Yarımadası, İnsanlık tarihinin gelişimine de tanıklık etmiştir.

Bir kültür mozaïği olan Anadolu'nun her karışında tarih vardır. Bu coğrafyanın üzerinde yer alan Kırşehir, tarihte çeşitli güçlere ve medeniyetlere ev sahipliği yaptığı kesindir. Bu bölge üzerinde bazı uygarlıklar çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlar ve birçok eser bırakmışlardır. Kırşehir'in geçmişı diğer Anadolu illerine göre daha az aydınlığa kavuşmuştur. Birçok dönem ile bazı eserlerin kimler tarafından hangi dönemlere ait olduğu tam olarak açıklığa kavuşturulamamıştır. Bunun sebebi; kaynakların az olması ve Kırşehir tarihi üzerinde araştırma çalışmalarının yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Kırşehir ili ve çevresinin Tunç Çağı'ndaki durumunu gözler önüne sermek ve ilerleyen dönemlerde bu konular hakkında çalışma yapacak insanlara kaynak teşkil etmektir. Özellikle bundan önce Kırşehir Tarihi hakkında yazılan eselerden farklı olarak, şehrin tarihini il sınırları içinde tutmayarak çevre, bölüm ve bölgelerle olan ilişkilerini de ele alınmaya özen gösterildi.

Anahtar Kelimeler: Orta Anadolu, Kırşehir, Tunç Çağı, Kızılırmak

ABSTRACT

Anatolia due to its geographical location, has hosted many civilizations throughout history. Anatolian Peninsula, in every period of history because of the location and natural resources has become a preferred place. Position as a bridge between the continents of Asia and Europe, the Anatolian Peninsula, in the development of human history has witnessed.

It is certain that Kırşehir, located on this ground hosted to the various civilizations and powers. On this region some civilizations made many and various activities and have left many works. There is less information about the past of Kırşehir comparing to the other Anatolian cities. Many periods and the owner of the some works are not known completely. This is because the sources is less due to the lack of research studies on the history of Kırşehir.

The purpose of this study is to reveal the status of Bronze Age of Kırşehir and its environment and supply a source for the people making research in future. Particularly unlike the other written documents about Kırşehir, this is not written with limiting the history of city in its borders but also its relations with its environment and regions are regarded.

Keywords: Central Anatolia, Kırşehir, Bronze Age, Kızılırmak

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Tunç Çağı boyunca Kırşehir ve çevresi ile ilgili bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmayı yaparken bu güne kadar yapılan Arkeolojik kazılardan ve yüzey araştırmalarından faydalanılmıştır.

Bu çalışma, giriş bölümü hariç olmak üzere toplam dört bölümden oluşmaktadır. Girişte Eski çağlarda Anadolu, Kırşehir adının kaynağı, Kırşehir'in kuruluşu konularına değinilmiştir. Çalışmamızın Birinci bölümünde ilin coğrafi özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Tunç çağı boyunca Orta Anadolu ve Orta Anadolu'da kurulan medeniyetlere değinilmiştir. Üçüncü ve dördüncü bölümde Kırşehir çevresinde Tunç Çağı yerleşmelerine dair bilgiler verilmiştir.

Sonuç olarak Tunç Çağı boyunca Kırşehir ve çevresinde meydana gelen gelişmeler hakkında, yapılan Arkeolojik kazı ve yüzey araştırmaları doğrultusunda bilgi verilmeye çalışılmıştır. Yüzey araştırmaları sadece Kırşehir'i kapsamamış, çevre iller ve bölgelere kadar genişlemiştir. Tüm bu çalışmaların sonuçları Kırşehir'in Tunç Çağı boyunca yerleşim yeri olduğunu göstermektedir.

Tunç Çağı'nda Kırşehir araştırmalarımızı yaparken, Sachihiro Omura'nın Kaman Kalehöyük'te yaptığı kazılardan ve hazırladığı raporlardan oldukça faydalandığımı belirtmeliyim. Kırşehir ilinin Tunç

Çağı'nın araştırılmasında manevi desteğini üzerimden hiç eksik etmeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Veli ÜNSAL'a teşekkürü bir borç bilirim.

KIRŞEHİR, 2011

Ömer KUMLUBIÇAK

KISALTMALAR

AUDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
EUEF	: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
İUEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
İTÇ	: İlk Tunç Çağı
ODTÜ	: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TAY	: Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
Yy.	: Yüzyıl

ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
KISALTMALAR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KIRŞEHİRİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

1.1. İLİN COĞRAFİ KONUMU.....	16
1.2. JEOLojİK ÖZELLİKLERİ.....	17
1.3. İLİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ.....	19
1.3.1. DAĞLAR.....	19
1.3.2. OVALAR.....	21
1.3.3. AKARSULAR.....	22
1.3.4. GÖLLER.....	24
1.4. İKLİM.....	27
1.5. TOPRAK VE BİTKİ ÖRTÜSÜ.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

2. TUNÇ ÇAĞI BOYUNCA ORTA ANADOLU

2. 1. ORTA ANADOLU'DA İLK TUNÇ ÇAĞI.....	35
2.1.1. ORTA ANADOLU'DA TUNÇ ÇAĞI KÜLTÜRLERİ..	36
2.2. ORTA ANADOLU'DA ORTA TUNÇ DEVRİ.....	42
2.2.1. ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI.....	43
2.2.1.1. KOLONİ ÇAĞI KRALLIKLARI.....	45
2.2.2. ACEMHÖYÜK.....	49
2.2.3. ALACAHÖYÜK.....	50
2.2.4. ALIŞAR.....	53
2.2.5. KÜLTEPE (KANİŞ).....	55
2.2.6. ESKİ HİTİT DEVLETİ.....	58
2.3. ORTA ANADOLU'DA SON TUNÇ ÇAĞI.....	63
2.3.1. HİTİT İMPARATORLUK ÇAĞI.....	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KIRŞEHİR VE ÇEVRESİNDE TUNÇ ÇAĞI

3.1. KIRŞEHİR VE ÇEVRESİNDE İLK TUNÇ ÇAĞI.....	66
3.1.1. KALEHÖYÜK (KAMAN)	67

3.1.2. KALEHÖYÜK (MERKEZ)	69
3.1.3. HASHÖYÜK.....	71
3.2. KIRŞEHİR VE ÇEVRESİNDE ORTA TUNÇ ÇAĞI.....	72
3.2.1. ASUR TİCARET KOLONİLERİ DÖNEMİNDE KIRŞEHİR..	72
3.2.2. ESKİ HİTİT DÖNEMİNDE KIRŞEHİR.....	73
3.3. KIRŞEHİR VE ÇEVRESİNDE SON TUNÇ ÇAĞI.....	76
3.3.1. HİTİT İMPARATORLUK ÇAĞINDA KIRŞEHİR.....	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KIRŞEHİR'DE TUNÇ ÇAĞINA AİT HÖYÜKLER.....78

4. 1. MERKEZ İLÇEYE BAĞLI HÖYÜKLER.....	78
4.1.1. SAĞMAL HÖYÜK	78
4.1.2. HAS HÖYÜK.....	78
4.1.3. ÖTEYÜZÖZE HÖYÜK.....	78
4.1.4. YASSI HÖYÜK.....	79
4.1.5. SEVDİĞİN HÖYÜK.....	79
4.1.6. ÇORAK HÖYÜK.....	79
4.1.7. TATAROĞLU HÖYÜK.....	79
4.1.8. TEKELİ HÖYÜK	80
4.1.9. SONDUL HÖYÜK.....	80
4.1.10. KESİKKÖPRÜ HÖYÜK.....	80
4.1.11. ÇADIR HÖYÜK.....	80
4.1.12. KALEHÖYÜK.....	81
4.1.13. ULUPINAR HÖYÜK.....	81
4.1.14. DEĞİRMEN HÖYÜK.....	81
4.1.15. GÖLHİSAR HÖYÜK.....	81
4.1.16. MENZİL HÖYÜK.....	81
4. 2. AKÇAKENT İLÇESİNE BAĞLI HÖYÜKLER.....	82
4.2.1. KADI HÖYÜK.....	82
4.2.2. GÜLLÜ HÖYÜK.....	82
4.2.3. AYVALI HÖYÜK.....	82
4. 3. AKPINAR İLÇESİNE BAĞLI HÖYÜKLER.....	83
4.3.1. ÜZERLİK TEPE HÖYÜK.....	83
4.3.2. TEK HÖYÜK	83
4.3.3. MEZARLIK HÖYÜK.....	83
4.3.4. KÜÇÜK KALE HÖYÜK	84
4.3.5. KÖŞKER HÖYÜK.....	84
4.3.6. İBİŞİN BURNU HÖYÜK.....	84
4.3.7. HARİN HÖYÜK.....	84
4.3.8. HANYERİ HÖYÜK.....	85
4.3.9. ÇAYÖZÜ HÖYÜK	85
4.3.10. BÜYÜK KALE HÖYÜK.....	85
4.3.11. AŞAĞI HOMURLU HÖYÜK.....	85

4.3.12. AKPINAR HÖYÜK.....	86
4.3.13. AKKAYA HÖYÜK.....	86
4. 4. BOZTEPE İLÇESİNE BAĞLI HÖYÜKLER.....	86
4.4.1. CEVİZLİBAĞ HÖYÜK.....	86
4.4.2. BOZTEPE KALE HÖYÜK.....	87
4.4.3. ARAPLI HÖYÜK.....	87
4.4.4. ÇAMALAK ÇIFTE HÖYÜK 1.....	87
4.4.5. ÇAMALAK ÇIFTE HÖYÜK 2.....	87
4.4.6. ÇALBALMA HÖYÜK.....	88
4.4.7. HARMANALTI HÖYÜK.....	88
4.4.8. HATUNOĞLU HÖYÜK.....	88
4.4.9. KEPİR HÖYÜK.....	88
4.4.10. KARA HÖYÜK 1.....	89
4.4.11. KARA HÖYÜK 2.....	89
4.4.12. KÖY ÖNÜ HÖYÜK	89
4.4.13. KÜL HÖYÜK.....	89
4.4.14. ŞANTIYE HÖYÜK.....	90
4.4.15. ÇİĞDELİ HÖYÜK.....	90
4.4.16. TATAR HÖYÜK.....	90
4.4.17. ÖZLÜNÜN HÖYÜK	90
4.4.18. SARI HÖYÜK.....	91
4.4.19. ESKİ DOĞANLI HÖYÜK 1.....	91
4.4.20. ESKİ DOĞANLI HÖYÜK 2.....	91
4. 5. ÇİÇEKDAĞI İLÇESİNE BAĞLI HÖYÜKLER.....	91
4.5.1. KALEEVCI HÖYÜK.....	91
4.5.2. ÇORAKTEPE HÖYÜK.....	92
4.5.3. GÖK HÖYÜK 1	92
4.5.4. GÖK HÖYÜK 2	92
4.5.5. ÇEPNİ HÖYÜK	93
4.5.6. KIRDÖK GÖK.....	93
4.5.7. HÖYÜKLER HÖYÜĞÜ	93
4.5.8. ERİKLİ HÖYÜK.....	93
4.5.9. ZEKERE HÖYÜK.....	93
4.5.10. SAFALI HÖYÜK.....	94
4.5.11. GÖK HÖYÜK.....	94
4.5.12. YALAKTEPE HÖYÜK 1.....	94
4.5.13. YALAKTEPE HÖYÜK 2	94
4. 6. KAMAN İLÇESİNE BAĞLI HÖYÜKLER.....	95
4.6.1. ADSIZ HÖYÜK.....	95
4.6.2. ÇAĞIRKAN KALEHÖYÜK.....	95
4.6.3. TAŞLIK HÖYÜK.....	97
4.6.4. KARAKAYA HÖYÜK.....	97
4.6.5. YENİ YAPAN HÖYÜKÜ.....	97
4.6.6. KIZLAR HÖYÜK.....	97
4.6.7. ÖMERHACILI HÖYÜK.....	98
4.6.8. FAKILI HÖYÜK.....	98
4.6.9. İSAHOCALI HÖYÜK.....	98
4.6.10. DARIÖZÜ HÖYÜK.....	98

4.6.11. KURU HÖYÜK.....	99
4.6.12. HÖYÜKLÜ TARLA.....	99
4.6.13. KAĞNİCAK HÖYÜK.....	99
4.6.14. DEĞİRMENÖZÜ HÖYÜK.....	100
4.6.15. DOYDUNUN HÖYÜK.....	100
4.6.16. TEPEKÖY HÖYÜK.....	100
4.6.17. HÖYÜKLÜ.....	100
4. 7. MUCUR İLÇESİNE BAĞLI HÖYÜKLER.....	100
4.7.1. AKÇAAĞILI HÖYÜK.....	100
4.7.2. YUĞ HÖYÜK.....	101
4.7.3. BÜYÜK GARİPLİ HÖYÜK.....	101
4.7.4. TATAR YEĞENAĞA HÖYÜK.....	101
4.7.5. AĞILI HÖYÜK.....	102
4.7.6. TUZ HÖYÜK.....	102
4.7.7. DALAKÇI HÖYÜK.....	102
4.7.8. SEYFE KURU HÖYÜK.....	102
4.7.9. SEYFE KALE HÖYÜK.....	103
4.7.10. YAZIKINIK HÖYÜK.....	103
4.7.11. ŞEKİLLER HÖYÜK.....	103
4.7.12. HACET HÖYÜK.....	103
4.7.13. ALTINYAZI HÖYÜK.....	104
4.7.14. SIĞIR YATAĞI HÖYÜK.....	104
4.7.15. DEĞİRMEN OCAĞI HÖYÜK.....	104
4.7.16. KÜÇÜK GARİPLİ HÖYÜK.....	104
4.7.17. TOPRAK PINARI HÖYÜK.....	104
4. 8. ARAŞTIRMA SONUÇLARI	105
SONUÇ.....	112
KAYNAKÇA.....	114

GİRİŞ

İlk coğrafyacıların Küçük Asya adını verdikleri Anadolu, Asya ile Avrupa arasında uzanan, üç yanı denizler ve sıradağlarla çevrili bir yarımadadır. Anadolu, farklı iklim kuşaklarında bulunması ve bereketli topraklarıyla, yüzyıllar boyunca insanoğlunun çeşitli göçlerine uğramıştır. Anadolu bu gelişmelerle çeşitli yönlerden gelen toplulukların oluşturdukları uygarlıklara yurt olmuştur.

Kazılarda ortaya çıkarılan kalıntılar, Anadolu'daki en eski insan topluluklarının Paleolitik çağ ya da "Eski Taş çağı" ile "Mezolitik çağ" denen Orta Taş çağında yaşamış olduklarını göstermektedir. Arkeolojinin yanı sıra diğer bilim dallarınca da desteklenen araştırmalar sonucunda, bu çağların, MÖ 600.000 ile MÖ 8.000 yılları arası gibi çok uzun bir zaman aralığını kapsadığı ortaya konmuştur.

Paleolitik çağ insanların yaşamları tüketim ekonomisine dayanıyordu. Besinlerini avlayarak ve toplayarak elde ediyorlar, mağaralar ve kaya sığınaklarında barınıyorlardı. İnsanlar av ve besin bulabilecekleri yerlere göç ediyorlar, avlanabilmek ve öteki yaşam gereksinmelerini sağlayabilmek için çeşitli aletlere ihtiyaç duyuyorlardı. Bu insanlar, doğada hazır buldukları taşları kullanmanın yanında, çakmaktaşını keşfetmişler ve çakmaktaşından çeşitli aletler yapmışlardır (Kınal, 1991: 9).

Anadolu'da Paleolitik Çağ; Antalya yakınlarındaki Karain Mağarası ile yine aynı yöredeki Beldibi, Belbaşı, Kumbucağı Mağaraları ve Alanya'daki Kadiini,

Isparta'daki Kapalıin ve Hatay Samandağ'daki Mağaracık mağaralarında yapılan araştırmalarla aydınlanmıştır.

Mezolitik dönemde insan, kullandığı aletleri daha da zenginleştirmiş, yaşamını kolaylaştırmaya çalışmıştır. Bu dönemde Yontma taş dönemi aletleri daha ince bir işçilik kazanmış, alet boyları oldukça küçülmüştür. Boynuz, kemik, odun türünden maddelerden saplar yapılmıştır.

Anadolu'daki Mezolitik Çağ'a ait yerleşmeler daha çok Toroslar'ın güneyi ile Marmara Bölgesi ve Batı Karadeniz'de yoğunlaşmıştır. Karain (Antalya), Şarklı Mağara (Gaziantep), Baradız'da(Burdur), ilk kez kompozit aletler ortaya çıkmış, oraklar üretilmiş ve üretime geçilmiştir (Sevin;1997:17-18).

Mezolitik devirden sonra insanlığın eriştiği kültür aşaması Neolitik (Yeni Taş Çağı) Çağ'dır. Neolitik devir taş devirleri arasında bir inkılâp devri olarak kabul edilir. Çünkü bu devirde bir takım yeni keşif ve icatlarla karşılaşmaktadır. Bunları şu şekilde sıralaya biliriz:

- 1.Ateş insanoğlu tarafından kontrol altına alınmıştır.
- 2.Piştirme tekniği ile seramik imaline başlanmıştır.
- 3.Ziraat başlamıştır.
- 4.İlk defa yerleşik hayata geçilmiştir.

Ateş Neolitik devirde insanoğlu tarafından kontrol altına alınmış ve buna bağlı olarak da, o güne kadar elde yapıldıktan sonra güneşte kurutulan çanak çömlekler, ateşte pişirmek suretiyle daha sağlam ve daha kullanışlı hale getirilmiştir (Kınal, 1998: 13).

Neolitik Çağ'a kadar, yiyeceğini doğadan temin eden insanoğlu, bu devirde ilk defa toprağı ekip biçmeye başlamıştır. Fakat bu defada başka bir sorun ortaya çıkmıştır. Ekip dikilen tarla ve bahçelerin yabancı hayvanlardan ve düşmanlardan korunması gerekiyordu. Neolitik devir Anadolu insanı ekip diktiğini beklemek için, tarla ve bahçelerin kenarlarına küçük kulübeler kurmuştur. Böylece Neolitik Çağ'da ilk yerleşik hayat, değişik tabirle köy kültürü başlamış oluyordu.

Anadolu'da MÖ 8000-MÖ 5000 yılları arasına tarihlenen Neolitik Çağ'ın en önemli yerleşme merkezleri; Burdur-Hacılar, Konya-Çatalhöyük, Mersin-Yümüktepe, Tarsus-Gözlükule, Diyarbakır-Çayönü, Malatya-Caferhöyük, Keban Barajı'nın kaplamış olduğu alandaki höyüklerdir (Memiş, 1989: 7).

Neolitik Çağ'dan sonra geçilen aşamaya, Kalkolitik yani Bakır Taş Çağı veya 'ileri üretici' dönemde denir. Bu çağın en belirgin özelliği insanoğlunun madeni keşfi ile beraber taş aletlerin yerini bakırın almasıdır. Silah yapımında artık madenler kullanılmaya başlansa da, az da olsa taş baltalar, obsidyen aletleri, kemik ve pişmiş topraktan yapılan araç- gereçler kullanılmaya devam etmiştir (Memiş, 1989: 9).

Bu çağda uygarlık ve yaşam biçiminde köklü değişiklikler olmamış ise de, tarım ilerlemiş, aletler daha da gelişmişti. Dokumacılığın yine bu çağda başladığı sanılmaktadır. Yapılan kazılarda, bu dönemin, kalın tabakalar halinde görüldüğünden, uzun süre devam ettiği anlaşılmaktadır (Memiş,1989: 10).

Bakır taş ve madenin kullanılması insanlık için yeni olanaklar ve gelişmeler sağlamıştır. Bu madenlerle başka değerli eşyaları geliştirme isteği ticareti doğurmuş, bu da kültürel ilişkiyi geliştirmiştir (Kınal, 1991: 30).

Anadolu'nun büyük bir bölümünde yaşanan Kalkolitik Çağ kültürü, değişik coğrafi koşullar, kültürel gelenekler ve etnik yapıdan kaynaklanan ve özellikle madenlere bağlı olarak değişiklik gösterir.

Anadolu da Kalkolitik Çağ yerleşmelerine bir göz atacak olursak: Batı Anadolu da Beycesultan Kalkolitik Çağa ait yerleşim yerlerimizden en önemlisidir. Kalkolitik Çağ'da dikkat çeken bir diğer yerleşim yeri Burdur Hacılar Höyük'tür (Lyod, 1998:6).

Orta Anadolu'da Kalkolitik çağda yoğun bir yerleşime uğramıştır. Alishar, bunlar arasında en önemlisidir. Orta Anadolu'da en önemli yerleşmelerden bir diğeri de Alacahöyük'tür. Çorum yakınlarında bulunan bu yerleşmede Kalkolitik Çağ'dan Hitit imparatorluk çağına kadar uzanan tabakalar bulunmuştur.

Kalkolitik Çağ'dan ilk Tunç Çağa geçişin kesin bir tarihi verilmemektedir. Kalay ve bakırın karıştırılmasıyla elde edilen tunç'un bu dönemde sıkça kullanılması döneme bu adın verilmesine neden olmuştur. Kalay ve bakır Kalkolitik Çağ'ın başında da görülmesine karşın, bu madenin alet ve kap yapımında kullanılması MÖ 3.000 yıllarında görülmeye başlanmıştır (Günaltay, 1946: 54)

Tunç Çağı MÖ 3000 ile MÖ 1.200 yılları arasına tarihlenmekte olup üç ana bölüme ayrılır:

1) İlk Tunç Çağı (MÖ. 3000- 2000)

2) Orta Tunç Çağı (MÖ. 2000- 1500)

3) Son Tunç Çağı (MÖ. 1500- 1200)

Bu devirlere yaklaşık olarak verilen tarihlerden görüleceğe üzere Son Tunç Çağı, Büyük Hitit İmparatorluğu zamanına (MÖ 1400- 1200) rastlar. Orta Tunç Devri ise Asur ticaret Koloni Çağı (MÖ 1959- 1750) içine alır (Memiş, 2001: 28).

Bu çağ Anadolu yerleşmeleri, etrafı kale duvarları ile çevrili küçük şehir devletleri görünümündedir. Dine ve askeri güce bağlı olan bir yönetim sisteminin ve ticaretin bir sonucu olarak bölgeler arasında ki iletişim artmıştır. Deniz ticaretinin artması koylarda yeni yerleşim yerlerinin kurulmasına, köylerinde kasabalara dönüşmesine yol açmıştır. Yalnızca deniz kenarları değil, kervan yolları ve dağlar arasındaki bölgelerde önem kazanmıştır (Şenel, 1995: 198).

Teknik ve bilgi birikimi bakımından Bakır Dönemi'nin ileri bir aşaması olan Tunç Çağı, bilindik anlamda devlet kavramının ilk defa gelişmeye başladığı ve bu doğrultuda ilk beyliklerin görüldüğü bir dönemdir. MÖ 2300'lerde Anadolu ve Mezopotamya üzerine başlayan ilk büyük Kavimler Göçü dönemin anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir. Özellikle bu göç dalgası içinde Anadolu'ya giren Hititler döneme damgasını vurmuşlardır. Ayrıca Mezopotamya'da kurulan Asur, Babil, Akad ve Mısır uygarlıkları dönemin özgün kültürlerini oluşturmaktadır. Devlet organizasyonlarının ilk örneklerinin bu devrede görülmeye başlaması ekonomik ve teknolojik gelişmelerle yakından ilgili olmuştur. Bu dönemin bir başka çarpıcı özelliği ise MÖ 3200 yıllarından itibaren yazının gündelik yaşamda kullanılmaya başlanmasıdır. Yazının bulunması ile birlikte madencilik başta olmak üzere topluluklar arası ticaret ivme kazanmış, içine kapalı yerleşik yaşamdan kent ve anakent kültürüne geçiş sağlanmıştır. Toplumlar arası ilişkilerin ticaret yoluyla gelişme göstermesi daha iyi organize olmuş bir sosyal yaşamın öncülüğünü yapmıştır (Cantürk, 2007: 17).

İlkçağın son evresi Demir Çağı'dır. MÖ 2000 yıllarında demir'in tunç yerine kullanılmaya başlamasıyla ortaya çıkan Demir Çağı, Batı Roma'nın MS 395 yılında ikiye ayrılmasına kadar olan yaklaşık 2500 yıllık bir süreci ifade etmektedir. Demir Çağı'nda Anadolu'da ve Önasya'da dengeler değişmiştir.

Anadolu'nun ortasında yer alan Kırşehir Anadolu'da yaşanan tarihi gelişmelerden etkilenmemesi mümkün değildir. Kırşehir Tarihi çok eskilere (MÖ 3000–2000) dayanmaktadır. Kırşehir bu tarihlerden günümüze kadar birçok

medeniyetin egemenliğine girmiştir. Bu nedenle bünyesinde birçok tarihi eser barındırmaktadır. Ancak Kırşehir tarihi hakkında yeterli çalışmalar yapılamamış ve Kırşehir bilhassa ilkçağ tarihi tam olarak aydınlatılamamıştır.

Kırşehir Adının Kaynağı: Kırşehir'in bilinen en eski adı Hititler tarafından verilen Akova-Saraverna (Su Şehri) dir. Yunanlılar ve Romalılar dönemlerinde Chamanen, Makissos, Parnassos ismi ile bilinen şehir, Bizanslılar döneminde Justinianopolis olmuştur. Selçuklular zamanında bir dönem "Gülşehri" olarak bilinen şehir; uçsuz bucaksız kıyım ortasında bulunmasından dolayı "Kırşehri" adını almıştır. Bu isim halk arasında değişime uğrayarak "Kırşehir" olmuştur (İl Kültür Envanteri İKE, 2006: 11).

C. H. Tarım Eski çağlarda, Kırşehir'in coğrafyası hakkında ilk araştırmayı Ramsay'ın yaptığını belirtir. Ramsay Küçük Asya'nın Tarihi Coğrafyası adlı eserinde Kırşehir ile ilgili bazı konulara değinmiştir. Ramsay Kırşehir'in bulunduğu kasabaya, özellikle Romalılar Devri'nde Makissos dendiğini belgelerle ortaya koymaktadır.

C. H. Tarım, ayrıca Ruge'nin "Kadim Çağ İliminin Gerçek Ansiklopedisi" eserinde Makissos başlığı altında Kırşehir'den bahsedildiğini belirtmiştir (Tarım, 1948:5).

Kırşehir ve çevresine ait ilk coğrafi araştırmalar Roma'nın son dönemlerinden itibaren başlar. O dönemde Kırşehir, başkenti Kayseri olan Kapadokya Eyaletine

mensuptur. 371 yılında Kayser Valens, Kapadokya eyaletini iki kısma ayırmıştı. Kırşehir, başkenti Tyana (Bor) olan İkinci Kapadokya (Copadocia Secunda) eyaletine bağlıdır. Kayser Justinianus, üçüncü Kapadokya (Kapadokya Tercia) eyaletini kurmuştur. Bu eyaletin başkenti Makisos'du. Ardından Makissos, ikinci Kapadokya'nın merkez noktası haline getirilmiştir.

Makissos'un kurulduğu yere ait ilk bilgi veren kaynak Bizanslı Procopius'un yazdığı eserdir. Bu eserde yazar Makissos hakkında "Ova içinde bulunan Makissos Kalesi harap olmuştu. Bunun üzerine Jüstinian kalenin batı tarafına düşen çetin, fevkalade sarp ve bir saldırgan için erişilmez olan arazide, yeni meskûn bir yer bina etti" cümlelerini kullanmıştır. Ramsey, bu bilgilere dayanarak Makissos'un Kırşehir olduğu kanaatine varmıştır. Yine Parnassos kenti de, Mortmann tarafından Kırşehir olarak belirtilmiştir (Tarım, 1948: 6).

Kırşehir'de şimdiye kadar yapılan araştırmalarda; Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik dönemlere ait yerleşim yerlerine rastlanmamıştır. Bu yönde herhangi bir çalışmada mevcut değildir. Bunun yanında Kırşehir'in her tarafında bir silsile halinde uzanan höyükler işlenmiş taşlar, çanak çömlekler, paralar, evler ve kaleler Kırşehir'in çok Eski Çağlar'dan beri iskân edildiğini gösteren delillerdendir. Bu eserler üzerinde yapılacak olan ilmi çalışmalar Kırşehir'de yaşamış olan insanlar hakkında bilgi verecektir (Tarım, 1938: 17).

Kırşehir kent merkezinde bulunan Kalehöyük'te yapılan bazı araştırmalar höyüğün MÖ 3000'den zamanımıza kadar kesintisiz iskân edildiğini gösterir.

Kırşehir çevresinde ilk yüzey araştırmaları 1926 yılında Hans Hening von der Osten tarafından yapılmıştır. İkinci araştırma ise 1950 yılında H. Bosert ve Bahadır Alkım tarafından yürütölmüştür. Bu kısa süreli araştırmalarda bazı yerleşim yerleri ve höyükler tespit edilmiştir. Kırşehir ve çevresi ile ilgili ilk detaylı yüzey araştırması Topaklı kazılarına başlamadan önce, 1964 yılında P. Meriggi tarafından yapılmıştır. Bu araştırma Kırşehir höyükleri ve bölgenin iskân tarihi bakımından en önemli araştırmadır (Mikami ve Omura, 1987: 123).

Kırşehir Ve Kırşehir Höyüğü Hakkında Bilgi Veren Tarihi Kaynaklar:

Kırşehir birçok gezgin tarafından gezilmiş, bu gezginler eserlerinde Kırşehir hakkında çeşitli bilgiler vermişlerdir. Gezinler Kırşehir'in genel durumundan bahsetmişler, çeşitli eserleri hakkında bilgiler vermişlerdir. İslami eserleri, kale camiini tasvir etmişlerdir. Fakat Kırşehir Höyüğü hakkında tafsilatlı bir anlatımda bulunmamışlardır. Bu gezginlerin Kırşehir ve Kalehöyük hakkında bilgileri şu şekilde inceleyebiliriz:

17. Yüzyıl Türk biyografist ve tarihçilerinden Kâtip Çelebi Kırşehir'e ilk uğrayan gezginlerdendir. Kâtip Çelebi Kırşehir'i gayet kısa bir şekilde tasvir edip, üzerinde bir kalesi mevcut olduğunu kaydetmektedir (Çelebi, 1732, 620). Kâtip Çelebi'nin "kasaba üzerinde" tabirini kullanmış olması, kaydettiği kalenin yüksek bir mevkide kâin bulunmasına dair bir ihtimali gerektirmektedir; bundan da "Kale" namıyla maruf "Höyük" ten başka bir şeyin belirtilmediğini tahmin etmekteyiz

17.yüzyılın ilk çeyreği içinde Anadolu'da bulunmuş olan P. Lucas'da Kırşehir'e uğramıştır. Ancak P. Lucas'ın Kırşehir'de hiç kalmadığını görmekteyiz. Şehrin birçok yerinde gördüğü harabelere göre, burasının bir zamanlar muhteşem bir kasaba olduğu belirtir. Bu kadar güzel bir yerden çok çabuk bir şekilde geçtiği için üzüntü duyduğunu açıklar. Seyahatnamesinde bunu açıkça ifade eder (Lucas, 1714: 124).

1839 yılında Kırşehir'den geçmiş olan B. Von Vincke Kırşehir hakkında şu bilgileri vermektedir: B. Von Vincke çok geniş bir sahaya yayılmış olan bu şehrin Ankara-Kayseri yolu üzerinde kâin bulunduğunu belirtir. Yine Kırşehir'in bu kesimde önemli bir mevki işgal ettiğini bildirmektedir. Bunun yanında B. Von Vincke, Kırşehir'de itina ile inşa edilmiş olan camilerden bahsetmektedir. Fakat sebebi tam olarak bilinmemekle beraber B. Von Vincke Kırşehir Höyüğü'nden bahsetmemiştir (Vincke, 1854: 45).

1841 Nisanında W. F. Ainsworth Kayseri'ye giderken Kırşehir'e de uğramıştır. W. F. Ainsworth eserinde şehrin ortasında suni bir tepe bulunduğunu, bu tepenin burasının eski bir yerleşmeye işaret ettiğini belirtir. Bu tepe üzerinde bazı dini yapıların ve "mezar taşları"nın mevcut olduğunu kaydeder. Kırşehir Höyüğü'nü ilk fark eden ve höyük hakkında ilk kez bilgi veren gezgin W. F. Ainsworth olmuştur (Ainsworth, 1842: 286).

1849 Haziranı'nda Kırşehir'den geçen P.V. Tschihatscheff, burasının 950 haneden müteşekkil bahçeli bir yer olduğunu belirtir. Şehrin batısının doğusuna göre

daha yüksek olduğunu zikreder. P.V. Tschihatscheff Kırşehir Höyüğü hakkında hiçbir bilgi vermemektedir.

H. Barth 1858 yılının Aralık ayında Kırşehir'e gelip, bir gün kalmıştır. H. Barth "Kaletepe" denen yüksekliğin herhangi bir tahkimatla ilgisi olmadığını, bunun üzerinde eski devirlere ait malzemedен inşa edilmiş olan bir caminin bulunduğunu, daha başka yapıların ise tamamen harabeden ibaret olduğunu kaydetmiştir. Kırşehir Kalesinin suni bir tepe olduğundan bahsetmez. Bunun yanında H. Barth'ın haritasında, Kırşehir ve Kalehöyük'ün işaret edildiğini görmekteyiz (Barth,1858: 62).

H. Barth ile birlikte aynı tarihte Kırşehir'e gelmiş olan A.D. Mortmann Kırşehir Kalesinin suni bir tepe olduğunu fark eden gezginlerden bir diğeridir. A.D. Mortmann, Kırşehir'in ortasındaki bu yüksekliğin bir sitadel olabileceğini, fakat böyle bir kaleden eser kalmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu suni tepede birçok duvar temelinin kalıntılarını fark etmiştir. Bunun yanında Kale Camii hakkında kısa bilgiler vermiştir. Buradaki daha önceki eserlerin Selçuklular tarafından tahrip edilmiş olduğunu, şehrin Selçuklular devrinde kurulmadığını belirtmiştir (Mordmann,1925: 512-513).

Kırşehir Höyük'ünü fark eden bir başka gezgin coğrafyacı C. Ritter'dir. C. Ritter bu yüksekliğin üzerinde çeşitli eski yapıların olduğunu kaydeder (Ritter,1858: 331).

Kırşehir’i ziyaret etmiş olan V. Cuinet, belirli, bir süre burada kalmıştır. Aynı zamanda şehrin ortasındaki “kale” adını taşıyan yüksekliğin üzerine bir okul binasının inşa edilmiş olduğunu kaydetmektedir. Bunun yanında höyük hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir (Cuinet,1890:331).

W. M. Ramsay 19.yüzyılın ikinci yarısında Anadolu’da geziler yapmış ve Anadolu’nun tarihi coğrafyası ile ilgili bilgiler vermiştir. W.M. Ramsay eserinde Kırşehir hakkında da bilgiler vermektedir. Kırşehir’in dış mahallelerinde suni büyük bir tepenin mevcut olduğunu bu tepenin kenarlarının dik bir şekilde uzandığını belirtir. Bu tepenin üst kısmında geniş bir düzlük bulunduğunu yüksekliğin ise tıpkı “Tyana’daki Semiramis Tepesini” andırdığını ifade eder. W. M. Ramsay’ın belirtmiş olduğu yükseklik Kırşehir Kalesi ve höyüğüdür. Burada şehrin dışında tabirini kullanmıştır (Ramsay, 1960:331).

H. C. Barkeley 19.yüzyılın sonlarında Kırşehir’e uğramıştır. İngiliz gezginlerden H.C. Barkeley Kırşehir Kalesi’nden ve şehrin eski eserlerinden bahsetmemiştir. Yine aynı tarihlerde Fransız gezginlerinden Cholet Kırşehir’e gelmiştir. Ankara’dan Konya’ya giderken Kırşehir’e uğramıştır. Kırşehir’de bir süre kalan Cholet şehrin sadece tasvirini yapmıştır (Barkeley, 1891: 135-140).

Kırşehir Höyük’ünü fark eden diğer bilgin ve gezgin E. Chantre olmuştur. E. Chantre 1893’te Kafkaslar üzerinden Anadolu’ya gelmiştir. Kayseri’den sonra Kırşehir’e uğramıştır. Kırşehir ve Hacıbektaş’a “enkaz yığından” teşekkül eden birer tepenin hâkim olduğunu belirtmiştir (Chantre, 1895: 7).

C. W. Wilson'nun "Seyyahlara Küçük Asya vb. El Kitabı" adlı eserinde Kırşehir'de elli kadem yüksekliğinde suni ve dik bir tepenin bulunduğu kaydedilmektedir. Bu tepenin üstünde büyük bir binanın varlığı belirtilmektedir. Ramsay gibi buranın "Tyana'da ki Semiramis Tepesi" ne benzediği vurgulanmaktadır. Aynı eserde 1876 da meydana gelen depremde Kırşehir'in büyük bir kısmının tahrip olduğu belirtilmektedir (Wilson, 1903: 54).

1896 Yılında R. Oberhummer ve H. Zimmerer Kırşehir'den geçmişlerdir. Kırşehir eserlerinde 4000 nüfuslu, çok bahçesi olan bir yer olarak belirtilmiştir. Ayrıca Kırşehir'de birkaç Yunanca yazıt tespit etmişlerdir. Kırşehir ortasındaki tepeden yani höyükten bahsetmemişlerdir.

Kont H. H. von Schweinitz, 7 Ağustos 1905 tarihinde Kırşehir'e gelip iki gün kalmıştır. Kırşehir'in muhteşem güzel ve mutasarrıflık merkezi olduğunu eserinde belirtmiştir. Ayrıca şehirde modern ve büyük bir hükümet konağı binası inşasının bitmek üzere olduğunu anlatmıştır. Şehrin adeta bir gelişme ve ilerleme halini gösterdiğini kaydetmiştir. Gerek Hükümet Konağı'nın gerekse şehirden diğer manzaraların resmini kitabına basmıştır. Fakat Kırşehir Kale höyük hakkında bilgi vermemiştir (Oberhummer,1899:183).

Kırşehir Kalehöyük durumu hakkında ilk esaslı bilgiyi H. H. von der Osten vermiştir.1926 yılında Anadolu'da araştırma gezileri yapan H. H. von der Osten Kırşehir'e de uğramıştır. Kırşehir Kalesi'nin höyükten başka bir şey olmadığını

belirtmiştir. Ayrıca “Kaletepe”nin (Citadel Mound) üzerinde bir hayli Hitit çanak-çömlek parçalarını topladığını kaydetmiştir. Hatta Kırşehir Kalehöyük’ün uzaktan bir resmini de eserinde vermiştir. Hans Henning von der Osten her ne kadar, Kırşehir adını “Bakır Çağ” kültürü kalıntılarını günümüze intikal ettiren haritasında gösterecek, Kırşehir Höyük’ünde Hitit devrinden önceki zamanlara ait buluntuları görüp görmediğini belirtmez (Osten, 1926: 152).

K. Bittel Kızılırmak kavsini içerisinde eski mevkileri incelerken Kırşehir merkezindeki Kırşehir Kalehöyük’ü de tasvir etmiştir.

Anadolu’nun birçok yerinde kazılar yapıldığı halde Kırşehir Kalehöyüğü hakkında esaslı araştırmalar yapılmamıştır. Kırşehir’i tanıtan eserlerde dahi bu höyükten teferruatlı bir şekilde bahsedilmemiştir.

Kırşehir’de yapılan en kapsamlı yüzey araştırmaları Prof. Dr. Sachihoro Omura tarafından 1985 yılında başlamış, aralıklarla 2002 ye kadar devam etmiştir. Araştırmalar Japonya Ortadoğu Kültür Merkezi adına yürütülmüştür. Prof. Dr. Tsugio Mikami ve Arkeolog Prof. Dr. Sachihoro Omura’nın başkanlığında yapılan yüzey araştırmaları Kaman Kalehöyük’ün kazı çalışmalarına katkı sağlamıştır. Araştırmaların genel amacı, Kaman - Kalehöyük’te 1986 yılından beri yürütülmekte olan kazıların açığa çıkardığı buluntuları daha iyi değerlendirmek, Kırşehir sınırları içindeki höyükleri ve bölgede yaygın kültürlerin yayılışını tespit etmektir.

Yapılan bu araştırmalar sonucunda Kırşehir ve çevresinde Kalkolitik ağa ait eserlere rastlanılmıştır. Bunun yanında Kırşehir ve çevresinde yapılan yüzey araştırmaları sonucunda hemen hemen her höyükte İlk Tunç ağına ait eserlere rastlanılmıştır. Tunç ağı boyunca Kırşehir'in yoğun bir iskâna tabi olduğunu söylemek mümkündür. Yapılacak olan kazı çalışmaları sayesinde Kırşehir ve çevresinin tarih öncesi dönemleri daha iyi anlaşılacaktır.

Yukarıda belirttiğimiz çalışmalar sayesinde Kırşehir Tunç ağı hakkında geniş bilgiler edinilmiş ve birçok yer hakkında aydınlatıcı bulgular ele geçirilmiştir. Böylece Kırşehir tarihi daha detaylı ve doğru bir şekilde yazılmaya başlanmıştır. Tunç ağında Kırşehir alışmamız Kırşehir'in Eski ağ tarihindeki eksiklerini giderecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KIRŞEHİRİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

1.1. İLİN COĞRAFİ KONUMU

Kırşehir, İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak Bölümü'nde yer alır. Yüzölçümü 6665 km² dir. Kabaca bir paralel kenarı andıran ilin toprakları, ülke topraklarının binde 8'ini, İç Anadolu Bölgesi topraklarının yüzde 2,9'u kadardır. İlin Matematik konumu, 38°-50', 39° -50' Ku zey enlemleri, 33°-30', 34° -50' Doğu boylamları arasındadır. İlin güney uç noktası merkez ilçeye bağlı Ulupınar Kasabası, kuzey uç noktası Çiçekdağı İlçesi'nin Konurkale Köyüdür. Batı uç noktası Kaman İlçesi'nin Büğüz Köyü, Doğu uç noktası ise Mucur İlçesi'nin Kılıçlı Köyü'dür. Denizden yüksekliği 985 m. dir. İlin kuş uçuşu denize uzaklıkları; güneyde, Akdeniz'de Anamur Burnu'na 362 Km; kuzeyde, Karadeniz'de Sinop'a 334 Km. dir (İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, İPKM, 1993: 26).

Anadolu'nun kültürel zenginliğini bünyesinde toplayan Kırşehir toprakları; doğu ve güneydoğuda Nevşehir, Niğde ve Aksaray, batı ve güneybatıda Ankara, kuzeybatıda Kırıkkale, kuzey ve kuzeydoğuda Yozgat illeri ile çevrelenmektedir (Atılgan, 1998: 3).

1.2. JEOLojİK ÖZELLİKLERİ

Kırşehir Masifi olarak adlandırılan yapı, "Orta Anadolu Masifi'nin bir parçasıdır. Türkiye'nin 9 masifinden en büyüğü olan Kırşehir Masif'i Tuz Gölü'nün altında da devam etmektedir. Masif kütle, tektonik hareketler sonucu bir veya bir kaç kez kıvrılmış, daha sonra kıvrılma özelliğini kaybederek sertleşmiş, çoğunluğu başkalaşım geçirmiş, temel küttedir. Kırşehir Masifi, I., II., III. ve IV. zamanlarda oluşmuş, yaklaşık 2000-2500 m. kalınlıkta bir yapıdır. Bu yapıda" yukarıdan aşağıya doğru: Kireçli şistler, fil latalar, yeşil şistler, mermer kuşakları; küçük taneli billurlu kuvarsitler, mikaşistler ve mermer katmanlarına rastlanır (Dinçer, 1998: 70).

İlin doğal yapısı, iç Anadolu Bölgesi ile birlikte; III. Jeolojik zaman olan Neozoik Üst Eosen'de karalaşma sonucu oluşmuştur. Asıl görünümünü Alp kıvrımları sırasında kazanmıştır (Kırşehir İli Turizm Envanteri, KİTE, 2000:4).

İlin oturduğu ana platoda, dört ayrı dönemde ortaya çıkmış oluşumlar vardır. Kuzeybatı-Güneydoğu yönünde uzanan fay hattı ile Seyfe Gölü çöküntü alanı IV. zaman alüvyonlarıyla, fay hattının doğusu başkalaşım geçirmiş dizelerden billurlu şistlerle kaplıdır. İl alanının batısı mermerleşmiş kireçtaşı ve dolomitlerle, bunun dışında kalan yerler ise; III. zaman Neojen göl tortuları ile kaplıdır. Başkalaşıma uğramış billurlu kütlelerin diziliş yönleri; Kırşehir-Kaman dolayında Kuzeybatı-Güneydoğu doğrultulu, Kırşehir yakınlarındaki Kervansaray dağlarında ise Güney doğrultuludur. Bu başkalaşıma uğramış billurlu kütlelerin yaşı tam olarak belirlenememiştir. Ancak Kaman'ın batısında yer alan karalan dağlarının başkalaşım

kütlelerinin Tebeşir dönemi öncesine ait olduğu kesin olarak belirlenmiştir. Başkalaşım katmanlarının altındaki oluşumların, Paleozoik döneme ait olduğu sanılmaktadır (KİTE, 2000: 4).

Kırşehir, orta Anadolu'nun fay hattı üzerinde yer alır. Başkalaşım serilerinin kıvrılmaları sırasındaki kırılma ile Kuzeybatı-Güneydoğu yönünde uzanan bir fay hattı oluşmuştur. İkinci bir fay hattı ise; ilin, Ankara ile sınırını oluşturacak şekilde kuzeye doğru uzanır. İlk kıvrılmalar sırasında oluşan fay hattı 15 km. uzunluğundadır. Kırşehir'deki Terme Kaplıca suyu, bu fay hattının derinliklerinden gelen sıcak sudur (Basınoğlu, 1981: 74).

Kırşehir, üçüncü derece deprem bölgesi olan Orta Anadolu deprem alanı içinde yer alır ve deprem üst merkezinin etki alanı içindedir. Fay hatları ve çevreleri, depremlerin çok olduğu kırıklar dizisi içinde kalırken, diğer bölümler, 2. ve 3. derece deprem kuşağında yer almaktadır.

Kırşehir Depremi: 19 Nisan 1938'de, Kırşehir ve çevresinde Richter ölçeğine göre 6,7 şiddetinde yer sarsıntısı olmuştur. Deprem, il merkezinde hafif olarak hissedilmiş, buna karşılık deprem dış merkezinde yer alan Akpınar ve çevre köyler ile Yozgat'ta, 2297 binanın yıkılmasına, 2897 binanın ağır ve hafif hasar görmesine, toplam 149 kişinin ölümüne 211 kişinin yaralanmasına neden olmuştur (Kılıç, 1998: 21).

1.3. İLİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

İl toprakları güney ve güneybatıda Kızılırmak, batı ve kuzeybatıda Kılıçözü Deresi, kuzey ve kuzeydoğuda Delice Irmağı, doğuda Seyfe Gölü çöküntü alanı ile çevrilidir.

Kırşehir, ortalama yüksekliği 1000 metreye ulaşan geniş bir yayla görünümündedir. Kırşehir Masifi olarak ta adlandırılan bu plato; bir kaç dağ kültesi ile engebeleşmiş, Kızılırmak, Delice Irmak ve kolları tarafından yarılmış dalgalı bir düzlüktür. Bu plato üzerinde Seyfe Gölü kapalı havzası yer alır. Yüksekliği 1500 m.yi aşan dağların sayısı oldukça azdır. İl topraklarının; % 64,5'i plato, % 17,2'si dağlık alan, % 18,3 ova ile kaplıdır (KİTE, 2000: 5).

1.3.1. DAĞLAR

İlde çok az bir alanı (% 17,2) kaplayan dağlar, "Kırşehir Masif'i" olarak adlandırılan ana plato üzerinde kuzeyden başlayıp güneybatıya ve güneydoğuya doğru açılarak il topraklarını engebelenendirir. Bu engebelerin ortalama yükseltisi 1500–2000 m. arasında değişir. İl topraklarının kuzey kesiminde Çiçekdağı, Orta kesiminde Baran Dağı ve Kervansaray Dağı önemli yükseltilerdir (Devlet İstatistik Enstitüsü, DİE,1998: 2).

Kervansaray Dağları: Seyfe Gölü kapalı havzası ile Kırşehir yerleşme alanı arasında bulunan bu dağlar, kuzeybatıdan güneydoğuya doğru Mucur İlçesi'ne kadar

uzanır. Mucur'un kuzeyinde platolar üzerinde belirginliği azalan, ilçenin kuzeydoğusunda yeniden yükselen bu dağlar, Nevşehir'in kuzeyindeki Kızıldağ ile birleşir. Kervansaray Dağları'nın en yüksek noktası 1679 m. olup, ilin kuzeydoğusunda yer alır. Dağın diğer önemli dorukları ise; Armutlu, Köpekli, Kırlangıç ve Kızıldağ'dır. Akarsuların açtığı derin vadilerle parçalanan dağ yüzeyi, şiddetli aşınma sonucu yer yer düzleşmiştir. Ormanlık alanın bulunmadığı bu dağlarda, hâkim bitki örtüsü bozkırdır (İPKM, 1993: 28).

Çiçek Dağı: Adını verdiği ilçenin batısındaki platonun ortasında yükselen Çiçekdağı, Kırşehir'in en yüksek noktasıdır ve 1691 m. yüksekliğindedir. Dağ, Delice Irmak'a doğru akan derelerin açtığı vadilerle parçalanmıştır. Bitki örtüsü; seyrek meşeliklerden oluşan orman kalıntılarıdır. Dağın ikinci yüksek noktasını 1585 m. ile Yağmurlu Dede Tepesi oluşturur.

Baran Dağı: Kırşehir ile Kaman arasında yer alıp, batıdan güneye doğru uzanır. En yüksek noktası 1677 m. dir (İPKM, 1993: 28).

Aliöllez Dağı: Kaman ilçesindedir. Güney - güneydoğu yönünde uzanan dağın yüksekliği 1528 m. dir. Hirfanlı barajı yönünde derin olarak parçalanmış olup, bitki örtüsü zayıftır (İPKM, 1993: 28).

Bölgedeki diğer dağlar; Merkez: Karga Sekmez Dağları, Cemele Dağları, Naldöken Dağları, Hüyükü Dağları, Emir Burnu Dağları ve Obruk Tepesi. Kaman;

Toprak Kaya Dağları, Buzluk Dağları. Mucur, Armutlu Dağları, Büyük Uyuklu Dağları, Kırlangıç Dağları, Kızıl Dağ, Köpekli Dağları'dır (Dinçer, 1998: 70).

1.3.2. OVALAR

Kırşehir il topraklarının % 18,3'ünü ovalar teşkil eder. Başlıcaları şunlardır:

Malya Ovası: Diğer adı "Seyfe Ovası" olarak bilinen ova, ilin kuzeydoğusunda yer alır. Çiçekdağı İlçesi'nin Salep Boğazı ve Taburoğlu Köyü yörelerinde başlayan ova, Mucur İlçesi'nin kuzeyini de içine alarak Kayseri il sınırına kadar uzanır. Alanı 400 km², yüksekliği, 1110 m. olan ova, yüksek bir düzlük görünümündedir. Çevre dağ ve platolardan gelen, akarsular tarafından taşınan maddelerin, çöküntü tabanını doldurmaları sonucu oluşan bu yüksek düzlüğün, büyük bölümü uzun süre bataklık olarak kalmıştır. Son yıllarda sürdürülen kurutma çalışmaları, doğu kesim dışında tamamlanmıştır. Göl suları tuzlu olduğundan, göl çevresinde genişçe bir alan çoraktır. Bunun dışında kalan ovalık alan alüvyonlarla kaplıdır. Sulama yetersizliği nedeniyle ovada kuru tarım yapılmaktadır. Yörede sulu tarım olanakları sağlanabilirse, ilin en önemli tarım alanı haline gelebilecektir. Ova üzerinde Malya Devlet Üretim Çiftliği Kurulu bulunmaktadır (Dinçer, 1998: 70).

Çoğun (Çuğun) Ovası: İlin Kuzey'inde yer alan ova, 2500 hektar alana sahiptir. Çoğun barajının yapılmasından sonra sulu tarıma açılmış, meyve sanayi bitkileri üretimi artmıştır.

Güzler Ovası: Kırşehir'in Güney'inde yer alan ova, 2400 hektar alana sahiptir. Sulama gölet'i yapıldıktan sonra sanayi bitki üretimi artmıştır

Diğer Küçük Ovalar: Hamamözü, Değirmenözü, Acıöz, Maniöz Ovaları.

Ovaların dışındaki diğer düzlükler: Kenar, Tatarilyas, Kuytuluk, Körkuyu, Gardaklıbel, Yalnız Mezar, Göbek, Laleli, Güllü Dağ, Ekizağıl ve Aksakal Yaylaları'dır (İPKM, 1993: 26).

1.3.3. AKARSULAR

Kızılırmak: Bütün çığırı Türkiye topraklarında olan Kızılırmak, Sivas Kızıldağ'da doğar, Bafra Ovası'nda Karadeniz'e dökülür. Türkiye'nin uzunluk bakımından en büyük (1355 km.) akarsuyu olup, havza alanı bakımından Fırat'tan sonra ikinci sırada yer alır. Kızılırmak, antik çağda tuzlu akarsu anlamına gelen "Halys" adıyla anılırdı. Türkçe adını içerisinde tuz ve jips bulunan, çoğunlukla kıvılcımlı, kumlu-killi topraktan almaktadır. Genellikle jipsli araziden akarak gelen Kızılırmak'ın suları tuzlu ve acıdır. Fakat bu durum, tarımda sulamayı, olumsuz etkilememektedir.

Kızılırmak; Nevşehir'in Gülşehir ilçesi önlerinden geçtikten sonra güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda Kırşehir platosuna girer ve Kırşehir'in 17 km. güneyinden geçer. Bu arada kuzeyden gelen ve Kılıçözü Deresi olarak bilinen Kırşehir Çayı kolunu alır. Daha sonra dar boğazlar içinde akmaya başlar. Bu

boğazlardan ikisinde kurulan Hirfanlı ve Kesikköprü Barajları'nda, doğal akışı bir ölçüde kesintiye uğrar. Kesikköprü barajından sonra güney-kuzey doğrultusunu alır ve Kaman-Bala yolunun geçtiği Köprüköy köprüsünün altından geçerek Kırıkkale il sınırına ulaşır.

Kırşehir, Kızılırmak havzası üzerinde olmasına rağmen, ova ve sulanabilir alan bakımından fakirdir. Yağmur ve kar suları ile beslenen, ortalama debisi 184 m³/sn. olan Kızılırmak'ın rejimi düzensizdir. İlkbahar başlarında, yükselmeye başlayan suları, ilkbahar sonunda en yüksek düzeye ulaşır. Sıcak ve kurak geçen yaz aylarında buharlaşmanın artması ile azalan suları, temmuzda en düşük seviyededir (İPKM, 1993: 26).

Kılıçözü (Kırşehir) Çayı: Kızılırmak'ın il içinde kalan kuzey kolunu oluşturan çay, Baran Dağı'nın kuzey yamacından doğar. Kırşehir ve Güzler'i geçerek Taka mevkiinde Kızılırmak'a karışır. Kuzey-güney doğrultusunda 80 km. uzunluğa sahiptir. Suları tarımda kullanılan çayın üzerinde, sulama ve taşkın önleme amacı ile Çoğun barajı, İğdeliöz, Kılıçözü ve Güzler sulama Regülâtörleri yapılmıştır. Düzensiz bir rejime sahip olan çayın, yazın suları' azalır. Kış ve ilkbahar aylarında ise, yağışlar ve eriyen kar suları sebebiyle, zaman zaman taşkınlar olmaktadır. (İPKM, 1993: 26)

Kaman Kılıçözü Çayı: 150 km. uzunluğundaki çay, Kaman'ın güneyinden kaynağını alarak, ilin kuzey bölümünde yer alan dağ ve platoların sularını toplar,

Kırıkkale-Yozgat sınırında Delice Irmak'a karışır. En büyük kolu Malaközü Deresidir (İPKM, 1993: 26).

Delice Irmak: Kızılırmak'ın en uzun koludur (426 km.) Kırşehir-Yozgat il sınırını oluşturan akarsu, Yerköy yakınlarında Kırşehir il sınırına girer ve Kırıkkale-Yozgat-Kırşehir sınırlarının kesiştiği noktada ili terk eder. Rejimi düzensiz olan ırmaktan, sulamada yararlanılmaktadır (Dinçer, 1998: 70).

1.3.4. GÖLLER

Seyfe Gölü: Kırşehir il merkezinin 35 km. kuzeydoğusundaki tektonik çukurlukta yer alır. Çukurluğun temeli, Neojen döneme ait tortul katmanlarla örtülüdür ve göl en alçak bölümünü kaplar. Deniz yüzeyinden yüksekliği 1110 m. dir. İdari olarak Mucur İlçesi sınırları içinde yer alan göl, adını, batısındaki Seyfe Köyü'nden alır. Küçük bir kapalı havza niteliği taşıyan göl, yazın iyice sığlaşır ve büyük bir kesimi tuzlu bataklığa dönüşür. Yüzölçümü 15 km² olup, farklı mevsimlerdeki ölçümlerde alanı değişebilmektedir. Genellikle sığ olan gölün en derin yeri 4/5 m. yi bulmaktadır.

Göl, batısında bulunan Seyfe ve kuzeyinde yer alan Badıllı Köyleri'nden çıkan pınarlar, dip kaynakları, drenaj alanı yüzeysel akışı ve göl alanına düşen yağışlarla beslenmektedir. Boşalımı ise, buharlaşma ile gerçekleşmektedir. Yörenin çok az yağış alması, gölü besleyen derelerin yazın büyük ölçüde kurumması ve yüksek buharlaşmanın da etkisiyle su seviyesi yazın oldukça düşer ve büyük bir kesimi tuzlu

bataklığa dönüşür. Tuzlu suya sahip olması nedeniyle, gölün güney kıyısında zaman zaman işletilmiş bir tuzla vardır. Göl çevresinde geniş meralar ve tarlalar yer almaktadır. Bu arazinin büyük bölümü, Malya Tarım işletmesi'nin sınırları içinde kalır.

Göl içinde balık yoktur, sadece kurbağa türlerine ve su yılanına rastlanır. Ancak Seyfe Deresi'nde ve derenin göl içindeki yayılım alanında iki küçük balık türü yaşamaktadır. Göl ve çevresi, 1990 tarihinde, "Tabiatı Koruma Alanı" ilan edilmiştir, aynı zamanda birinci derece "Doğal Sit" alanıdır. Göl ve çevresinde, ötücü kuşlar dâhil olmak üzere toplam 187 kuş türü tespit edilmiştir (Dellal, 1998: 35).

Obruk Gölü: ilin Nevşehir sınırları yakınında Obruk Köyünde bulunan, karstik oluşumlu bir göldür. Derinliği ve kirliliği nedeniyle suyundan yararlanılamaz.

Hirfanlı Baraj Gölü: Kaman'a bağlı Hirfanlı Köyü yakınlarında elektrik üretmek ve sulamada kullanılmak amacıyla 1959 yılında tamamlanmış ve 8 Ocak 1960 tarihinde açılmıştır. Açıldığı yıl itibariyle Türkiye'nin en büyük, bugün ise dördüncü büyük barajı olan Hirfanlı'nın alanı 263 km² dolgu yüksekliği 81 m. dir. Baraj gölünün uzunluğu 75 km. olup, en geniş yeri 15 km.dir. 2 milyon m³. kaya dolgu malzeme ile yapılan barajdan, yılda 40 milyon kw/sa. Enerji üretilmektedir. Baraj santrali dört türbinden meydana gelmektedir.

Hirfanlı barajının bulunduğu yer, granit ve granodiyorit masif kayalardan oluşan bir yöredir. Gölün tabanında ırmak çökelleri olan ve kalınlığı 5 m.yi bulan

mil, kum ve çakıl katmanları bulunur. Gölün yamaçlarındaki toprak kalınlığı 0-5 m. arasında değişir (Dinçer, 1998: 70).

Yapıldığı günden bu yana bölgenin iklimini olumlu etkileyen baraj gölünde, kerevit, sazan, yayın gibi türlerden oluşan tatlı su balıkçılığı yapılmakta ve yöre insanına gelir kaynağı sağlamaktadır. Baraj gölü, yörenin plaj ve piknik gibi ihtiyaçlarını da gidermektedir (İPKM, 1993: 26).

uğun (oğun) Baraj Gölü: Kırşehir İli'nin kuzeybatısında, uğun Köyü sınırları içinde, Kılıçözü ayı üzerinde kurulu olan baraj gölü, il merkezine 20 km. uzaklıktadır. Sulama ve taşkın koruma amaçlı yapılan göl, 1970 yılında tamamlanarak, sulamaya 1976 yılında geçilmiştir. Göl hacmi 22.600.000 m³. olan baraj gövdesinin yüksekliği 41 m. olup, kaya dolgu tipindedir. Baraj gölü ile 2028 hektar alan sulanabilmektedir. Ayrıca gölde başta aynalı sazan olmak üzere tatlı su balıkları üretilmektedir (İPKM, 1993: 80).

Karaova Barajı: Kırşehir, Akpınar-Karaova köyünün 3 km. güneydoğusunda, Delice Irmak'ın kollarından Kılıçözü'ne bağlı Manahözü ayı üzerindedir. Sulama amaçıyla 1997'de hizmete açılan baraj, toprak dolgu tipindedir. Baraj suyu ile 4760 hektar arazi sulanabilmektedir (İPKM, 1993: 124).

Kültepe Barajı: Kırşehir'in güneyinde, Kırşehir-Ortaköy yolunun 43. km.sinde, 2 km. içeride Ulupınar Köyü'nün 4 km. doğusundadır. Sulama ve taşkın önleme amaçıyla toprak dolgu tipinde yapılan baraj, 1983 yılında işletmeye

açılmıştır. Barajın kaynağında ve yan kolları üzerinde beş adet gölet yer almaktadır. Bu göletlerin etkisi ile baraja gelen su azalmış olup, ancak çok kısıtlı sulama yapılabilmektedir. Su ihtiyaç sorunlarının çözümü amacıyla baraja, Kızılırmak'tan pompaj-planlama çalışmaları yapılmaktadır. Baraj sayesinde toplam 23509 hektar alan sulanabilmektedir (İPKM, 1993: 83).

Bu barajların dışında yapımı halen sürdürülen Sıdıklı Barajı, Kırşehir ilinin 40 km. batısında Sıdıklı-Küçükboğaz Köyü yakınlarındadır. Sulama amacıyla yapılan baraj tamamlanmıştır.

Sulama Göletleri: Merkez ilçede, Ekizağul ve Karaboğaz Göletleri ile Güzler Regülâtörü vardır. Kaman'da, Karakaya, Gökeşme, Darıözü, Merdese, Sarıömerli, Çiftlikbala, Ömerhacılı ve Savcılı Göletleri; Çiçekdağı'nda, Gölcük, Kırdök Göletleri ile Boztepe'de, Harmanaltı Göleti hizmete açıktır. Ayrıca Mucur'da Yeniköy ve Kargın Göletleri ile Kaman'daki Çağırkan Göletinin yapımı devam etmektedir (İPKM, 1993: 27).

1.4. İKLİM

Kırşehir'de, kışları soğuk ve kar yağışlı, yazları sıcak ve kurak geçen karasal iklim görülür. Thorntwait'in iklim tasnifine göre, Kırşehir yarı kurak iklim özelliğine sahiptir. İldeki yıllık sıcaklık ortalaması 11,3 °C, yıllık yağış miktarı ise 400 mm.den azdır (Dellal, 1998: 35).

Çoğu zaman yağışsızlık, sık sık esen sam yeli dolayısı ile kuraklık baş gösterir (Tarım, 1960: 12).

Sıcaklık: İldeki dağlık ve ovalık alanlar arasında yıllık ortalama sıcaklık farkı fazla değildir. İlçeler arasındaki sıcaklık farkı 1 °C civarındadır. Merkez ilçede yıllık ortalama sıcaklık 11,3 °C iken, Kaman'da 10,9 °C, Çiçekdağı' da ise 12,2 °C. Kırşehir'in çevre illerle olan sıcaklık farkı yine 1 °C dolayındadır. Ankara'da 11,7 °C, Nevşehir'de 10,9 °C, Yozgat'ta 9,0 °C.

Kırşehir "Orta Kuşak Kara Tesirli Sıcaklık Rejimi" özelliğine sahiptir. Ocak ayı ortalama sıcaklığı -0.3 °C dir. Bu aydan itibaren mevsim sıcaklığına ve iklim özelliklerine bağlı olarak sıcaklık değerleri artmaktadır. Temmuz ayı ortalama sıcaklığı 22,8 °C dir. Temmuz ayından itibaren sıcaklık değerleri düşmektedir (DİE,1998: 3).

Kırşehir'de iklim özelliğine bağlı olarak gece ve gündüz sıcaklık değerleri arasında oldukça belirgin bir fark vardır.

Kırşehir'de 66 yıllık gözlem süresinde; 1954 yılı Ağustos ayında 39,4 °C ile en yüksek sıcaklık, 1942 yılı Ocak ayında ise -28,0 °C ile en düşük sıcaklık değerleri gerçekleşmiştir.

Yağış: Kırşehir'deki yıllık yağış ortalaması, 350-400 mm. arasında değişir. Merkez ilçede 62 yıllık verilere göre yıllık yağış miktarı 378,1 mm. dir. Yıllık yağış miktarı Kaman'da 455 mm., Çiçekdağı' da ise, 322 mm. olarak ölçülmüştür.

Kırşehir'e komşu il merkezlerinin yıllık yağış miktarlarının; Ankara'da 377,7 mm., Nevşehir'de 388, Yozgat'ta ise 539 mm. olduğu görülmektedir (İPKM, 1993: 30).

İlin yukarıda çizilen aylık ortalama rejim diyagramı incelendiğinde, yağışın en çok Aralık, Ocak, Nisan ve Mayıs Ayları'nda düştüğü görülmektedir. En az yağış Temmuz ve Ağustos aylarında düşmekte olup, bu aylardaki yağış miktarı 4-6 mm. dolayındadır. Bu değerlerden de anlaşılacağı gibi Kırşehir'in yağış rejimi tipi "Akdeniz Yağış Rejim Tipi"ni andırmaktadır. Çünkü yazın düşen yağış miktarı çok az, kış ve ilkbaharda yüksektir. Ancak yağış değerleri Akdeniz Tipi'ne göre çok düşüktür (Kırşehir İl Yıllığı, KİY, 1967: 47).

1.5. TOPRAK VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Kurak ve tektonik bir bölgede yer alan Kırşehir'de, toprak özellikleri, iklim ve ana maddeye bağlı olarak değişiklikler göstermektedir. İldeki ana toprak grupları ve özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Kırşehir il alanının çok büyük bir bölümü kahverengi topraklarla kaplıdır. Pekişmemiş kireçtaşları üzerinde bulunan kahverengi topraklar, kurak Orta Anadolu kuşağının da yaygın toprak türüdür.

Çiçekdağı'nın kuzeybatısı ile güneyinde kalan platolar ve Kaman'ın güneybatısı ile Merkez ilçe'nin güneyi kırmızı-kahverengi topraklarla kaplıdır. Çiçek dağının 1000 m.yi aşan kesimlerinde genellikle kahverengi orman toprakları görülür.

Bunlar organik madde bakımından zengin, olgun topraklardır. Bu topraklar üzerinde yer yer orman görülür. Orman örtüsünün seyreltiği yerlerde erozyon şiddetlidir. Dağın güney kesiminde, orman topraklarının altında kalan yükseltiler kestane renkli topraklarla kaplıdır. Çiçekdağı ilçesinin batısında Bayındır-Boyacık Kasabaları arası ve Kaman'ın güneyinde kalan alanın bir bölümü kireçsiz kahverengi topraklarla örtülüdür. Bu tür topraklar kuru tarıma elverişlidir.

İlde Seyfe Gölü'nün kuzeyi, batısı ve güneyi ile Kırşehir Kılıçözü ve Delice Irmak vadileri, alüvyon topraklarla kaplıdır. Bu topraklar, akarsuların çevreden getirdiği ve organik madde bakımından zengin, koyu renkli topraklardır. Ayrıca, vadi tabanlarında az da olsa alüvyon topraklarla geçişli olarak kolüvyal topraklar da vardır. Bu topraklar her tür bitkinin yetişmesine elverişlidir.

Kırşehir'de bu ana toprak grupları dışında, Merkez ilçe-Kaman arasını dolduran Baran Dağı'nın yüksek kesimlerinde çıplak kayalıklar ve Seyfe Gölü'nün çevresinde tuzluluğa bağlı olarak ortaya çıkan çorak topraklar vardır. Bu tür toprakların tarımsal bir değeri yoktur.

Bütün olarak değerlendirildiğinde il alanının, kullanım durumuna göre, arazi varlığı şöyledir:

Ekili, dikili alanların toplamı % 68,2'dir. Bunun % 40'ını tarla ürünleri ekim alanı, % 25,3'ünü nadas alanı, % 2,6'sını bağ, bahçe ve % 0,3'ünü de tarıma elverişli

olup, kullanılmayan arazi oluşturur. İldeki çayır ve mera alanları % 19,9, orman alanı % 3,7 ve tarıma elverişli olmayan alan ise % 8,2 dir (Dellal, 1998: 36).

İç Anadolu Bölgesi'nin bozkır kuşağı içinde kalan Kırşehir, genellikle orman örtüsünden yoksun olup, hâkim doğal bitki örtüsü bozkırdır. Çok eski çağlarda ormanlarla kaplı olan yöre olumsuz insan etkileri ve yağış rejiminin düzensizliği sonucu orman örtüsünü kaybetmiştir. Ormanlık alan, ilin toplam yüzölçümünün % 2'sini kaplarken, son yıllardaki çalışmalar sonucu bu oran % 3,7'ye çıkmıştır. Karasal iklim özelliği nedeniyle, kendiliğinden doğal örtüye kavuşamayan il, ancak ağaç dikimi ve bakımı yoluyla orman alanlarına kavuşabilecektir. Çiçekdağı' nın kuzey kesimleri ile Akçakent İlçesi çevresinde meşe, karaçam ve sedir ağaçlarından oluşan ormanlar bulunmaktadır. Bu ormanlar bozuk koru ve baltalık niteliğindedir. İl sınırları içinde yer yer çalılıklara da rastlanmaktadır (Dellal, 1998: 35).

İlde aşırı hayvan otlatma ve doğal otlakların zamanla tarlaya dönüştürülmesi, alfa otu ve püsküllü çayır gibi otsu türlerin azalmasına, bunun yerine çoban yastığı ve geven türlerinin çoğalmasına neden olmuştur. İl alanını çeşitli yönlerden parçalayan akarsu vadilerinde kavaklıklar ve meyve bahçeleri vardır. Platolarda ise, tek yıllık çayır otları dışında bitki örtüsü yoktur (Basınoğlu, 1981: 78).

Son yıllarda ildeki bozuk nitelikli ormanlar bakıma alınarak, koruya dönüştürülmesine ve yerleşim alanlarının çevresinde ormanlar oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla 1965 yılında kurulan Fidanlık Şefliği, 1967 yılında Orman Fidanlık Müdürlüğü haline getirilerek, ilin fidan ihtiyacını karşılamaya

başlamış, bugün de çalışmalarını sürdürmektedir. Fidanlık Müdürlüğü, 1966 yılından itibaren yaklaşık 46 milyon fidan üretimi yaparak, bunun bir kısmı ile il ihtiyacını karşılamıştır. Orman Bakanlığına bağlı, Ağaçlandırma Şefliği ve Başmühendisliği, tarafından 1977 yılından 1997 yılı sonuna kadar Kırşehir'de 3400 hektar alana yaklaşık 7 milyon adet fidan dikimi yapılmıştır. 1998 yılı programı içerisinde, Kervansaray Mevkiin'de 600 hektar alana 1.200.000 adet fidan dikimi gerçekleştirilecektir. Orman Fidanlık Müdürlüğü, modern kavakçılığın gelişimi için de çalışmalar yapmıştır. Fidanlıkta, karaçam, sedir, kavak dışında, akça ağaç, dişbudak ve süs bitkileri de yetiştirilmektedir.

İlimizde ormanlık alan toplam 24.591 hektardır. Bu ormanlar, karaçam, sedir ve kavaktan oluşan Prodüktif Koru, karaçam ve sedirden oluşan Bozuk Koru ile meşelerden meydana gelen baltalıklardır. Orman alanı büyüklüğü bakımından ilin ilçelere göre dağılımı dikkate alındığında, Akçakent ön sırada yer alırken, bunu sırasıyla, Çiçekdağı, Merkez ilçe, Kaman ve Mucur takip eder. Mevcut ormanların bakımı ve işletmesi, Kırşehir Orman İşletme Müdürlüğü, tarafından yürütülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TUNÇ ÇAĞI BOYUNCA ORTA ANADOLU

Kalkolitik devirden sonra Anadolu'da Tunç Devri başlar. Tunç Devri, M.Ö. 3000–1200 yılları arasına tarihlenmekte olup, üç ana bölüme ayrılır:

- 1- İlk (Eski) Tunç Devri (MÖ 3000–2000)
- 2- Orta Tunç Devri (MÖ 2000–1500)
- 3- Son (Yeni) Tunç Devri (MÖ 1500–1200)

İlk Tunç Çağı'nın ilk aşamasını oluşturan MÖ 3000–2500 yılları arasında Anadolu'da neler olup bittiğini bilmiyoruz. Ancak bu ilk dönemde araç ve gereçlerde bakır kullanıldığını görüyoruz. Bu nedenle arkeologlar, İlk Tunç Çağı'nın bu bölümüne Bakır Çağı ismini vermişlerdir.

Orta Tunç devri Asur Ticaret Kolonileri (MÖ 1950–1750) ve Eski Hitit (MÖ1700–1500) dönemlerini kapsamaktadır. Yeni Tunç Devri ise Büyük Hitit İmparatorluğu (MÖ 1400–1200) zamanına kadar uzanmaktadır (Memiş,2006: 110).

Yazının Anadolu'da kullanılmaya başlandığı dönemden önce, Anadolu'da yaşanmış olaylarla ilgili tüm bilgilerimizi arkeolojik araştırmaların sonuçlarına göre vermemiz gerekir. Bu tür bilgiler tarihimize önemli katkıda bulunmuştur. Ülke insanının geçmişini beş bin yıl geriye götürmüştür (Lloyd, 1997: 15).

Arkeolojik araştırmalar tarih öncesi dönemlerin aydınlatılmasında tarihe en büyük yardımcı bilim dalı konumundadır.

Kalkolitik Çağ'ın başlarında tüm Anadolu'da iklimin giderek normalleşmesi ve bunun sonucunda bu güne yakın coğrafi koşulların oluşması nüfusun artışına neden olmuştu. İnsanoğlu giderek daha fazla sayı ve türde mal üretmenin yollarını araştırmaya başlamıştı. Bunun için organize bir iş gücü, depolama tesisleri ve bunların korunması için etkili bir organizasyona gereksinim vardı. Bu yolda ilk adımlar Kalkolitik Çağ içinde atılmıştı. Üretim ekonomisinin gelişiminde madencilik en önemli aşamalardan biridir. Çünkü tunç gibi alaşımları yapabilmek için gerekli bakır ve kalay gibi madenlerin zaman zaman uzak bölgelerden sağlanması ve karmaşık üretim teknolojisi ileri düzeyde uzmanlaşmayı gerektirmektedir (Sevin, 2003: 42).

Bu yeni dönem, önceki çağların tarım, dokumacılık, çömlekçilik vb. buluşlarına, daha etkili silahların üretilmesini, daha ince süs eşyalarının yapılmasını olanaklı kılan bakır-arsen ya da bakır-kalay karışımı tuncu eklemişti. Bu yüzden de bu dönem ilk Tunç Çağı olarak adlandırılır (Harmankaya ve Erdoğan, 2002: 59).

Anadolu'da MÖ 3. Binyılda çeşitli kavimler bulunmaktaydı. Bunların belli başlıları Orta Anadolu'da Hattiler, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Huriler, Batı ve Güney Anadolu kıyılarında yaşayan Luviler'dir (Memiş,2006:112).

Mezopotamya'da yaşayan Akkad imparatorluğu'nun, Anadolu'ya "Hatti Ülkesi" dediği ele geçen metinlerden anlaşılmaktadır. Hatti Ülkesinde merkezi bir devlet olmadığını, fakat birçok küçük şehir devletlerinin mevcut olduğunu bu metinlerden öğreniyoruz (Memiş, 2006:112).

2.1. ORTA ANADOLU'DA İLK TUNÇ ÇAĞI

Kalkolitik Çağ'dan Demir Çağı'nın başına kadar Tunç Çağı olarak adlandırılan sürenin çok uzun olması, arkeologları bu dönemi İlk Tunç, Orta Tunç ve Son Tunç diye üç alt bölüme ayırmalarına yol açmıştır. Çağa adını veren tunç, bakıra arsen ya da kalay karıştırarak yapılan ve bakıra göre daha sert olan bir alaşımdır. Anadolu için İlk Tunç Çağı terimi ilk defa C. Blegen tarafından ortaya atılmıştı. Blegen bu terimi bilim dünyasına sunmasındaki temel prensibi Anadolu kronolojisi ile Ege kronolojisi arasında bir terim birliğine gitmekti. İç Anadolu Bölgesi kronolojisinde İlk Tunç Çağı, I. Evre II. Evre ve III. Evre adları ile incelenmektedir (Harmankaya ve Erdoğan, 2002: 8).

Bu yeni dönem, önceki çağların tarım, dokumacılık, çömlekçilik vb. buluşlarına, daha etkili silahların üretilmesini, daha ince süs eşyalarının yapılmasını

olanaklı kılan tuncu eklemiştir. Bu yüzden de ilk Tunç Çağı olarak adlandırılır (Harmankaya ve Erdoğan, 2002: 59).

İlk Tunç çağında yoğun olarak yerleşilmiş olduğu araştırmaların sonuçlarıyla ortaya konulan Orta Anadolu'nun önemli merkezleri arasında Alacahöyük, Alishar, Kültepe, Acemhöyük, Karaoğlan, Ahlatlıbel, Koçumbeli ve Etiyokuşu sayılabilir.

İlk Tunç Devrini kaleler ve beyler dönemi olarak da adlandırabiliriz. Bu dönemde Anadolu'ya baktığımızda iklimin giderek normalleşmesini ve nüfusun giderek artmakta olduğunu görüyoruz. Anadolu'da sosyal sınıflar giderek daha belirgin şekilde ortaya çıktıklarını, yönetici sınıfın görkemli bir yaşama geçmesine tanık olunmaktadır. Ancak bu toplumsal örgütlenme coğrafi nedenlerle komşu Mısır ve Sümer'dekinden daha küçük çapta idi. Bu yeni döneme önceki çağların tarım, dokumacılık, çömlekçilik vb. buluşlarına, daha etkili silahların üretilmesi, daha ince süs eşyalarının yapılmasına olanaklı kılan bakır-arsen ya da bakır-kalay alaşımı yani tunç eklenmişti. MÖ 3000'de Anadolu'da ortaya çıkan bu yeni dönem Tunç Devri diye adlandırılmaktadır (Sevin, 1999: 93).

2.1.1. ORTA ANADOLU'DA TUNÇ ÇAĞI KÜLTÜRLERİ

Orta Anadolu'da İlk Tunç Çağı I.evreyi aydınlatan merkezler Yozgat Alishar, Çorum-Alacahöyük, Konya-Karahöyük, Demircihöyük ve Küllübadır.

Demircihöyük'ün D ve K katları İlk Tunç Çağı I evresi içinde değerlendirilmektedir. Bir avlu etrafında yuvarlak oluşturacak şekilde yan yana yapılmış basit köy yerleşimi bu evrede başlamıştır. Alishar'ın bu evreden itibaren sur ile çevrili olduğu yorumlanmaktadır. Alishar'da, Son kalkolitik Çağ ile İTÇ I evre özelliklerini ayırmaya yaramayacak sayıda çanak çömlek örneği elde edilmiştir.

Eskişehir il sınırları içinde yer alan Küllüoba bölgenin batı kesiminin Son Kalkolitik Çağdan İTÇ'na geçişini veren yerleşme kalıntıları ve İTÇ I evresi ile göze batmaktadır. Geçiş evresinde sur ile çevrili olan bir yerleşimin varlığı ilginçtir. Burada siyah, gri, özenli açık¹ maldan gaga ağızlı testiler² ilk bu evrede ortaya çıkmıştır (Harmankaya ve Erdoğan, 2002: 19).

İlk Tunç II Döneminde Orta Anadolu'da Güçlü beylikler ortaya çıkmıştır. Bunun yanında devletleşme sürecine girildiğini de söyleyebiliriz. Orta Anadolu'da Kızılırmak'ın batısında Ankara yöresinde Karaoğlan, Ahlatlıbel, Etiyokuşu, Koçumbeli, Karayavşan, Polatlı ve doğusunda ise Alishar-Alacahöyük bu dönemin en önemli yerleşme yerleri arasındadır.

Anadolu'da irili ufaklı birtakım beyliklerin ortaya çıktığı ve devletleşme sürecine girildiği İlk Tunç II dönemi aynı zamanda bir gönenç³ ve zenginlik çağıdır. Hemen her konuda gelişmelere sahne olan bu dönem Batı ve Güney Anadolu'da büyük bir yangın felaketiyle son bulmuştur. Troia, Beycesultan, Aprodiasis,

¹ Perdah, sıva, taş, mermer, metal ve keramik gibi çeşitli eserlerin pürüzlü yüzeyini düzleştirme, parlatma.

² Ağız gaga biçiminde sivri olan antik keramik kaplar. Prehistorik dönemde ve özellikle Hitit sanatında çok görülür.

³ Rahat, ferah.

Ahlatlıbel, Alacahöyük, Polatlı ve Tarsus'un yanı sıra bu ortak felaketle ilgili olmalıdır. Bu felaketten sonra yakılıp yıkılan kale ve köylere yeniden yerleşilmiş, ancak yerleşme yerleri sayıca azalmıştır (Sevin, 1999: 109).

Bu dönem uzun yıllar Bakır Çağı olarak nitelendirilmiştir. İç Anadolu Bölgesi'nde Polatlı'nın III. ve VII. tabakaları ve Karaoğlan'ın V. tabakası, Alacahöyük'ün III/7-11. evreleri/ tabakaları, Kültepe'nin 17-14. tabakaları, Alishar'ın 14-12 teras, 11-7 tepe tabakaları, Konya Karahöyük'ün VII ve daha sonrası tabakalarındaki yerleşimler az da olsa bu dönemin kültürleri hakkında fikir vermektedir. İç Anadolu Bölgesi'nin belki en büyük yerleşmesi olan Alishar'ın bu evresinde yerleşim taş temel üzerine kerpiç⁴ ile inşa edilmiş 2 m kalınlığında bir duvar ile temsil edilmektedir. Sivil mimari örnekleri ise yan yana bir geçit boyunca yerleştirilmiş gibidir. Höyükün⁵ boyutunun yanında kazı alanı çok küçük kalmaktadır. Bu açıdan yerleşim planını değerlendirmek olanaksızdır.

Eskişehir Küllüoba yerleşmesi de çanak çömlek endüstrisinde İlk Tunç Çağı I yerel özelliklerini devam ettirmiş ve T. Efe'nin tanımı ile "Yukarı Sakarya çanak çömlek⁶ grubu" malları ile özdeşleşmiştir. Bu mal grupları batıda Frigya yaylasından doğuda Sivrihisar Dağları'na kadar Yukarı Sakarya ovalarını içine alacak kadar geniş bir alana yayılmıştır. Kent bu evrede büyümüş iki kapıdan girilen surlu ile bir şato hüviyeti kazanmıştır. Bölgenin kuzeybatı ucundaki Demircihöyük özellikle bu yöre ile Balkan ve Karadeniz bölgesi arasındaki ilişkileri somut temele oturtmuştur.

⁴ Çamuruna saman karıştırılarak kalıba dökülmüş, güneşte kurutulmuş halidir. Prehistorik çağlardan beri kullanılan en temel inşaat malzemesidir.

⁵ Arkeoloji terimi olarak höyük, insanın toprağa yerleştiği Neolitik Çağ'dan bu yana, üst üste gelen köy, kasaba ve şehir kalıntılarında meydana gelen yapay yükselti ve tepe anlamında kullanılır.

⁶ Kabaca biçimlenmiş pişmiş topraktan yapılan her çeşit mutfak ve kullanım eşyasının genel adı.

Höyüğün L ve P yapı katları Korfmann tarafından İlk Tunç Çağı II a evresi olarak değerlendirilmektedir. Burada dikdörtgen ve trapez biçimli kerpiç yapıların birbirine bitişik yerleştirilmeleri İlk Tunç Çağı I. evre gibi devam etmektedir. Demircihöyük’de “Anadolu Yerleşim Planı” adıyla tanıtılan yerleşim planı yani dikdörtgen ya da trapez biçimli yapıların yan yana radial şeklinde yerleştirildiği bir planı Küllüoba’ya da uygulanmıştır. Küllüoba’da ortadaki avluda ise bey ya da başkanın oturduğu ve idari işleri idare ettiği yapı bulunmaktadır. Bu özelliği ile Küllüoba Demirci’den biraz farklıdır. Sur ile yapılar arasında sokaklar bu yerleşmede kentsel özelliklerin varlığını ortaya koymaktadır. Bölgenin güney kesiminde var olan Konya- Karahöyük yerleşmesi ise bu evrede yörenin Batı Anadolu olan ilişkisine somut örnekler getirmiştir. Bu yerleşmedeki kazı da alt tabakalar a daha geniş alanda ulaşılsa ilginç sonuçlar doğacaktır.

Son zamanlarda bölgede gerçekleştirilen yoğun yüzey araştırmaları İlk Tunç Çağı yerleşmelerinin sayısını artırmıştır. Hemen hemen her höyükte İlk Tunç Çağı’na tarihlenebilecek çanak çömlek parçası bulunmuştur. İçi siyah, dışı kırmızı iki taraflıda iyi açıklanmış maldan örnekler ortaya çıkmıştır. Tüm bölgede aynı mal gruplarından örneklerin var olmadığı yerel mal örneklerinin hâkim olduğu anlaşılmaktadır (Harmankaya ve Erdoğan, 2002: 28).

Bu dönemde Anadolu’nun çok büyük bir kısmını kapsayan Orta Anadolu Bölgesi’nde yöresel farklılıkların yanı sıra kent beyliklerinin geliştiği hatta ortak düşmana karşı birleşik ordu kurup karşı çıktıkları komşu bölgelerdeki yazılı belgelerden bilinmektedir. Kültür grupları birbiri içine girdiği için bölgeyi kültürlere

göre yörelere ayırmak zordur. Yine de Kayseri-Niğde-Aksaray grubu,(Kaniş Kültürü), Eskişehir-Yukarı Sakarya grubu, Ankara grubu, Konya grubu, Çankırı-Çorum-Tokat grubu (Kafkas kökenli budunların Kültürü) olarak kültür grupları ayrılabilir (Harmankaya ve Erdoğan, 2002: 35-36).

Çorum' un Alaca ilçesi yakınlarındaki Alacahöyük' te çoğu İlk Tunç Çağı' na ait olmak üzere çok önemli buluntular veren on üç mezar, ortaya çıkarılmıştır. Birden fazla kullanılmış olduğu yapılan araştırmalarla anlaşılan bu mezarlara bırakılmış olan eşyalar dolayısıyla, kimlerin gömülmüş olabileceği yolunda yorumlar yapılabilmektedir. Alacahöyük'ün 3. kültür katına ait olan bu mezarlardan çıkan zengin buluntular, gömünün İlk Tunç Çağı'nın son evresinde, yani İlk Tunç III döneminde yapıldığına işaret etmektedir (Koşay ve Akok, 1973: 8).

Kalkolitik devirden başlayarak iskân edilmiş ve bulunduğu bölgenin önemli yerleşmelerinden biri olduğu ortaya konulmuş olan, Yozgat'ın Sorgun İlçesi yakınlarındaki Alişar'ın 3. tabakasının İlk Tunç Çağı'nın son evresine ait olduğu belirlenmiştir. Etrafında kerpiç duvarlı bir surun bulunuyor olması, bu yerleşme yerinin dikkat çekici yönlerinden birini oluşturmaktadır. Alişar'ın da İlk Tunç III döneminde tıpkı Alacahöyük'te olduğu gibi, bölgesinde bir merkez konumunda, belli bir gücü elinde bulunduran bir yerleşim yeri olduğu ileri sürülebilir (Alkım, 1968: 124).

Anadolu'nun tarihsel devirlere girdiği MÖ 2. binyılın başlarında çok önemli bir merkez olarak karşımıza çıkan Kültepe'nin 13 ve 11. tabakalarının İlk Tunç III

dönemini içerdiği belirtilmektedir. Kültepe'nin de İlk Tunç III döneminde idare merkezi, bir yerel sülalenin oturma yeri olabileceği arkeolojik kazıların sonuçları ve kentin tarihsel önemi göz önünde bulundurularak söylenebilmektedir (Yakar, 1985: 34).

Orta Anadolu'da ilk Tunç III döneminde değinilmesi gereken merkezler arasında Ankara civarında bazı höyükler ve düz yerleşim yerleri de vardır. Ankara'nın güneyindeki Karaoğlan'da İlk Tunç III dönemi 5. tabakada yaşanmıştır. Üç evreli olan 5. tabakasında sur kalıntılarına rastlanmayan ve bu yönüyle Anadolu'daki diğer önemli İlk Tunç yerleşmelerinden ayrılan Karaoğlan' da, bu çağa ilişkin yerleşmelerin dikkat çekici olduğu arkeolog tarafından da vurgulanmaktadır (Arık, 1948: 48–49, 58–59).

Ankara yakınlarındaki bir başka yerleşim yeri olan Koçumbeli de Ahlatlıbel ile benzer özelliklere sahiptir. Yani bölgesinde otorite sahibi yerel bir sülalenin oturma yeri olarak kabul edilmektedir. İlk Tunç çağı'nın son evresinin temsil edilmiş olduğu Ankara yakınlarındaki Etiyokuşu'nda yapılan kazılarda etrafı bir sur ile çevrilmiş olan bu yerleşmenin zaman içinde gelişim gösterdiği anlaşılmıştır (Kansu, 1940: 19–20).

Yine Orta Anadolu'daki merkezlerden ikisi, Aksaray yakınlarındaki Yeşilova' da bulunan ve İlk Tunç çağı'nın son evresinin 8. tabakasında yaşandığı belirlenen Acmhöyük ile bu evrenin 5–6. tabakalarda temsil edildiği ortaya konulmuş olan Konya yakınlarındaki Karahöyük'tür.

Etrafının surla çevrilmiş olduğu araştırmalar sonucunda saptanmış olan ve 6–12. tabakaları İlk Tunç III'e tarihlenen Denizli'nin Çivril ilçesi yakınlarındaki Beycesultan, Anadolu'nun güneybatısındaki, bölgesinin merkezi konumunda olabilecek bir yerleşim yeri olarak dikkati çekmektedir (Lloyd-Mellart, 1962: 58).

İlk Tunç III dönemi, kentleşmenin hız kazandığı ve Anadolu'da kent devletlerinin varlığının ortaya konulduğu süreç olarak anılabilir. İlk Tunç III, Anadolu'da belli bir bölgede hâkim olan siyasal ve askeri gücü elinde bulunduran sülalelerin ortaya çıkış dönemi olarak belirlenmektedir. İlk Tunç çağı 'nın son evresindeki Anadolu'nun genel siyasal görünümü, belli bir gücü elinde tutan ve çevresinde daha küçük yerleşim birimlerini ve bölgesini kontrol edebilen, saray ve bunun yanı sıra başka amaçlarla kullanılmış büyük ölçekli mimari yapılara sahip, etrafı surla çevrilmiş kentlerin, kent devletlerinin varlığıyla belirlenmektedir.

2.2. ORTA ANADOLU'DA ORTA TUNÇ DEVRİ

MÖ. 2.binin başlarında Anadolu'da Tunç Çağı'nın orta evresine girilmiştir. Anadolu bu dönemde irili ufaklı birçok beylik arasında paylaşılmış ve beyler arasında sık sık çatışmalar çıkmaktadır. Henüz güçlü bir merkezi otorite söz konusu değildir. Bu beyliklerin en önemlileri Neşa(Kaniş), Mama, Kuşşara, Puruşanda, Urşu, Landa, Zalpa, Şalativara ve Hattuş'tur. Bu dönemde Anadolu'nun en çarpıcı özelliği Mezopotamya ile başlayan çok sıkı ve örgütlü bir ticaret ilişkisidir (Sevin, 1999: 119).

MÖ. 2.binin başlarında Anadolu'da ortaya çıkan kavimlerin önde gelenleri ise Hititler, Gaşkalar, Palalar, Lukkalar, Arzavalılar, Hayaşalılar, Aşşuvalılar ve İşşuvalılar'dır (Memiş, 2006: 119).

2.2.1. ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI

Mezopotamya kökenli Asur tüccarlarının Anadolu'ya ticaret amacıyla gelip, Karum⁷ ve vabartum⁸ denilen ticaret kolonilerini kurdukları dönemde beraberlerinde getirdikleri yazı ile birlikte Anadolu'nun tarih çağları süreci başlamaktadır. Tüccarların bu yazılı belgeleri, esas itibariyle iş mektupları ve borç senetleridir; tarihsel ya da siyasi amaçları yoktur. Bununla birlikte söz konusu tabletlerde, tanrı ve kişi adları ve tüccarların özel yaşamlarıyla ilgili bilgilerin yanı sıra Anadolu'daki yaşam, ekonomik ve toplumsal yapı, ticaret kolonilerinin ve kentlerin adları, ulaşım yolları ve Anadolu coğrafyası ile ilgili bilgiler mevcuttur.

Bu dönemde Asur tüccarları, Anadolu'daki yerel kent devletlerinin egemenliğini kabul ederek, belli bir vergi ödeyerek, onların izni ile kent merkezlerinin yakınlarına kurdukları kolonilerde yaşamakta ve ticaret yapmaktadırlar. Bu kent devletlerinden bazıları bugünkü Kayseri ili yakınında yer alan Kaniş, Yozgat ilindeki Alishar ve Çorum il sınırları içindeki Boğazköy/Hattuş gibi Kuzey Mezopotamya ile yoğun bir ticaret ilişkisi içinde olan beyliklerdir (Memiş, 2006: 119).

⁷ Asurlularda büyük ticaret merkezlerine ve limanlara verilen ad.

⁸ Karumun küçüğüne verilen ad.

Karum Ticaret kenti anlamına gelir. Orta Tunç Çağı başlarında, M.Ö. 2000 yılında, Orta Anadolu'da Asurlular tarafından ticaret amacıyla kurulan pazaryerleri niteliğindeki yerleşmelerdir. Yönetim açısından Asur'a bağlı olan ancak Anadolu'daki yerel beylere vergi ödeyen Karumlar arasında en önemlisi bugünkü Kültepe (Kayseri ili), yani Kaniş / Kaneş Karumuydu⁹.

Asur Ticaret Kolonileri zamanını aydınlatan vesikaların büyük bir bölümü Kayseri vilayeti sınırları içerisinde yer alan Kültepe kazılarında ele geçirilmiştir. Sayıları 20 bine varan Kültepe tabletleri, Anadolu'ya ticaret yapmak amacıyla gelen Asurlu tüccarlara ait ticari ve hukuki vesikalardır. Kültepe vesikaları, ticari ve hukuki nitelik taşımalarına rağmen o devirdeki Anadolu halkının sosyal, siyasi ve ekonomik durumuna da ışık tutmaktadır. Çünkü bu vesikalarda, pek çok şehir, tanrı ve şahıs adları geçmektedir. İşte bu isimlerin araştırılmasından, yerli halkın dili, dini, sosyal ve ekonomik bünyesi hakkında bilgi edinmek mümkün olmaktadır. Yer adları aracılığı ile de Anadolu'nun bu dönemdeki coğrafyası, şehirleri ve yolları, kısmen de olsa tespit edilebilmektedir (Memiş, 2006: 117).

Kültepe'nin dışında Hattuş ve Alişar'da Asurlu tüccarlara ait birer Pazaryeri olduğu, bu şehirlerde yapılan kazılar neticesinde anlaşılmıştır. Çünkü Kültepe'de olduğu gibi, diğer iki şehirde de, az olmakla beraber, Kültepe tabletlerinden bulunmuştur.

⁹ Kültepe konusunda ileride ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Bu dönemde Anadolu'da birçok şehir devleti bulunmaktadır. (Hattuş, Zalpa, Kuşara, Mama, Tamniya, Wahşaniya ve Puruşanda vb.) Bu şehir devletlerinden Kuşara krallığı, diğer şehir devletlerini yenerek, Anadolu tarihinde ilk defa siyasi birliği sağlamıştır. Bu birliği gerçekleştiren Kuşara kralı Anitta, Boğazköy kazılarında bulunan ve kendi adı ile anılan tablette, Asur Ticaret Kolonileri döneminin son zamanlarında bize çeşitli bilgiler vermektedir. Asurlu tüccarlar Anadolu ile yapmış oldukları ticaretle uzun süre Anadolu'yu sömürgeleştirmişlerdir (Memiş, 2006: 118).

Orta Anadolu'da, Hattuş (Boğazköy), Aksaray yakınlarında Acemhöyük, Konya'da Karahöyük ve Kırşehir'in Kaman ilçesi yakınlarında ki Çağırkan Kalehöyük'te de Karumlar kurulmuştur. Asur'dan Orta Anadolu'ya uzanan uzun ve zahmetli yol üzerinde ise vabartum (Konuk) denen küçük konaklama birimleri kurulmuştur (Sevin, 1999: 120-121).

2.2.1.1. KOLONİ ÇAĞI KRALLIKLARI

Kaniş Krallığı: Merkezi bugünkü Kayseri Şehrinin 20 km kuzeydoğusundaki Kültepe harabeleridir.

Mama Krallığı: Mama ülkesinin Kaniş ile komşu olduğu ve Kaniş- Asur kervan yolu üzerinde bulunduğu anlaşılmıştır.

Zalpa Krallığı: Zalpa'nın yeri konusunda pek çok rivayet vardır. Kaniş kraliçesi efsanesine dayanılarak, Kızılırmak'ın Karadeniz'e döküldüğü yerde olacağı ifade edilmiştir.

Hurama Krallığı: Son araştırmalara göre Hurama şehrinin Kaniş ile Fırat arasında bulunduğu söylenmektedir. Kaniş'in güneyinde Şalahşuwa ile Luhuzatia arasında olacağı kabul görmektedir.

Timelkia Krallığı: Bu krallığın merkezi olan Timelkia şehri Kaniş-Hahhum arasında yer almaktadır. Kaniş'in güneyinde son istasyon olduğu anlaşılmıştır.

Hahhum Krallığı: Hahhum'un yeri konusunda birçok görüş vardır. Bunların en doğrusu Fırat Nehri kenarında Samsat ya da Lidar Höyük olduğudur.

Luhuzatia Krallığı: Luhuzatia'nın, Kummanni'nin doğusunda bulunduğu söylenir. Son araştırmalarda Elbistan Karahöyük'ün olduğuna kabul edilmektedir.

Tegaramma Krallığı: Belgelerde Tegaramma kralından ve sarayından bahsedilmektedir. Bu krallık Elbistan Ovası'nda olduğuna iddia edilmektedir.

Waşhania Krallığı: Belgelerden Kaniş'in batısında bulunduğu, Kaniş'ten itibaren Asurlu Tüccarların uğradığı ilk durak olduğuna kabul edilmektedir. Bu bilgilerden Nevşehir'in batısında olduğuna görülmektedir.

Wahşuşana Krallığı: Bu krallık Koloni Dönemi'nde önemli bir ticaret merkezidir. Tuz Gölü'nün kuzeyinde yer aldığı kabul edilmektedir.

Puruşhattum Krallığı: Tuz Gölü'nün güneyinde bulunmaktadır. Kanişten sonra Asurlu Tüccarların uğradığı son merkezdir.

Nenaşsa Krallığı: Burası Aksaray'ın 40 km doğusunda bulunmaktadır. Kaniş'in batısındaki ikinci önemli istasyondur.

Şalatiwar Krallığı: Şalatiwar Krallığı Tuz Gölü'nün batısında, Cihanbeyli'nin kuzeyinde yer almaktadır

Ulama Krallığı: Ulama'nın Aksaray'ın 10 km batısında bulunan Acemhöyük olduğu düşünülmektedir.

Tawinia Krallığı: Tawinia şehri Kaniş'in kuzeyinden giden yolun önemli bir noktasında bulunmaktaydı. Orta Anadolu'nun güneydoğusunda yer almaktadır.

Turhumit Krallığı: Kızılırmak kavsi içerisinde bulunmaktadır. Buraya Asurlu Tüccarlar Harran-suqinnum adı verilen kuzey yolundan ulaşmaktadırlar.

Tuhipia Krallığı: Tuhipia şehrinin Boğazköy ile Merzifon arasında olacağı düşünülmektedir. Güneyde bulunduğu yönünde düşüncelerde vardır.

Tişmurna Krallığı: Kızılırmak kavsi içerisinde bulunduğu anlaşılmıştır. Bakır yataklarına yakın bir yerde olduğu burada bakırın damıtıldığı bilinmektedir.

Ankuwa Krallığı: Bu şehrin Alişar olduğu kabul gormektedir.

Hattuş Krallığı: Hattuş'un merkezi bugünkü Boğazkoy olup, Koloni Devri'nden sonra Hitit Devleti'nin başkenti olmuştur.

Kuřsara Krallığı: Eski Hitit Devleti'nin başkenti olduğunu biliyoruz. Yeri henüz tam olarak bulunamamıştır. Kaniř'in kuzeydoğusunda yer aldığı dűřünülmektedir.

şihwa Krallığı: Kuzey Suriye'de Tadhul ile Kunukham şehirleri arasında olduğu sanılmaktadır.

řinahuttum Krallığı: řehrin yeri ile ilgili çeřitli gorműler ileri sürűlműřtür. Lewy, Ulukıřla ilçesi'nin Sinanti Koyű olduđunu savunmuřtur. Forlanini Konak-Su Vadisinde olduđunu ifade etmiřtir. Larsen ise Aliřar'ın kuzeyine yerleřtirmiřtir.

şirmuin Krallığı: Bu şehrin yeri kesin olarak bilinmemektedir. Kuzey Mezopotamya veya Orta Fırat bölgesinde olacağı tahmin edilmektedir (şahin, 2004: 20-61).

MÖ 1950–1750 yılları arasına rastlayan bu iki asırlık dönemde, Asurlu tüccarlar, başta bakır madeni olmak üzere Anadolu ile değiş tokuő ekonomisine girmişlerdir. MÖ 1750 ‘de Anadolu’nun siyasi birliğini sağlayan Kuşşara kralı Anitta, Asurlu tüccarları Anadolu’dan kovmuş ve böylelikle Anadolu’da Asur Ticaret Kolonileri çağına son vermiştir (Memiş, 2006: 119) .

2.2.2.ACEMHÖYÜK

Hasan Dağı eteklerindeki Aksaray ilinin 18 km kuzeybatısında bulunan Yeşilova köyündedir. Höyük, Melendiz Çayı’nın suladığı geniş ve verimli bir ovanın ortasındadır. Oval bir biçime sahip olan höyük; doğu-batı yönünde 700 m uzunluğa, kuzey-güney yönünde ise 600 m genişliğe sahip Anadolu'nun büyük höyüklerinden biridir. Höyüğün en yüksek noktası ise yaklaşık olarak 20 m dir. Ayrıca, bugün köyün kurulduğu alanlar üzerinde bir aşağı kent (Karum) olduğu sanılmaktadır. Höyüğün ortası düz olmasına karşın kenarlarında dört aynı tepenin varlığı gözlenmektedir (Akurgal,2007:462).

1962 yılında başlayan kazılarda Sarıkaya adı ile adlandırılan yanmış saray yapıları ortaya çıkartılmıştır. Kazılar, sarayın III. katta bulunduğunu ve koloni döneminden kaldığını göstermektedir. Daha sonraki yıllarda yapılan kazılarda yine III. kata ait ve koloni döneminden kalan saray kalıntıları ortaya çıkarılmıştır (Akurgal, 2007: 457).

Höyük; Asur Ticaret Kolonileri döneminde çok büyümesine karşın, yine aynı dönemin sonunda tümüyle terkedilmiştir ve daha sonraki yerleşimler ancak Helenistik ve Roma döneminde ortaya çıkmıştır. Kazılar, III. katta yapıların daha düzgün ve taş temeller içerdiğini, ama I. ve II. katlarda bu özelliklerin olmadığını göstermektedir. III. kat büyük bir yangın geçirdiği için, kerpiç duvarlar cürufişmiş bir yapıya dönüşmüşlerdir (Drahor, 1992: 2).

M.Ö. 2. binin başlarında Orta Anadolu, kültür ve sanatta yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Bu dönemde Asurlu tüccarlar Anadolu ile yoğun ticaret ilişkilerine girerek Mezopotamya kültürünü Anadolu'ya taşırlar. Dönemin Orta Anadolu'sunda kent devletleri ve karumlar önem kazanarak, Anadolu beylikler sistemiyle yönetilmeye başlar. Bu çağda en önemli koloni ticaret merkezi Kaniş (Kültepe)'dir. Akad ve Hitit yazıtlarında ise "Buruşhanda" adlı önemli diğer bir ticaret merkezinin de olduğu belirtilmektedir. Şu ana değin Buruşhanda'nın yeri kesin olarak bulunmuş değildir. Ancak orta Anadolu'da yapılan arkeolojik araştırma ve kazılar, Acmhöyük'ün Buruşhanda olma olasılığının çok yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Drahor, 1992: 3).

2.2.3. ALACAHÖYÜK

Alacahöyük, Çorum'un 45 km. güneyinde, Alaca İlçesi'nin 17 km. kuzeybatısında yer almaktadır. Höyük yerleşim alanı içerisinde kalmıştır. Asıl adı

İmbat Höyüktür. Çevreye en yakın bilinen yerleşme Alaca ilçesi olduğu için Alaca adıyla anılmaktadır (Uçankuş, 2000: 333).

Höyük'te ilk sistemli kazılar, Atatürk tarafından başlatılmıştır. 1935 yılında Türk Tarih Kurumu adına Hamit Zübeyr Koşay, Remzi Oğuz Arık ve Mahmut Akok gerçekleştirdiği ilk kazı çalışmaları 1983 yılına kadar sürdürülmüştür. Bu tarihten itibaren ara verilen kazılara 1997 yılında Prof. Dr. Aykut Çınaroğlu tarafından tekrar başlanmıştır (Akurgal,2007:457)

Kalkolitik Çağdan günümüze kadar kesintisiz bir şekilde iskân gören höyükte 4 kültür katı tespit edilmiştir. Kalkolitik, İlk Tunç, Hitit ve Frig dönemlerini kapsayan bu katlar, kendi aralarında 15 ayrı mimari tabakaya ayrılmaktadır. Buna göre; M.Ö. 4000–3000 dönemlerini kapsayan 15-9. tabaka, kısmen Geç Kalkolitik, kısmen de Eski Tunç Çağı başlarına tarihlenir. M.Ö. 3000-2000 arası, 8-5. tabaka, Eski Tunç Çağının ikinci yarısını temsil eder. (13 prens tabakası) MÖ 1800-1200 arasına tarihlenen 4-2. tabaka ise Hitit çağını temsil eder. M.Ö. 750'den itibaren 1. tabakada, Frig Çağı yer almaktadır (Kınal,1949:306).

Höyük'te Kalkolitik dönemde gerçekleştirilen ilk iskân, kuzey kısımları tepeciklerle korunan ve su seviyesinden yüksek bir konumda güneye bakan bir alan seçilerek gerçekleştirilmiştir. Dönemin genel özelliklerini yansıtan ve taş temel üzerine kerpiçle örülen duvar sistemi bu yerleşmede de kendini göstermektedir. Yapıların çatısı ise saz ve kamışla örtülerek, üzeri toprakla sıkıştırılmıştır (Kınal,1949:308).

Kalkolitik dönemi takip eden ve 4 yapı katı ile temsil edilen İlk Tunç Çağı Alacahöyük'te 13 kral mezarı ile önem kazanmıştır. Mezarlar M.Ö. 2150- 2050 arasına tarihlendirilmektedir. 5. ve 7. kata ait olduğu ileri sürülen mezarlar şehrin özel bir alanında yer almaktadır. Bunlar biçimleri bakımından Anadolu'nun ve hatta Ön Asya'nın eşsiz mezar örnekleri olarak nitelenebilir. Bu mezarlar oda biçimli tabanlardan, kerpiç döşemelerden oluşmuştur, dikdörtgen biçimli ve tam düzgün deşillerdir. Çukurların dörtkenarı birbirlerine çamur harçla tutturulmuş orta boy taş dizileriyle çevrilmiştir. Mezarlar yetişkin erkek ve kadınlara aittir. Ayrıca bu mezarlarda birden fazla gömüye de rastlanmamıştır. Orta Anadolu'daki diğer mezar tiplerinin aksine Alacahöyük'te hem mezarların hem de ölülerin istikametinde bir birlik vardır. Araştırmacılar tarafından diğer kültür bölgeleriyle karşılaştırma yapıldığında bunların tek safhaya ait olmadığı birkaç safhaya ait olduğu tespit edilmiştir. Bu mezarların toplu halde bulunduğu göze çarpmaktadır. Bunların uzunlukları 3-8 m. İle 2-5 m. arasında deşişir, yükseklikleri 78 cm. civarında, ağaç traverslerle örtülü, üstleri ise toprak, kerpiç ve çakıllarla kaplanmıştır. Bu mezarlar Hatti prenslerine ait ölü hediyeleri ki İlk Tunç Çağında Ege ve Önasya'da bilinenlerin en zengini ve en çeşitlisidir. Bunların arasında bugüne kadar benzerlerine diğer kültür bölgelerinde rastlanmayan güneş kursları, geyik ve boğa heykelleri, süs eşyaları, kama, kılıç, balta gibi savaş aletleri ile pişmiş toprak, taş, altın, gümüş, tunç, bakır ve elektrondan yapılmış eserler de vardır. Kehribar, akik, demir ve pişmiş toprak eserler daha sonra gelir. Çok az seramik çıkarılmıştır (Uçankuş, 2000: 333).

İlk Tunç Çağında Alacahöyük'ün mimari sistemi, Anadolu'nun özgün yapı tekniğine dayanmaktadır; bu tekniğe göre yapılan taş temelli, kerpiç duvarlı, düz tavanlı, sıvalı tabanlı ve toprak çatılıdır.

Alacahöyük'ün şu an görülebilir kısmını oluşturan Hitit tabakaları üç yapı katından oluşmaktadır. Bu dönemde, 250 m. çapında daireye yakın şekildeki höyüğün kenarında bir savunma sistemi oluşturulmuş olup, savunma sistemi üzerinde şehre girişi sağlayan iki ana kapının varlığı tespit edilmiştir. Bunlardan biri güneydoğudaki sfenksli kapı, diğeri höyüğün batısındaki kapıdır (Akurgal, 2007:458).

2.2.4.ALİŞAR

Yozgat il merkezinin güneydoğusunda, Sorgun ilçesinin güneyinde, Kadılı köyünün güneybatısında, Alışar Köyü'nün 2.5 km. kuzeyindedir. Alışar Höyüğü, geniş bir ovanın ortasında bulunmaktadır. Kuzey ve batısından Alışar Özü çayı geçmektedir. Höyük, ovanın 7-8 m. yüksekliğinde bir teras ile başlamakta daha üstte ise 23-24 m. yüksekliğe kadar uzanan sivri tepe kısmı ile son bulmaktadır. 520 m. uzunluğu, 350 m. genişliği, 30 m. yüksekliği ile Anadolu'nun büyük höyüklerinden birisidir. Höyüğün H.H. von der Osten ve ekibi tarafından kazı yeri olarak seçilmesinde olasılıkla Hitit bölgesi içinde olması ve birçok ticaret yolunun ortasında bulunması rol oynamıştır. Burası ilk defa 1927 yılında **Von** der Osten başkanlığında bir heyet tarafından kazılmıştır. Çok düzenli olarak yapılan kazı 1932 yılına kadar aralıksız devam etmiştir. İç Anadolu'nun kronolojisini, eski kültürlerin birbirleri ile

etkileşimlerini bu kazının sonuçlarından öğrenmek mümkün olmuştur (Sevin,1999:100).

Höyüğün ilk iki devredeki hali dörtgen planlı, kerpiç duvarlı, düz damlı evleriyle basit bir köy görünümündedir. Bundan sonraki devirlerde şehrin iç kalesi olduğu, evlerin belirli bir plana göre yapıldığı ve bazılarında duvarların içten ve dıştan sıvandığı görülür. Bu devirde şehir surla çevrilmiştir. Mezopotamya ile kültür alışverişinin bu devirde başladığı anlaşılmaktadır (Sevin,1999:105).

Üçüncü devirde ise, iki sur da, yani iç kale ve dış kale kuvvetlendirilmiş, iç kalenin alanı genişletilmiştir. Bu devir, MÖ 2200–2000 yılları arasında olup, Hitit çağına kadar devam eder (Kınal,1949:308).

Dördüncü devre gelince, Alişar'ın gelişmeleri iyice seçilebilmektedir. MÖ 2000-1500 yılları arasında Alişar büyük bir şehir hüviyetine bürünmüştür. Eski Tunç Çağının tersine, Hititler alt şehri kullandırmışlardır, yine alt şehir eski Hitit çağına ait büyük bir surla sağlamlaştırılmıştır. Şehir, geniş planlı kale kapıları, yeraltı yolları ve yer yer kulelerle kuvvetlendirilerek savunmalı bir hale getirilmiştir. Büyük Hitit çağında önemini kaybetmeyen höyük, yine küçük bir yerleşme alanı olmuştur (Sevin,1999:123).

Beşinci devirde ise MÖ 1200 – 700 yıllarında Alişar'da, Frig Kültürü görülür. Artık bu devirden sonra alt şehir önemini kaybetmiştir. Bundan sonra şehirde ortaya çıkan eserler Frig kültürünün ağırlığını ortaya koymuştur. Bu çağda iç kale eski

temelleri üzerine yeniden yapılmışsa da MÖ 19. yüzyıla ait olan ilk yapı katının iç kale suru bir yangınla ortadan kalkmıştır (Kınal,1949:308).

Frig devrinden sonra önemini iyice kaybeden Alişar; Med, Pers, Helenistik Çağ, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı devirlerini yaşamışsa da bu devirlerden söz edilebilecek önemli izler yoktur. Çok düzenli olarak yapılan kazı işi 1932 yılına kadar aralıksız devam etmiştir. Sonunda eski doğu-batı, güney - kuzey yollarının birleştiği merkeze yakın yerde Alişar Höyük meydana çıkarılmıştır. İç Anadolu'nun kronolojisini, eski kültürlerin birbirlerine geçişlerini ve devirlerini doğruya yakın olarak ancak bu kazılardan öğrenmek mümkün olmuştur. Yapılan kazılarda kalkolitik döneme ait küplere gömülmüş iskeletler, pişmiş topraktan çanak çömleklere, mühürlere, taş ve kemik üzerine iyi işlenmiş insan ve hayvan figürlerine rastlanmıştır.

2.2.5. KÜLTEPE (KANİŞ)

Kültepe Kayseri'ye 20 km. uzaklıkta Karahöyük Köyü'nün güneyinde bulunmaktadır. Th. G. Pinches'in 1882 yılında burada bulduğu birkaç tableti yayınlamasıyla Kültepe ismi dünyada duyulmuştur. Kültepe 550 m. uzunluğunda 450 m. genişliğinde ve 20 m. yüksekliğindedir (Akşit, 1981: 41-42).

Kültepe E. Chantre başkanlığında 1893-94 yıllarında kazılmıştır. Daha sonra H. Wincler ve H. Grothe'nin aynı amaçlı kazıları devam etmiştir. 1925 yılında B. Hrozny'nin, küçük sondajlarla az sayıda tabletlere ulaşması höyüğe olan ilgiyi

arttırmıştır. Bu kazıyı 1948 yılından itibaren Tahsin Özgüç'ün başkanlığında ki Türk arkeologların çalışmaları takip etmektedir (Akurgal, 2007:458).

Tarihi açıdan Kültepe'nin birinci derecedeki önemi Anadolu'nun en eski yazılı kaynaklarının burada bulunmuş olmasıdır. Anadolu'nun tarih çağlarında ilk ortaya çıkışı bu dönemde ve söz konusu belgelerle gerçekleşmiştir. Kil tabletler¹⁰ antik Asur lehçesinde ve çivi yazısı ile yazılmıştır.

Anadolu MÖ. 2. binin başlarında, tarihteki en verimli dönemlerinden birini yaşamıştır. Mezopotamya'nın kuzey bölgesinde yerleşmiş bulunan Asurlular Anadolu'da Karum adını verdikleri büyük ticaret kolonileri kurmuşlardır. Bunlar arasında Karum Kültepe, diğer Karumları da denetimleri altında tutan merkez konumundaydı. Kültepe (Kaneş) doğrudan doğruya Asur'a bağlıydı (Akurgal, 2007:458).

Asur-Diyarbakır-Malatya-Kayseri- ya da Asur –Urfa-Adana-Gülek Boğazı yollarını kullanan Asurlular kervanlarla giysi ve kumaş getirip, bunları yerli halka altın ve gümüş karşılığında satmaktaydılar. Asurlu tüccarlar bu dönemde Anadolu'yu yöneten yerli prenslere vergi ödüyorlar ve karşılığında kendilerine güvenlik sağlanıyordu.

Karum da dört yapı katı vardır. Bunlardan sonuncusu iki evrelidir. Ana toprak üzerindeki en eski yerleşmenin görüldüğü IV. ve III. Katta yazı yoktur. Anadolu tarihinde “Asur Ticaret Kolonileri Çağı” adıyla anılan en ileri evre MÖ. 1950 ile

¹⁰ Çivi yazılı, pişmiş topraktan yapılan çeşitli biçim ve büyüklükte olan belgelere verilen ad.

MÖ. 1850 yılları arasına tarihlenen II. katta karşımıza çıkmaktadır. Burada meydanlar ve sokaklar çevresinde yer alan düzenli ve birbirine yakın yapı blokları bulunmaktadır. Evlerin temelleri taş, duvarları ise kerpiç tuğla örülüdür. II. kat büyük bir yangın felaketi geçirmiş ve bundan sonra ıssızlaşmıştır. Burası 50 yıl kadar terk edilmiş olarak kalmıştır. MÖ.1800 yıllarında bu katın üzerine insan topluluklarınca I b katı kurulmuştur. Yeni kent Babil Kralı Hammurabi'nin dönemi ile çağdaştır. Ib katında evler birbirine çok yakındır. Yazılı belge sayısı az olmasına karşın bu katın da en az II. kat kadar varlıklı bir dönem yaşadığı anlaşılmaktadır. Burası da bir yangınla son bulmuştur. Her iki tabakada da Karum 2000-2500 m. çapında bir surla çevrilmişti. İkinci yangından sonra Karum Kaneş önemini tamamen yitirmiş ve terkedilmiştir. Bu yerleşmenin son bulmasıyla Anadolu'da Asur dili ve çivi yazısı da ortadan kalkmıştır.

Kültepe höyüğü MÖ 4. binden yani Kalkolitik Çağ'dan başlayarak Roma Çağı'nın sonuna kadar yerleşim görmüştür. Kültepe idoller¹¹, heykelcikler ve boyalı seramiği ile Anadolu'nun en önemli İlk Tunç Çağı yerleşimlerinden biri olmuştur. Kaneş'te prensler, surlar içerisinde olan büyük saraylarda yaşamaktaydılar. Kazılarda bu saraylar ortaya çıkarılmıştır. Asur Ticaret Kolonileri Çağı'ndan sonra ,Kültepe siyasal ve iktisadi önemini yitirmiş ve büyük merkez olma özelliğini gerek Eski Hitit gerekse Hitit İmparatorluk Dönemlerinde olsun bir daha ele geçirememiştir.Geç Hitit Dönemi'nde mö. 1000 yılından itibaren Kültepe, Asurluların Tabal krallığı olarak adlandırdığı ülkenin en önde gelen kentiydi. Bununla birlikte kent Helenistik ve Roma Dönemleri'nde oldukça büyük hasar görmüştür (Akurgal, 2007:460).

¹¹ Tarih öncesi ve tarih çağlarında, tanrılara adak olarak sunulan taş, toprak, fildişi ve kemikten yapılmış stilize tanrı ve tanrıça heykelcikleri.

Koloni dönemi yazılı belgeleri ve diğer buluntuları vasıtasıyla, Kültepe MÖ.19–17. yüzyıllarda Anadolu'nun Mezopotamya ile ticaret ilişkilerini somut bir şekilde ortaya koymuştur. Kültepe'de çıkan malzemeye göre İlk Tunç Çağı'nın yaşandığını göstermektedir. Kültepe'de bulunan tabletlerle birlikte Anadolu tarih çağlarına girmiştir (MÖ 2000) Kültepe'de kazılar hala devam etmektedir (Harmankaya ve Erdoğan, 2002: 35-36).

2.2.6. ESKİ HİTİT DEVLETİ

MÖ. 2000'den bir süre önce başlayıp, Hititleri Orta Anadolu'ya getiren kavimler hareketi ile ilgili olarak çok şeyler söylenmiştir. Ama artık Hititlerin Karadeniz'in batı ucundan güneye doğru ilerleyip, İstanbul Boğazı'ndan geçerek Anadolu'ya geldikleri konusunda bir kuşku bulunmamaktadır. Bu giriş adım adım Anadolu'ya sızmadır. Buda ancak diplomatik zekâ ve askeri yetenek sayesinde olmuştur (Lloyd, 1997: 15).

Alacahöyük, Horoztepe ve diğer merkezlerde bulunan bütün bu eserler acaba kimlerindi? Bunlar Anadolu'nun yerli halkı olan ve adına Hatti denilen bir kavmin eseri idi. Hititler MÖ 2000'lerde Anadolu'ya geldiklerinde işte bu yerli kavmi bulmuşlar ve yüksek bir kültür seviyesine erişmiş olan bu kavmin içinde eriyip, onlarla bütünleşmişlerdir. Hattilere ait dini ve sosyal birçok gelenek Hitit Devleti

zamanında da yaşanmış, hatta başkentleri Hattuşaş bile Hatti dilinden gelmiş, Hitit devleti zamanında bile Anadolu'ya Hatti ülkesi denmiştir (Akşit, 1981: 18).

Hitit Uygarlığı, geçmişteki ve günümüzde ki Anadolu arasında köprüler kuran kültürlerin başın da gelir. Hititlerin kendilerinden önce bölgeye hâkim olan halklardan öğrendikleri yer isimlerini, bugünde kullanıyoruz. Örneğin Apasa-Efes, Tarsa-Tarsus, Melid-Malatya, Millavanda-Milet vb. Bütün bunlar 5000 yıllık tarihsel sürekliliği göstermesi bakımından önemlidir. Hititler Anadolu'ya yoğun bir nüfus hareketi sonucunda girmediler. Çok sayıda göçe bağlı olarak adım adım Anadolu'ya yerleştiler. Anadolu'ya geldiklerinde Hatti denilen yerli halkla karşılaştılar. Kısa sürede Hitit ülkesine dönüşecek olan bölgenin güney doğusunda Hurri halkı yaşamakta, Kapadokya ise Asurlu tüccarları ağırlamaktaydı (Şıvgın ve Yardımcı, 2007: 56-57).

Eski Krallık Dönemi'nin ilk kurucu kralı, Boğazköy'de 1957 yılında Büyükkale Y kapısında ele geçen Akkadça ve Hititçe dillerde yazılmış olan vesikalardan öğrendiğimiz, I. Hattuşilidir. Hititlerin ataları olarak kabul ettikleri Kuşşara Krallığı'ndan sonra, Hitit tahtına, Pusalurmma sülalesinden gelen krallar geçmiştir. I.Hattuşili'nin siyasi faaliyetlerini anlatan en güzel vesikalar Telepinuş Fermanı'dır. Bu ferman, devletin kuruluşundan, Telepinuş zamanına kadar ki dönemlerde olan hadiseleri anlatmaktadır. Eski Krallık Dönemi olaylarını gözler önüne sunan ferman, Anadolu tarihi için de önem taşımaktadır.

I.Hattuşili'nin yaptığı seferleri, yine, 1957 yılında Boğazköyde'de bulunan vesikadan öğreniriz. Akkadça ve Hititçe olarak iki dilde yazılmış olan vesika, I.Hattuşili'nin, Orta Anadolu, Güney ve Güneydoğu Anadolu seferlerini anlatır I.Hattuşili, bahsetmiş olduğumuz seferlerden bir yıl sonra, Arzawa ülkesine sefer düzenler (Sevin,1999:132).

I.Hattuşili'nin diğer önemli bir seferi de, Halep üzerine yaptığı seferdir. Halep Kralı III. Yarım-Lim'le yaptığı savaşı kazanmış ve ülkesine çok önemli bir avantaj kazandırmıştır. Kral, Arzawa ve Halep'e düzenlediği seferler ve kazandığı başarılar sayesinde, Hitit Devleti'nin Akdeniz ticaretine fiilen katılmasını sağlamıştır. Arzawa memleketlerinden Valma'nın alınmasıyla, Akdeniz'de bir mahreç kazanıldığı gibi, yine, Akdeniz ticaretini Basra Körfezi'ne bağlayan Fırat kervan yolunun Suriye'deki bölümünü elinde tutan Halep Krallığı'nı ele geçirerek, Kuzey Suriye'deki canlı ticarete katılmış oluyordu. Bunun sonucu olarak, Hitit Devleti'nin ekonomisi gelişmiş ve güçlenmiştir (Memiş, 2006: 120).

I.Hattuşili'den sonra başa geçen kral, I. Murşili'dir. I. Murşili kral olduktan sonra ülkede birliği tekrar sağlamıştır. Halep'e bir sefer düzenlemiş ve burayı ele geçirerek birçok ganimetle Hattuşa'ya geri dönmüştür. Ardından, Halep'in güneybatısındaki Katna şehirlerinden Mari'yi alarak, Babil yolunu açmış oluyordu. Sonrasında, Babil'e girerek, Kral Şamşu-ditana ile savaşmış ve burayı ele geçirmiştir. I. Hantili ve damadı Zidanza, işbirliği yaparak I.Murşili'yi öldürmüşlerdir (Memiş, 2006: 121).

I. Murşili'nin ölümünden sonra tahta geçen I.Hantili, halk tarafından adeta dışlanmıştır. I.Hantili'den Büyük Krallık Dönemi'ne kadar başa geçen krallar, kısa süre tahta kalmıştır. I. Hantili'yi öldürerek tahta sahip olan Zidanta, Çukurova'da Huriler tarafından kurulan Kizzuvatna Kralı Pallia ile barış yapmak zorunda kalmıştır. Böylece, şiddetli Hurri saldırılarını durdurmuş oluyordu. Zidanza, I. Hantili'nin oğlu Pişeni'yi, oğullarıyla beraber öldürmüştü ve aynı akıbete Zidanza da, oğlu vasıtasıyla uğramıştır (Sevin,1999:133).

Babasını öldürerek başa geçen Ammuna döneminde, ülkede büyük bir kıtlık meydana gelmiştir.

Ammuna'dan sonra kral olarak I. Huzzia'yı görüyoruz ancak bu kral hakkında fazla bilgi yoktur. Sadece, ablası İştapariya ve kocası, aynı zamanda Telepinuş Fermanı'nı yazdıran, Telepinuş 'u öldürmek ister. Huzzia'nın bu plânı ortaya çıkınca, Telepinuş, onları sürmüştür.

Telepinuş, tahta geçtikten sonra, Güneybatı Anadolu'da isyan eden, Arzawa Ülkelerine başarılı bir sefer düzenler. Telepinuş, Hitit Devleti'nin kaderini değiştirecek yasalar koymuştur. Böylece, kral seçimini hukuksal açıdan meşrulaştırmış oluyordu. Artık, kan dökülmesinin son bulma vakti gelmişti. Kendisinden sonra tahta geçecek kişi için de ailesiyle, akrabalarıyla, askerleri ile birlik olmasını söyleyerek, hangi durumda olunursa olunsun kral ailesinden birinin öldürülmemesini belirtiyordu (Akurgal, 1995: 32-33).

Telepinuş'dan sonra, sırasıyla Hitit Devleti'nin başına, Alluwamma, II. Hantili, II. Zidanza ve II. Huzzia geçmiştir. Bu krallar hakkında yeterli bilgi alabileceğimiz kaynaklar yoktur (Memiş, 2006: 122)

Boğazköy'de bulunmuş olan bir kurban listesinde, Alluwamma ve karısı Harapşili'nin adları geçmektedir. Alluwamma'dan sonra, Kral Hantili yer almaktadır. Bu kralla ilgili başka bir bilgi yoktur. Söz konusu kurban listelerinde kral Hantili'den sonra, Zidanta ile karısı İyaya'nın adı geçer. Bu kraldan sonra, Kral Huzzia ve karısı Summiri'nin adları yer alır.

Hitit Devleti'nin, Eski Krallık Dönemi, Kral Telepinuş'tan sonra güç kaybetmeye başlamıştır. Öyle ki, Telepinuş'tan sonraki krallar, yazılı hiçbir belge bırakmamıştır. Fakat bilindiği gibi, bu devirde, Ön Asya dünyasında büyük değişimler yaşanıyordu. Değişimin başrolünü ise; Hind-Avrupa kökenli kavim olan, Mitanniler oynuyordu. Mitanni saldırıları sonucu, Hititler'in Kuzey Suriye hâkimiyeti bir süreliğine de olsa son bulmuştur. Hitit Devleti'nin başına geçen II. Tuthalya döneminde, Hitit Devleti tekrar eski gücüne kavuşmuştur (Alp, 2000: 59-65).

2.3. ORTA ANADOLU'DA SON TUNÇ DEVRİ

2.3.1.HİTİT İMPARATORLUK ÇAĞI

Hitit tarihinin son dönemi MÖ 1450–1400 yıllarına doğru başlamaktadır. Bu aynı zamanda Tunç Çağın'ında son dönemidir.

II. Tuthalya zamanında, Hititlerin tekrar toparlanarak Kuzey Suriye'de hâkimiyeti ele geçirmeye çalıştıkları görülmektedir. Hititlerin Halep Şehrini ele geçirmesi Mısırlılar ile Mitanniler'i birbirine yaklaştırmıştır. Hatta akrabalık dahi kurmuşlardır. 2.Tuthalya Aşşuva Memleketi üzerine sefer yapmış, 22 şehir devletinden oluşan koalisyona karşı büyük bir zafer kazanmıştır. 2. Tuthalya ayrıca İşuva Memleketlerini de (Malatya ve civarı) zapt etmiştir. Bu Dönemde Gaşkalar üzerine de seferler düzenlenmiştir (Memiş, 2006: 123).

II. Tuthalya'nın ölümünden sonra tahta I. Arnuvanda geçmiştir. Bu dönemde Hititler Kuzey Suriye'de ki egemenliğini yeniden Mitanni devletine kaptırdı. Bu dönemde Gaşkalar Hatti memleketine karşı saldırıya geçmişler I. Arnuvanda iktidarı boyunca Gaşkalarla mücadele etmek zorunda kalmıştır (Memiş, 2006: 124).

I. Arnuvanda ölünce yerine oğlu Tuthalya geçmişti Ancak Şuppilulima Tuthalya'yı ortadan kaldırarak Hitit tahtını ele geçirmiştir. Şuppilulima başta Gaşkalar, Hayaşalılar ve İşuvalılar olmak üzere pek çok kavmi itaat altına alarak Anadolu'da asayişi sağlamıştır. Devleti imparatorluk haline getiren Şuppilulima

Kuzey Suriye hâkimiyetini pekiştirmiştir. Bu dönemde Hitit ve Mısırlılar dostane bir ilişki kurmuşlardır. Ancak Şuppilulima'nın oğlunun Mısırlılar tarafından öldürülmesi ile ilişkiler bozulmuş Şuppilulima Mısır'a sefer düzenlemiştir. Seferden sonra Mısır esirleriyle beraber veba salgını başlamış hatta Şuppilulima'da aynı hastalığa kurban gitmiştir (Memiş, 2006: 125).

I. Şuppilulima'nın ölümünden sonra yerine oğlu II. Arnuvanda tahta çıkmış ancak bir yıl sonra vebadan ölmüştür. II. Arnuvanda'dan sonra Hitit tahtına II. Murşili geçmiştir (Memiş, 2006: 127).

II. Murşili çocuk denilebilecek bir yaşta tahta çıkmıştır. Önce Gaşkalar üzerine sefer düzenlemiştir. Daha sonra Arzava memleketleri üzerine yönelmiş ve yenilgiye uğratılmıştır. Böylece Batı Anadolu da ki asayiş yeniden sağlanmıştır (Memiş, 2006: 127).

II. Murşili'nin ölümünden sonra yerine oğlu Muvattali geçti. Bu dönemde Mısırlılarla ilişkiler bozuldu. İki devlet MÖ.1296'da Kuzey Suriye'deki Kadeş'te karşılaştılar. 16 yıl süren Kadeş savaşı sonucunda bir netice alınamamıştır (Memiş, 2006: 128).

Muvattali'den sonra III. Hattuşili tahta geçmiştir. III. Hattuşili Mısır firavunu II. Ramses'le tarihte bilinen ilk yazılı antlaşma olan Kadeş Antlaşması (MÖ.1280) imzalanmıştır. Böylece Hitit-Mısır dostluğu başlamıştır. Hitit orduları Kuzey

Suriye'den çekilmesiyle Asur Kralı I. Salmanasar, bir Hitit vasalı olan Mitanni memleketine taarruz etmiştir. Böylelikle Hitit-Asur ilişkileri gerginleşmiştir.

III. Hattuşili'den sonra Hitit tahtına oğlu IV. Tuthalya geçmiştir. Onun zamanında Hitit-Asur ilişkileri iyice bozulmuş, Asurlular Hititlilere tabi olan Kuzey Suriye ve Güneydoğu Anadolu beyliklerine saldırmışlardır. IV. Tuthalya dönemi (MÖ.1250–1220) Hitit Devleti'nin dış düşmanlar tarafından kısıpaca alındığı bir dönemdir. Kuzeyde Gaşkalar devamlı isyan ediyorlar, güneyde Arzava beylikleri içten içe kaynıyor, batıda Ahhiyava devleti gittikçe güçleniyordu. Asurlular için büyük bir fırsat doğmuştu. Fakat bu fırsat birden bire kayboldu. Çünkü MÖ.13.Yüzyılın sonlarında Ön Asya'yı sarsan “Ege Göçleri” başlamıştı. Bu göçler sonucunda Ön Asya'nın büyük krallıkları olan Hitit, Mitanni ve III. Babil (Kas) devletleri tarih sahnesinden çekilmişlerdir (Memiş, 2006: 130).

Hitit İmparatorluğu MÖ.1190 yıllarına doğru son bulmuştur. Başkent Hattuşaş yakılıp yıkılmıştır. Anadolu büyük bir kargaşa ve çöküntünün içine sürüklenmeye başlamış İmparatorluğun 400 yıllık bir süreçten sonra yıkılışı önemli siyasi boşluklar doğurmuştur. Gaşkalar Kızılırmak'ın kuzeyindeki tüm Orta Anadolu'yu ellerine geçirmişlerdir. Anadolu irili ufaklı güç arasında paylaşıldı ve çekişme alanı haline geldi (Sevin, 1999: 120-121).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.KIRŞEHİR VE ÇEVRESİNDE İLK TUNÇ ÇAĞI

3. 1. KIRŞEHİR VE ÇEVRESİNDE İLK TUNÇ ÇAĞI

İlk Tunç Çağında Kırşehir Höyüğünün oldukça kesif bir iskâna sahne olduğu anlaşılmaktadır. Bu devre ait elle yapılmış bir hayli keramik toplanmıştır. Parçalardan yalnız birinin içi ve dışı cilalı olup siyah astarlı ufak bir çukur tabağın kenar kısmını teşkil edip, az samanlı, kalınca kumlu bir kilden imal edildiği belirtilmektedir (Alkım, 1956: 69).

Mat parçalara gelince, bunların büyük bir kısmı devetüyü, az bir kısmı ise koyu devetüyü yahut gri renkte olup az samanlı kalınca kumlu bir kilden imal edildiği belirtilmektedir. Bu parçaların hiç biri tam olarak ele geçmemiştir. Parçaların şekillerinden bunların büyük bir kısmının, MÖ 3.bin yılı Anadolu yayla kültürünün hâkim kap tiplerinden çukur çanaklara ait olduğunu göstermektedir. Kırşehir Höyüğünde çıkan Eski Tunç Çağına ait keramik parçalarının, Alişar 1 çanak-çömleğine benzediği ifade edilmektedir (Alkım, 1956: 70).

Kalehöyük'ün çeşitli yerlerinde ele geçen çanak, çömlek parçaları her ne kadar Orta Anadolu Kalkotiğini andırıyorsa da bu höyükte tam anlamıyla kazı çalışmaları yapılmadığından bu durum kesin olarak doğrulanmamıştır. Yalnız İlk Tunç Çağ'da Kalehöyük de yoğun bir yerleşme olduğu ele geçen Çanak-Çömleklerden anlaşılmaktadır.

3.1.1. KALEHÖYÜK (KAMAN)

Kalehöyük, Ankara'nın kuş uçuşu 100 km. güneydoğusunda, Kızılırmak kavsi içinde, Kırşehir ili Kaman ilçesinin 3 km. doğusunda Kaman Kırşehir karayolunun hemen kenarında yer almaktadır. Höyük 280 m çapında 16 m yüksekliğinde tipik bir Anadolu höyüğüdür. Höyükte dört yapı katı tespit edilmiştir. Burada yapılan kazılar Kırşehir'in en erken yerleşim tarihine ışık tutmaktadır. En erken yerleşim, erken bronz çağına tarihlendirilmektedir¹².

Höyükte yapılan kazı çalışmalarında, İlk Tunç çağından başlayan ve Osmanlı dönemine kadar devam eden bir iskânın varlığı saptanmıştır. Bu saptama bize; burada yaşayan kültürlerin çevre ile etkileşimini, ilişkilerini ve sanat anlayışını vermektedir.

Kalehöyük'te bu güne kadar saptanmış kültür katmanları şu şekilde özetlenebilir: 1986 beri devam ettirilen çalışmalar sonucunda dört kültür katı tespit edilmiştir:

Birinci Kat, Osmanlı Dönemi(XVI. ve XVII. yüzyıl)

İkinci Kat, Demir Çağı (MÖ. XII. yüzyıldan MÖ. IV. yüzyılın birinci yarısı)

Üçüncü Kat, Orta ve Geç Tunç Çağı (MÖ. XX. yüzyıldan MÖ. XII. yüzyıl arası)

Dördüncü Kat, İlk Tunç Çağı (MÖ. III. bin ile MÖ. II. bin arası) (Omura, 2000: 328).

¹² Kaman Kalehöyük kazılarını, Japonya Ortadoğu Kültür Merkezi Başkanı ve Kaman Kalehöyük Kazı Heyeti Şeref Başkanı Prens Takahito Mikasa 31 Mayıs 1986 günü başlatmıştır. Dr. Sachihito Omura başkanlığındaki kazılar halen devam etmektedir.

Kuzey açmasında bulunan eserlere ve mimariye göre birçok katman belirlenmiştir. Bu katmanlar yukarıdan aşağıya doğru şu şekilde sıralanmıştır: Birinci kat 1a-1b, İkinci kat 2a-2b-2c-2d, Üçüncü kat 3a-3b-3c ve dördüncü kat 4a dır.

Bu katlardan:

1. 3a katı Son Tunç (Hitit İmparatorluk çağını),
2. 3b Orta ve Geç Tunç çağını,
3. 3c Orta Tunç Çağı-Asur Ticaret Kolonileri çağını,
4. 4.Kat ise İlk Tunç Çağını temsil etmektedir.

Kaman Kalehöyük 4. Kat: İlk Tunç Çağı

Kaman Kalehöyük'ün 4. katı İlk Tunç Çağına aittir. 1999 yılında İlk Tunç Çağına ait bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Bu kattan birçok seramik parçası toplanmıştır. Bu seramiklerin bir kısmı el yapımıdır, ayrıca çark izlerine de rastlanmıştır. Buradan çıkan seramiklerin benzerleri Kültepe ve Alishar'da da bol miktarda bulunmuştur.

1999'da, 4. kat yapıları kaldırıldıktan sonra, yine zayıf duvarlardan oluşan yapı kalıntıları açığa çıkarılmıştır. Ancak beşinci katın yapı tekniği öncekilerden çok farklıdır. Zayıf tek sıra taş duvarın yanında sıralanmış tahta kazıklar saptanmıştır. Burada ele geçirilen seramik parçalarında çark izleri hiç görülmemektedir. Bu durum, birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü yapı katlarının, İlk Tunç Çağından Orta Tunç Çağına geçiş dönemine ait olduğunu, beşinci yapı katının da olasılıkla Eski

Tunç Çağının son evresine tarihlenebileceğini göstermektedir (Omura, 2000: 329–330).

Daha önce de açıklandığı gibi yapılar, seramik ve kabartmalı vazo parçaları, mühür, bullalar ve madeni eserler, Kaman-Kalehöyük'ün hem Eski Hitit Çağı, hem de Eski Asur Ticaret Kolonileri Çağında önemli bir merkez olduğunu bize kanıtlamaktadır. Bunu Kültepe-Karum Ib katıyla çağdaş eski Asurca bir metin de doğrulamaktadır. Bunun nedeni, Kaman-Kalehöyük'ün coğrafi konumundan aranmalıdır (Omura, 2001: 392).

Kaman, Kalehöyük kazılarında, kuzey açmada, III kültür katı tespit edilmiştir. Birincisi Osmanlı, ikincisi Demir-Frig çağı, üçüncüsü Orta ve Geç Tunç Çağ'a ait kültür katlarıdır. Mimari kalıntıların özelliğine ve ele geçen küçük buluntulara göre, I kata ait iki evre, yani yukarıdan aşağıya doğru Ia, Ib evreleri, II. kata ait dört evre, yani IIa, IIb, IIc ve IId evreleri, III. kata ait üç, yani IIIa-Hitit imparatorluk, IIIb- Eski Hitit ve IIIc Asur Ticaret Kolonileri evreleri saptanmıştır.

3.1.2. KALEHÖYÜK (MERKEZ)

Kırşehir kent merkezinde bulunan Kalehöyük üzerinde yapılan yüzey araştırmalarında höyüğün M.Ö. 3000'den zamanımıza kadar kesintisiz iskân edildiği anlaşılmaktadır. Höyük üzerinde bir camii, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında inşa edilen bir okul binası bulunmaktadır.

Kırşehir Kalehöyük'te ilk kazılar 1947 yılında yapılmıştır. Bu ilk kazı Alman bilim adamı Prof. Dr. H. Bossert başkanlığında gerçekleşmiştir. Prof. Dr. H. Bossert yapılan arkeolojik kazılar sonucunda İlk Tunç Çağı, Hitit, Helenistik, Roma, Bizans dönemlerine ait seramikler bulmuştur. Bu bulgular Kırşehir Kalehöyük'te İlk Tunç Çağı yerleşiminin olduğunu bize göstermektedir (Alkım,1956: 77).

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eski Ön Asya Dilleri ve kültürleri Kürsüsü adına Prof. Dr. H. Th. Bossert'in başkanlığında M. Darga, F. Steinherr, Mustafa Kalaç ve U. Bahadır Alkım'dan oluşan bir heyet 1950 Temmuz'unda Orta Anadolu'ya bir gezi yapmışlardır. Bu gezi esnasında Kırşehir'e de uğrayıp şehrin merkezinde çeşitli incelemelerde bulunmuşlardır. İncelemelerden anlaşılacağı üzere Kırşehir Höyüğü hakkında genel bilgiler verilmiştir. Buna göre: Kırşehir Höyüğü şehrin merkezine rastlamakta ve bugünkü haliyle takriben 28 m. Yükseklikte olup, "Kale" veya "Kaletepe" adına taşıdığı belirtilmektedir. Höyüğün rakımı 993 m olarak verilmiştir. Bir ovali andıran Höyüğün kuzeybatı-güneydoğu mihveri 290 m., kuzeydoğu-güneybatı mihveri ise 172 metredir. Dairemsi bir çevreye malik olduğu ve muhtemel çapının 340 m. civarında bulunduğu anlaşılmaktadır (Alkım, 1956: 61).

Höyükte genel bir toprak üstü araştırılması yapılmış, buluntular tasnife tabi tutulmuştur. Bu buluntuların verdiği sonuca göre Kırşehir Höyüğünde ; " İlk Tunç", "Hitit", "Demir", Helenistik, Roma, Bizans, Türk-İslam Çağları'na ait müteselsil iskânların mevcut olduğu anlaşılmıştır (Alkım,1956: 77).

3.1.3. KIRŞEHİR HASHÖYÜK

Hashöyük Kırşehir merkeze bağlı aynı isimle anılan bir köy yerleşimidir. Yaklaşık olarak Kırşehir'e uzaklığı 35 kilometredir.

Delaporte'nin Hashöyük'le ilgili kazı raporlarında, höyüğün en alt katmanlarında yerleşim izine rastlanmamıştır. Bunun üstündeki katmanda iyi pişirilmiş siyah renkli, astarlı çanak çömlekler bulunmuştur. Daha üsteki katmanlarda isi arıtılmamış kirli renkli kilden az pişirilmiş çanak ve çömleklere rastlanmıştır. Kaplar çoğunlukla kâse ve çömlek biçimindedir. Bulunan kırmızı renkli çanak çömlekler düzgün ve sert bir nesne ile perdahlanmış, açkılanmıştır.

Hashöyük'te ayrıca boynuzdan yapılmış adaklar ve mühürler bulunmuştur. Üst katmanlara doğru taş yapılar çoğalmaktadır. En üst katmanlarda sıkıştırılmış kilden yapılmış bir savunma duvarının izine de rastlanılmıştır.

Hashöyük'ün tarih öncesi dönemleri temsil eden katmanı kimi bilim adamlarınca Kalkolitik döneme kimilerince de İlk Tunç Devrine tarihlenmektedir. Hashöyük Batı ve Orta Anadolu Tunç Çağı kültürleriyle özellikleri aynıdır. Bu da yaklaşık olarak M.Ö. IV. binin sonuyla M.Ö. III. binin başlarına denk düşmektedir. Hashöyük'ün batıyla olan ilişkisi, yerleşmede ele geçen çift kulplu bardaklarla ispatlanmıştır. Orta Anadolu ile olan ilişkisi ise geçiş adı verilen çanak-çömleklerin varlığı ile kanıtlanmıştır. Bu yerleşme M.Ö. II. binin sonuna doğru terk edilmiştir.

1931'de Louis Delaporte'un Hashöyük'te başlattığı kazı çalışmalarını, 1943'te Halet Çambel sürdürmüştür.

Bu çalışmalardan anlaşılacağı üzere Hashöyük'te Tunç Çağı belirgin bir şekilde yaşanmıştır.

3.2. KIRŞEHİR VE ÇEVRESİNDE ORTA TUNÇ ÇAĞI

3.1.2. ASUR TİCARET KOLONİLERİ DÖNEMİNDE KIRŞEHİR

MÖ. II. bin başlarında Tunç Çağının orta evresine girilmektedir. Anadolu'da bu dönem de irili ufaklı birçok beylik vardır. MÖ.1950–1850 arasında Kayseri yakınlarında Kültepe'yi merkez yaparak gelişen Asur ticaret kolonileri, Anadolu ticaretinin en önemli kısmını oluşturuyorlardı.

Asurlu tüccarlar Mezopotamya'dan Anadolu'ya gelerek yoğun bir ticaret ilişkisi başlatmışlardır. Bu sıkı ilişki sonrası yazı Anadolu'da kullanılmaya başlamıştır.

Kaman Kalehöyük'te yapılan kazılarda Asur Ticaret Kolonileri dönemine ait seramikler ve tabletlerin bulunması burasının bir vabartum olma olasılığını arttırmaktadır (Sevin,1999:121).

3.2.2. ESKİ HİTİT DÖNEMİ'NDE KIRŞEHİR VE ÇEVRESİ

Hititlerin merkezi olan Hattuş, Kırşehir'e yakındır. Hititlerin Kızılırmak vadisi boyunca yerleşmeleri Kırşehir tarihi ile Hitit tarihini adeta bütünleştirir.

Mucur çevresinde bulunan topraktan pişirilmiş "iki boğa heykeli", Savcılı yöresinde Kızılırmak yakınlarında bulunan "Öküz Taşı" ve birçok kazılardan elde edilen bulgular, Hititler'in Kırşehir ve çevresinde yaşadıklarının somut belgeleridir. Yine "Malkaya Yazıtı'nın" ortaya çıkması aynı zamanda Kırşehir'in Hattuş'tan güneye inen yol üzerinde bulunması, kentin Hitit döneminde önemli bir merkez olduğunu ortaya koymaktadır.

İki Boğa Heykeli: Hititlere ait olan Mucur'un doğusunda ve Tepesi delik Köyü'nün batısında, Kurugöl Tepesi civarında elde edilen topraktan yapıp pişirilen bu iki boğa heykeli, Ressam Cemal Tollu tarafından Ankara müzesine götürülmüştür (Tarım, 1947: 11).

Öküz Taşı: Kırşehir'in batısında Kızılırmak kıyısında bulunan Savcılı dokuz Köyünün biraz ilerisinde bir höyüğün tepesinde bulunmuştur. Köylüler bu anıta öküz taşı adını vermişlerdir. Kağnıyla koşulu iki öküz başını gösteren bu taşın sırtı oluk haline getirilmiştir. 8-10 ton ağırlığında dikdörtgen prizma biçimli olup, ön tarafında iki boğa pratomu yer alır. Prizmalı gövdenin üst bölümü oyulmuş olup içinde bal ve şarapların yapıldığı bir oyma havuz yer alır. Bu havuzda aynı zamanda hayvanların

adanması işlemleri de gerçekleşmektedir. Bu taşın Hititlere ait olduğu düşünülmektedir (Tarım, 1947: 12) .

Kaman Kalehöyük 3b Katı: (Orta ve Son Tunç Çağı)

Kaman Kalehöyük'ün IIIb katı Orta- Geç Tunç çağına aittir.1999 yılında yapılan kazılarda bu katta çok sayıda Bullalar bulunmuştur. Bulla, mühür anlamına gelmektedir. Bir yere gönderilmek için hazırlanan dokümanların kil çamuruyla kapatılıp üzerine resmi mühür vurulmasıydı IIIb katında, bullalardan başka bronz ve taş damga mühür ile kabartmalı seramik parçası bulunmuştur.

Bu katta 1999 kazısında bir duvar ortaya çıkarılmıştır. Bu duvar Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait yangın geçirmiş bir bina tahrip edilerek yapılmıştır (Omura, 2000: 328).

2001 yılında yapılan kazılarda bullalar, altın süs eşyası, Mezopotamya'dan getirildiği düşünülen cam eşya ve Hitit İmparatorluk Çağına ait bir seramik bulunmuştur. Bu yapıda ayrıca Eski Hitit çağı'na ait bullalar ele geçmiştir (Omura, 2001: 12).

2003–2006 yılları arasında bu katta kazılara devam edilmiştir. Kazılar esnasında mimari kalıntılara rastlanmıştır ve burada 4 yapı katı tespit edilmiştir. Bu 4 yapı katında ele geçirilen küçük buluntulara göre, bunların IIIb katına, yani Eski Hitit Dönemine ait olduğu anlaşılmıştır.

2005 yılı çalışmalarında, X. plan karede, doğu-batı istikametinde uzanan ve sur olarak kabul edinilen, dış yüzleri blok taşlar ile örülmüş 5 m. ye yakın kalınlıkla bir duvara rastlanılmıştır. Bu surun dönemi hakkında net bir bilgi elde edilememiştir. Surun IIIb, Eski Hitit Çağına mı, yoksa IIIc katı, Assur Ticaret Kolonileri Dönemine mi ait olduğu kazı çalışmaları sonucunda belirlenecektir. Ele geçirilen seramik parçalarına göre, IIIb'nin, Eski Hitit Dönemine ait olduğu görülmektedir (Omura, 2007: 4).

Kaman Kalehöyük 3c Katı: (Orta Tunç ve Asur Ticaret Kolonileri Çağı)

Kaman-Kalehöyük IIIc, Orta Tunç Çağı'dır. Kaman-Kalehöyük'te tespit edilen Orta Tunç Çağı'na ait seramikler, Kültepe-Karum II, Ib katında bulunan seramikler ile yakınlık göstermektedir. Ancak, 1995, 1996 yıllarında gezilen höyüklerde Orta Tunç Çağına ait çanak-çömlek parçaları pek toplanmamıştır. Şimdiye kadar tarafımızdan yapılan yüzey araştırmalarında, Orta Tunç Çağı'na ait merkez olarak, Kızılırmak ile Tuz Gölü arasındaki bölgede, Şereflikoçhisar ilçesinde yer alan Varavan Höyük söylenebilir. Bunun dışında konik şeklindeki höyüklerde Orta Tunç Çağı'na ait seramik parçaları ele geçmiş ise de, sayısı çok azdır. Özellikle, İlk Tunç Çağı son safhasından, Orta ve Geç Tunç Çağı'na devam eden, çok tipik, kırmızı astarlı, iyi pişirilmiş, çok iyi perdahlı, kulpları üçgen şeklindeki çanak-çömleklere Karahöyük ve Han Höyük' de birkaç tane rastlanmıştır. Bu tür seramiklerin de Kızılırmak kavşinden Kültepe'ye doğru uzanan bölgenin tipik bir türü olduğunu düşünebiliriz. Kaman Kalehöyük IIIb de Orta Tunç Çağı'na tarihlenebilir. Kaman-Kalehöyük III b katında tespit edilen, karakteristik Eski Hitit Çağı'na ait koyu kırmızı astarlı, kalın hamurlu, çok iyi perdahlı ve iyi pişirilmiş

seramik parçaları da pek fazla ele geçmemiştir. Yani, Orta Tunç Çağı'nda Kızılırmak'ın güney bölgesinde Acemhöyük, Varavan gibi büyük kentlerde bu kültürün yaygın olduğu öne sürülmektedir (Omura, 1998: 44).

3.3. KIRŞEHİR VE ÇEVRESİNDE SON TUNÇ ÇAĞI

3.3.1. HİTİT İMPARATORLUK ÇAĞINDA KIRŞEHİR

Aslan Heykelleri: Kırşehir'in Kaman ilçesi Kışla köyünde bulunmuştur. Kışla Köyünde ki granit taşlarla yapılmıştır. Hititler burasını taş ocağı olarak kullanmaktadırlar. Kabaca işlenen ve dörder beşer ton ağırlığında olduğu tahmin edilen bu aslan heykellerinin, Hitit kale kapılarına konulduğu varsayılmaktadır. Bu heykeller Hitit İmparatorluk dönemi özelliği göstermektedir (Tarım, 1947: 12) .

Malkaya Yazıtı: Kırşehir merkezine 20 km. uzaklıkta bulunan Sevdğin Köyü ile Yağmurlu Kaleköy arasında bulunmuştur. Malkayası üzerinde ki hiyeroglif yazılar okunmuştur. İçerisinde bir Hitit prensinin adının geçtiği anlaşılmıştır. Malkayası'nın bir Hitit yazıtı olduğu Alman Filolog Bossert tarafından bildirilmiştir. Kırşehir'e oldukça yakın olan Hacıbektaş'ın Karaburna Köyü'nde bulunan Hititlere ait hiyeroglif yazıtları ciddi bir bulgudur (Bossert, 1950: 667–671).

Kaman Kalehöyük 3a Katı: Son Tunç Çağı

Kaman Kalehöyük'ün IIIa katı Hitit İmparatorluk çağına aittir. Hitit İmparatorluk dönemine ait birçok eşya ele geçmiştir. Bu katta bol miktarda çanak çömlek parçaları bulunmuştur. Bu parçalar Hitit İmparatorluk çağına ait parçalardır. Yapı kalıntıları arasında birde tablet ele geçirilmiştir. Bu nedenle bu katın Kültepe/Kaniş Karumu Ib katı ile çağdaş olduğu düşünülmektedir (Omura, 2002: 12).

Ayrıca 3a katında Hitit İmparatorluk çağının erken safhasına ait olabilecek bir mühür bulunmuştur. Bu mührün ön yüzünde hayat ağacı ile geyik, arka yüzünde hayat, güzel, iyi anlamına gelen hiyeroglifli yazı bulunmaktadır (Omura, 2000: 328).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KIRŞEHİR'DE TUNÇ ÇAĞINA AİT HÖYÜKLER

4.1. MERKEZ İLÇEYE BAĞLI HÖYÜKLER

4.1.1. SAĞMAL HÖYÜK (Kalkolitik ve Klasik Çağ)

Kırşehir merkez Ulupınar Kasabası'nın 5km güneyinde bulunmaktadır. 180 x 240 m. genişliğinde, 18 m. yüksekliğindedir. Yüzeysel araştırmaları sonuçlarına göre Kalkolitik ve Klasik Çağ'a ait olduğu düşünülmektedir (Mikami- Omura, 1996: 284).

4.1.2. HAS HÖYÜK (Demir ve Kalkolitik Çağ)

Bu höyükte K.Bittel ve H.Çambel tarafından 1947 yılında arkeolojik kazı yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda İlk Tunç Çağına ve MÖ II. bine ait birçok malzeme bulunmuştur. Ayrıca az sayıda Demir Çağ'ı ve Kalkolitik malzemesi ele geçmiştir.

4.1.3. ÖTEYÜZÖZE HÖYÜK (MÖ III. bin)

Kırşehir ili Merkez ilçe Değirmenkaşı Köyü'ne 3 km Kuruagıl Köyüne 4,5 km mesafededir. Yunus Emre Milli Parkı sınırları içerisindedir. M.Ö.3. Binyıl'dan itibaren iskân olduğu söylenebilir (Mikami-Omura, 1989: 299).

4.1.4. YASSI HÖYÜK (MÖ II. ve I.bin)

Kırşehir Merkez Çayağzı Kasabası'nda bulunmaktadır. MÖ II.binin ilk yarısı ve I. binin sonlarında iskân gördüğü anlaşılmıştır (Omura, 2001: 304).

4.1.5. SEVDİĞİN HÖYÜK (MÖ II. bin)

Kırşehir'in 15 km batısında yer alır. Kuzey –Güney cephesi 146 m, doğu-batı cephesi 126 m. boyutlarındadır. Yüksekliği 25 m. civarındadır. Tepenin üstünde toplanan seramik parçaları MÖ II. binin ilk yarısına aittir. Eteklerinde toplanan seramikler ise Roma dönemine aittir. Höyüğün güneyinde taş bir teras görülmektedir (Omura, 2001: 307).

4.1.6. ÇORAK HÖYÜK (ÇUĞUN HÖYÜK) (MÖ.2.bin)

Kırşehir'e yaklaşık 20 km uzaklıkta Çuğun Köyü'nde bulunmaktadır. Batı ve kuzey eteği tarım arazisi kazanmak amacıyla düzleştirilmiştir. Boyutları kuzey-güney yönü 88 metre, doğu-batı yönü 118 metredir. MÖ II. binde iskân görmüştür (Omura, 2001: 307).

4.1.7. TATAROĞLU HÖYÜK (MÖ II. bin ve MÖ I.bin)

Kırşehir'e 14 km uzaklıkta bulunan Karıncalı Köyünde yer alır. Yüksekliği 13 metredir. Uzunluğu kuzey-güney 146 metre, doğu-batı 94 metredir. Eski Tunç Çağının ilk yarısına ait seramikler bulunmuştur. Ayrıca MÖ II. binin ikinci yarısına ve I. binin ikinci yarısına ait çeşitli parçalara rastlanmıştır (Omura, 2001: 307).

4.1.8. TEKELİ HÖYÜK (Helenistik Dönem)

Kırşehir ili Merkez ilçe sınırları içinde, Kırşehir'e 26 km mesafedeki Değirmenkaşı Köyündedir. İki tepeden oluşmaktadır. Höyüğün kuzeyinde yapılan kaçak kazılar sonucu kemerli bir geçit açığa çıkarılmıştır. MÖ I.bine ve Klasik çağlara ait parçalar bulunmuştur (Mikami ve Omura, 1996: 284).

4.1.9. SONDUL HÖYÜK (Eski Tunç, Hitit ve Frig)

Kırşehir ili merkez ilçe sınırları içerisinde, Dedeli Köyü'nün güneyindedir. Höyüğün üzerinde bulunduğu doğal tepenin çapı 305 metre, yüksekliği 12 metredir. Eski Tunç, Hitit ve Frig dönemlerinde iskân görmüştür (Mikami ve Omura, 1996: 284).

4.1.10. KESİKKÖPRÜ HÖYÜK (İlk Tunç Çağı)

Kırşehir merkeze 20 km uzaklıktaki Kesikköprü Köyü'ndedir. Höyüğün üzeri tarla olarak kullanılmaktadır. Hemen hemen düzleşmiş olan höyük üzerinde İlk Tunç Çağı ve MÖ II. binlere ait malzemeler tespit edilmiştir (Omura, 1988: 558).

4.1.11. ÇADIR HÖYÜK (Keylik Höyük)-(İlk Tunç Çağı)

Kırşehir'in Özbağ Kasabası Örcün Mahallesi'ndedir. Boyutları Kuzey-güney 126 metre, doğu-batı 62 metre, yüksekliği 5 metredir. Geç Kalkolitik ve III. binde iskân edilmiştir. Osmanlı Dönemi'ne ait keramik parçaları bulunmuştur (Omura, 1990: 74).

4.1.12. KALEHÖYÜK (İlk Tunç, Hitit, Frig, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı)

Kırşehir Merkezinde bulunmaktadır. Höyük eteklerinde dükkânlar vardır. Höyüğün üzerinde Selçuklu Dönemine ait bir camii ve Cumhuriyet dönemine ait bir okul bulunmaktadır. Yapılan yüzey araştırmaları sonucunda Eski Tunç, Hitit, Frig, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde iskân gördüğü anlaşılmıştır.

4.1.13. ULUPINAR HÖYÜK (İlk Tunç Çağı)

Kırşehir'e bağlı Ulupınar Kasabası'nda bulunmaktadır. Kırşehir'in güneyinde yer alıp Kırşehir'e yaklaşık 40 km uzaklıktadır. Yunus Emre Milli Parkı sınırları içerisinde yer almaktadır. İlk Tunç çağına ait malzemeler toplanmıştır (Mikami ve Omura, 1996: 284).

4.1.14. DEĞİRMEN HÖYÜK (MÖ I.bin)

Kırşehir Merkezine bağlı Kocabey Köyü'nde bulunmaktadır. Yaklaşık uzaklığı 20 km civarındadır. Yapılan araştırmalarda MÖ I.bin ve İslami Döneme ait seramik parçaları bulunmuştur (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.1.15. GÖLHİSAR HÖYÜK (Geç Roma Dönemi)

Kırşehir Merkez Gölhisar Mahallesi'nde bulunmaktadır. Höyüğün çevresi yerleşimle tahrip edilmiştir. Yaklaşık yüksekliği 20 metredir. Yüzeyinde Geç Roma Dönemi'ne ait seramik parçaları bulunmuştur (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.1.16. MENZİL HÖYÜK (MÖ III. bin)

Kırşehir'e 19 km uzaklıkta Merkeze bağı Terzi Ali köyü'nde bulunmaktadır. Tepesinde taş yığını vardır. Yüzeyde MÖ. III. bin ve I. bine ait seramik parçaları bulunmuştur. Çapı 100 metre, yüksekliği 15 metredir (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.2. AKÇAKENT İLÇESİNE BAĞLI HÖYÜKLER

4.2.1 KADI HÖYÜK (İlk Tunç Çağı)

Kırşehir'in Akçakent İlçesi Avanoğlu Köyündedir. Doğu-batı uzunluğu 200 metre, kuzey-güney 150 metredir. Yüksekliği 38 metredir. İlk Tunç Çağı ve Demir Çağına ait seramikler yüzeyde görülmüştür (Omura, 1988: 559).

4.2.2. GÜLLÜ HÖYÜK (İlk Tunç Çağı)

Kırşehir'in Akçakent İlçesi Güllü Höyük adlı Köyün ortasındadır. Eteğinde bahçeli evler bulunmaktadır. Doğu-batı uzunluğu 300 metre, kuzey-güney 120 metredir. Yüksekliği 20 metredir. İlk Tunç Çağına ve MÖ I. bine ait malzeme vermiştir (Omura, 1988: 559).

4.2.3. AYVALI HÖYÜK (İlk Tunç Çağı, MÖ I.bin)

Kırşehir'in Akçakent İlçesine bağı Ayvalı Köyünün hemen altındadır. Höyüğün bir kısmı bahçe olarak kullanılırken, diğeri bir kısmı YSE ve köylüler tarafından kerpiç yapmak için kazılmıştır. Höyüğün tamamına yakını tahrip edilmiştir. Doğu-batı uzunluğu 48 metre, kuzey-güney uzunluğu 71 metre yüksekliği

ise 5 metredir. Höyük, İlk Tunç Çağına ve MÖ I. binin ikinci yarısına ait malzeme vermiştir (Omura, 1988: 559).

4.3. AKPINAR İLÇESİNE BAĞLI HÖYÜKLER

4.3.1. ÜZERLİK TEPE HÖYÜK (MÖ I. bin)

Kırşehir'in Akpınar İlçesi Eldeklî Demirel (Hasanuşağı) Köyü'nün 2 km kuzeydoğusunda yer alır. Höyüğün kuzeydoğu kısmından toprak alınmıştır. MÖ I. bin ve klasik döneme ait seramik parçaları bulunmuştur. Çapı yaklaşık 179 metre, yüksekliği 7 metredir (Omura, 1988: 559).

4.3.2. TEK HÖYÜK (İlk Tunç Çağı)

Kırşehir'in Akpınar İlçesi'nin 10 km. güneyinde yer alır. Yüksekliği 5,5 metre kuzey-güney uzunluğu 56 metre, doğu-batı uzunluğu 104 metredir. Yüzey buluntuları arasında İlk Tunç Çağı'na ait tek renkli, hamuru saman katkılı, üzeri tırnak baskılı çanak-çömlek parçaları bulunmuştur. Ayrıca Alışar III tipinde bir örnek üzerinde çizilerek yapılmış bezemeler görülen siyah renkli bir kap parçası ve Demir Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları vardır (Mikami ve Omura, 1987: 127).

4.3.3. MEZARLIK HÖYÜK

Kırşehir'in Akpınar İlçesi'ne bağlı Deveci Köyü'nün mezarlığında bulunmaktadır. Mezarlığa bitişik güney cephesinde bol miktarda seramik bulunmuştur. Yaklaşık olarak çapı 37,5 metre, yüksekliği 6 metredir. (Omura, 1988: 559)

4.3.4. KÜÇÜK KALE HÖYÜK (İlk Tunç Çağı ve MÖ II. binin ilk yarısı)

Kırşehir'in Akpınar İlçesine bağlı, Kelismailuşağı Köyü'nün 3 km. batısında yer alır. Hemen yanında Büyük Kale Höyük bulunmaktadır. İlk Tunç Çağı ve MÖ II. binin ilk yarısına ait malzemeler toplanmıştır (Omura, 1988: 559).

4.3.5. KÖŞKER HÖYÜK (MÖ III. bin, I. bin ve Klasik Dönem)

Kırşehir'in Akpınar İlçesi Köşker Köyü'nün Güzel Yurt Mahallesi'nde yer alır. Tarla ve bağ olarak kullanılmıştır. MÖ III. bin, I. bin ve Klasik Dönem'e ait seramikler toplanmıştır. Yaklaşık olarak çapı 141 metre, yüksekliği 3,5 metredir (Omura, 1988: 559).

4.3.6. İBİŞİN BURNU HÖYÜK (İlk Tunç Çağı MÖ III. bin)

Kırşehir'in Akpınar İlçesine bağlı, Pekmezci Köyü'nün 2 km. kuzeybatısında yer alır. Düz bir yerleşim alanıdır. Bugün tarla olarak kullanılmaktadır. MÖ III. bine ait seramik parçaları bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.3.7. HARİN HÖYÜK (Klasik ve Bizans Dönemi)

Kırşehir'in Akpınar İlçesine bağlı, Demirci Köyü'nün 3 km. kuzeyinde yer alır. Bugün tarla olarak kullanılmaktadır. Eteklerinde Klasik ve Bizans Dönemi'ne ait seramik parçaları bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.3.8. HANYERİ HÖYÜK (MÖ III. ve II. bin)

Kırşehir'in Akpınar İlçesi'nin Hanyeri Köyü'ndedir. Yaklaşık 10 metre yüksekliğinde, 150 metre çapındadır. Höyüğün güney kesimi dozerle 2 metre derinliğinde kazılmıştır. Yüzeiden toplanan parçalar burasının MÖ III. ve II. binde iskân edildiğini göstermektedir (Mikami ve Omura, 1987: 127).

4.3.9. ÇAYÖZÜ HÖYÜK (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir'in Akpınar İlçesinin 18 km. kuzeyindedir. Doğal bir tepelik üzerine kurulmuştur. Yaklaşık 26 metre yüksekliğinde 120 metre çapındadır. Höyük tarla olarak kullanılmaktadır. Tunç Çağına ait kırmızı astarlı, Çok iyi perdahlı çanak-çömlek parçaları, Demir Çağı'na ait boyalı seramikler toplanmıştır (Mikami ve Omura, 1987: 125).

4. 3.10. BÜYÜK KALE HÖYÜK (MÖ II. bin ve Demir Çağı)

Kırşehir'in Akpınar İlçesine bağlı, Kelismailuşağı Köyü'nün 3 km. batısında yer alır. Demir Çağı'na ve MÖ II. bine ait malzeme vermiştir. Oval formlu höyüğün üzeri düzdür. Hemen yanında Küçükkale Höyük'ü bulunmaktadır. Tarla olarak kullanılmaktadır (Omura, 1988: 559).

4. 3.11. AŞAĞI HOMURLU HÖYÜK (İlk Tunç Çağı ve Helenistik Dönem)

Kırşehir'in Akpınar İlçesine bağlı, Aşağı Homurlu Köyü'nün kuzey girişinde yer alır. 15 metre yüksekliğinde 100 metre çapında olan höyükte İlk Tunç Çağı ve Helenistik döneme ait seramik parçaları bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4. 3.12. AKPINAR HÖYÜK (İlk Tunç Çağı)

Kırşehir'in Akpınar İlçesinin 2 km. güneybatısında yer alır. Yaklaşık olarak 26 metre yüksekliğinde ve 180 metre çapındadır. Höyüğün eteğinde bir su kaynağı vardır. Yüzeyde İlk Tunç Çağı ve Klasik çağlara ait çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (Mikami ve Omura, 1987: 126).

4. 3.13. AKKAYA HÖYÜK (MÖ II. bin ve MÖ I.bin)

Kırşehir'in Akpınar İlçesine bağlı, Çalıburnu Köyü'nün 1 km. doğusunda yer alır. Doğal bir tepe üzerine kurulmuştur. Tepede düzgün duvar izleri görülmektedir. Yüzeyde MÖ II. bin,I.bin ve Klasik Döneme ait seramik parçaları bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.4. BOZTEPE İLÇESİNE BAĞLI HÖYÜKLER

4.4.1. CEVİZLİBAĞ HÖYÜK (Kalkolitik ve Demir Çağı)

Kırşehir'in Boztepe İlçesinde ve Cevizli mevkisindedir. Boztepeye giden yolun üzerindedir. Uzunluğu doğu-batı 85 metre, kuzey-güney 85 metre, yüksekliği ise 5 metredir. Kalkolitik ve Demir çağı'na ait seramikler bulunmuştur (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.4.2. BOZTEPE KALE HÖYÜK (İlk Tunç Çağı ve Roma dönemi)

Boztepe İlçe merkezindedir. Çevreye hakim doğal bir tepe üzerindedir. Höyüğün kendi yüksekliği fazla değildir. Aynı tepenin kuzeyinde Roma Dönemi'ne ait bir Tümülüs bulunmaktadır. Höyüğün doğu-batı uzunluğu 175 metre, kuzey-güney uzunluğu 250 metredir. Höyükte bulunan seramik parçaları İlk Tunç Çağı ve Roma dönemine aittir (Omura, 1988: 559).

4.4.3. ARAPLI HÖYÜK (İlk Tunç, Orta Tunç, Demir Çağı ve Roma Dönemi)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Yenidoğanlı Köyü'ndedir. Konik formulu höyük iyi durumdadır. Uzunluğu doğu-batı 180 metre, kuzey-güney 155 metre, yüksekliği 22 metredir. Üzerinde İlk Tunç, Orta Tunç, Demir Çağı ve Roma Dönemi seramikleri bulunmuştu (Omura, 1988: 559).

4.4.4. ÇAMALAK ÇİFTE HÖYÜK (1) (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Çamalak Köyü'ndedir. Höyük oval formudur. Çevresinde Çamalak Köyü'ne ait evler vardır. Güneyinde ise ikinci bir höyük bulunmaktadır. Doğu-batı 112 metre, kuzey-güney 117 metre uzunluğundadır. Yüksekliği ise 23 metredir. Yoğun bir Demir Çağı yerleşimi görülmektedir. Ayrıca höyükte az sayıda MÖ III. bine ait seramikler bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.4.5. ÇAMALAK ÇİFTE HÖYÜK (2) (Demir Çağı)

Çamalak Köyü içerisinde büyük höyüğün hemen yanındadır. Oval formulu ve büyük höyükten biraz alçaktır. Doğu-batı uzunluğu 104 metre, kuzey-güney

uzunluğu 124 metredir. Yüksekliği 18 metre'dir. Demir ağına ait bir yerleşim vardır (Omura, 1988: 559).

4.4.6. ALBALMA HÖYÜK (Bizans Dönemi)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesinin, iğdeli Köyü'nün kuzeydoğusundadır. Bizans Dönemine ait yerleşim tarla olarak kullanılmaktadır. Doğu-batı uzunluğu 78 metre, kuzey-güney uzunluğu 106 metredir. Yüksekliği ise 2,5 metredir (Omura, 1988: 559).

4.4.7. HARMANALTI HÖYÜK (Demir ağı, Roma ve Bizans Dönemi)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Harmanaltı Köyü içindeki mezarlık mevkisindedir. Doğu-batı 67 metre, kuzey-güney 69 metre uzunluğundadır. Yükseklik 4 metredir. Demir ağı, Roma ve Bizans Dönemlerinde iskân edilmiştir (Omura, 1988: 559).

4.4.8. HATUNOĞLU HÖYÜK (Demir ağı)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Hatunoğlu Köyü içindedir. Uzunluğu doğu-batı 217 metre, kuzey-güney 117 metredir. Yüksekliği ise 14 metredir. Bulunan seramikler Demir ağı'na aittir (Omura, 1988: 559).

4.4.9. KEPİR HÖYÜK (M III. bin, II. bin, I. bin ve İslami Dönem)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Harmanaltı Köyü'nün 2 km. güneydoğusunda yer alır. apı yaklaşık 198 metre, yüksekliği 10 metredir. Yüzeyinde M III. bin, II. bin, I. bin ve İslami Döneme ait seramik parçaları bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.4.10. KARA HÖYÜK (1) (MÖ III bin ve I. bin)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Çiğdeli Köyü'nün 3 km. kuzeybatısında yer alır. Höyüğün çapı yaklaşık olarak 63,5 metredir. Yüksekliği ise 6 metredir. Höyükte az miktarda MÖ III. bin ve çok miktarda I. bin seramiği bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.4.11. KARA HÖYÜK (2) (MÖ III. bin ve I.bin)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Çiğdeli Köyü'nün 3 km. kuzeyinde yer alır. Çapı yaklaşık olarak 88,5 metredir. Yüksekliği ise 7,5 metredir. MÖ III. bin ve I.bin'e ait seramik parçaları bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.4.12. KÖY ÖNÜ HÖYÜK (MÖ III. bin, I. bin ve Bizans Dönemi)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Taşlıtepe (Terziyanlı) Köyü'nün 1,5 km. batısında yer alır. Çapı yaklaşık olarak 94,5 metredir. Yüksekliği 5,5 metre civarındadır. MÖ III. bin, I. bin ve Bizans Dönemlerine ait seramik parçaları ele geçmiştir (Omura, 1988: 559).

4.4.13. KÜL HÖYÜK (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Külhöyük Köyü sınırları içindedir. Uzunluğu doğu-batı yönünde 122 metre, kuzey-güney yönünde 120 metredir. Yüksekliği ise 9 metredir. İlk Tunç Çağı ve Demir Çağında yerleşim yeri olarak kullanılmıştır (Omura, 1988: 559).

4.4.14. ŞANTIYE HÖYÜK (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Yenidoğanlı Köyü sınırları içindedir. Malya Devlet Tarım İşletmelerine ait çiftlik arazisi içindedir. Doğu-batı 76 metre, kuzey-güney 180 metre uzunluğundadır. Yüksekliği ise 8 metredir. İlk Tunç ve Demir Çağı'nda yerleşim yeri olarak kullanılmıştır (Omura, 1988: 559).

4.4.15. ÇİĞDELI HÖYÜK (Demir Çağı)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Çiğdeli Köyü içindedir. Doğu-batı uzunluğu 151 metre, kuzey-güney uzunluğu 181 metredir. Yüksekliği ise 6 metredir. Demir Çağında iskân edilmiştir (Omura, 1988: 559).

4.4.16 . TATAR HÖYÜK (İlk Tunç ve Demir Çağı, İslami Dönem)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Üçkuyu Köyü'nün 1,5 km. güneydoğusundadır. Höyüğün uzunluğu doğu-batı 180 metre, kuzey-güney yönünde 175 metredir. Yüksekliği ise 17 metredir. Üzerinde İlk Tunç Çağı, Demir Çağı ve İslami Dönem Seramikleri bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.4.17. ÖZLÜNÜN HÖYÜK (Kalkolitik Çağ, İlk Tunç, Orta Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi'nin yaklaşık 5 km. güneydoğusundadır. Uzunluğu doğu-batı 109 metre, kuzey-güney 160 metredir. Yüksekliği ise 19,5 metre civarındadır. Kalkolitik Çağ, İlk Tunç, Orta Tunç ve Demir Çağı'na ait sırlı seramikler bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.4.18. SARI HÖYÜK (MÖ III. , I. bin Ve Helenistik Dönem)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Üçkuyu Köyü'nün 2 km. güneybatısındadır. Çapı yaklaşık 150 metre yüksekliği ise 14 metredir. MÖ III. bin, I. bin ve Helenistik Dönemine ait seramik parçaları bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.4.19. ESKİ DOĞANLI HÖYÜK (1) (Klasik Çağ)

Kırşehir'e bağlı Boztepe İlçesi, Eskidoğanlı Köyü sınırları içindedir. Klasik döneme ait çok sayıda malzeme bulunmuştur (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.4.20. ESKİ DOĞANLI HÖYÜK (2) (Klasik Çağ)

Eskidoğanlı 1 Höyüğünün 1 km. doğusundadır. Klasik Çağa ait çok sayıda malzeme bulunmuştur. Höyüğün tam ortasından yol geçmektedir. Çapı 190 metre, yüksekliği 3,5 metredir (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.5. ÇİÇEKDAĞI İLÇESİNE BAĞLI HÖYÜKLER

4.5.1. KALEEVCI HÖYÜK (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi Kaleevci Köyü'ndedir. Höyüğün eteği tarla olarak kullanılmaktadır. Doğu-batı uzunluğu 150 metre, kuzey –güney uzunluğu yine 150 metredir. Yüksekliği 16 metredir. İlk Tunç Çağı ve Demir Çağına ait malzemeler bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.5.2. ÇORAKTEPE HÖYÜK (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçe merkezinde yer alır. Doğal bir tepe üzerinde yükselen höyüğün üzeri ve etekleri yerleşimle kaplıdır. Doğu-batı uzunluğu 100 metre, kuzey-güney uzunluğu 150 metredir. Yüksekliği ise 20 metredir. İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı'na tarihlenmektedir (Omura, 1988: 559).

4.5.3. GÖK HÖYÜK (1) (İlk Tunç Çağı ve Helenistik dönem)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi Konurkale-Gölcük Köyü arasında Yenice çayı'nın güneyinde yer alır. Doğu batı cephe uzunluğu 115 metre, kuzey-güney cephe uzunluğu ise 62 metredir. Yüksekliği 2,5 metredir. İlk Tunç Çağı ve Helenistik döneme ait malzemeler tespit edilmiştir (Omura, 1988: 556).

4.5.4. GÖK HÖYÜK (2) (İlk Tunç ve Orta Tunç Çağı)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi Konurkale Köyü, Sulu tarla mevkiinde düzlük üzerindedir. Doğu-batı cephesi uzunluğu 98 metre, kuzey-güney uzunluğu 96 metredir. Doğal Yüksekliğini kaybetmiştir. Üzerinde İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı'na ait malzemeler bulunmuştur (Omura, 1988: 556).

4.5.5. ÇEPNİ HÖYÜK (İlk Tunç Çağı, Demir Çağı ve Helenistik dönem)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi, Çepni Köyü sınırları içerisinde, köyün 2 km kuzeyindedir. Doğu-batı uzunluğu 156 metre, kuzey-güney uzunluğu ise 171 metredir. Yüksekliği yaklaşık 13 metredir. İlk Tunç Çağı, Demir Çağı ve Helenistik dönemde iskân görmüştür (Omura, 1988: 559).

4.5.6. KIRDÖK GÖKHÖYÜK (Kalkolitik, İlk Tunç, Eski Hitit ve Demir Çağı)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi, Kirdök Köyü'nün 1,5 km. batısındadır. Doğu-batı uzunluğu 109 metre, kuzey –güney uzunluğu 127 metredir. Yüksekliği ise 3 metredir. Kalkolitik, İlk Tunç, Eski Hitit ve Demir Çağı'na ait seramikler toplanmıştır (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.5.7. HÖYÜKLER HÖYÜĞÜ (MÖ III. bin ve I. bin)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi, Yeni Kızılcılı Köyü'nün 2 km. batısındadır. Yaklaşık olarak çapı 103 metre, yüksekliği ise 11,5 metredir. Höyüğün tepesinde kaçak kazı izleri görülmüştür. MÖ III. bin ve I. bine ait seramik parçaları toplanmıştır (Omura, 1988: 559).

4.5.8. ERİKLİ HÖYÜK (MÖ I. bin)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi, Kabaklı Köyü'nün 2 km. batısındadır. Höyük tarla olarak kullanıldığı için büyük oranda tahrip edilmiştir. Çapı yaklaşık 76 metre, yüksekliği ise 7 metredir. MÖ I. bine ait seramik parçaları bulunmuştur (Omura, 1988: 559).

4.5.9. ZEKERE HÖYÜK (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi, Zekere (Yalnızagaç) Köyü'nün 500 metre güneyinde yer alır. Kuzey-güney uzunluğu 155 metredir. Doğu-batı uzunluğu ise 110 metre, yüksekliği 13 metredir. Bu merkezde İlk Tunç ve Demir Çağı malzemeleri toplanmıştır (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.5.10. SAFALI HÖYÜK (İlk Tunç Çağı, Hitit İmparatorluk ve Helenistik Dönem)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi, Safalı Köyü sınırları içinde ki höyük, Çiçekdağı'na yaklaşık 11 km mesafededir. Uzunluğu doğu-batı 116 metre, kuzey—güney 69 metredir. Yüksekliği ise 7 metredir. İlk Tunç Çağı, Hitit İmparatorluk ve Helenistik Dönemle ilgili örnekler toplanmıştır (Omura, 1988: 559).

4.5.11. GÖK HÖYÜK (Demir Çağı ve Roma Dönemi)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi, Hacı Hasanlı Köyü sınırları içerisinde. Doğu-batı uzunluğu 100 metre, kuzey-güney 216 metredir. Yüksekliği ise 14 metredir. Tarla olarak kullanılmaktadır. Demir Çağı ve Roma Dönemlerine ait seramikler toplanmıştır (Omura, 1988: 556).

4.5.12. YALAKTEPE HÖYÜK (1) (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi, Doğancaş (Şiditler) Köyü'nde yer almaktadır. Doğu-batı uzunluğu 198 metre, kuzey-güney uzunluğu 156 metre olan höyüğün yüksekliği ise 37 metredir. Eteği tarla olarak kullanılmaktadır. Kaçak kazı izlerine rastlanmıştır. Malzeme olarak İlk Tunç ve Demir Çağ'ı seramikleri toplanmıştır (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.5.13. YALAKTEPE HÖYÜK (2) (Kalkolitik, İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir ili Çiçekdağı İlçesi, Doğancaş Köyü'nde, Yalaktepe(1) höyüğünün hemen yanında bulunmaktadır. Doğu-batı uzunluğu 67 metre, kuzey-güney 60

metredir. Yüksekliği 7 metredir. Kalkolitik, İlk Tunç ve demir Çağı seramikleri tespit edilmiştir (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.6. KAMAN İLÇESİNE BAğLI HÖYÜKLER

4.6.1. ADSIZ HÖYÜK (Ortaçağ)

Kırşehir'in Kaman İlçesinin 4,8 km. kuzeybatısında bulunmaktadır. Çapı 16 metredir. Yüksekliği 3 metredir. Ortaçağ'a ait seramikler görülmüştür (Mikami ve Omura, 1987: 124).

4.6.2. ÇAğIRKAN KALE HÖYÜK (İlk Tunç Dönemi, Hitit, Frig, Osmanlı)

Kırşehir'in Kaman İlçesinin, Çağırgan Kasabası'nda yer almaktadır. Çapı 280 metre, yüksekliği 16 metredir. Bu gün kazı çalışmaları Dr. Sachihiro Omura başkanlığında sürmektedir. Kalehöyük, Kırşehir ili, Kaman ilçesinin 3 km. doğusunda, Kaman Kırşehir karayolunun hemen yanında, devamlı bir yerleşim yeridir.

Kalehöyük, tarıma uygun, bereketli bir arazinin ortasına kurulmuştur. Kale sözcüğü höyüğün bir şehir suru ile tahkim edildiğini kanıtlamaktadır. Höyük, kuzey-güney vs doğu-batı doğrultusunda aşağı yukarı 280 m. çapında ve yaklaşık 20 m. yükseklikte olup, orta boy bir Anadolu höyüğü görünümündedir. Hemen hemen yuvarlak bir höyüktür. Kalehöyük'ün batı ve doğu eteğinde iki çay vardır. Höyüğün güneyinde köylülerin «göç yolu» dedikleri bir yol vardır; bu yol şimdiki asfalt yoldan önce Kırşehir-Kaman ulaşımını sağlamaktaymış. Höyüğün güneydoğusunda,

köylüler tarafından inşaatlarına malzeme sağlamak amacıyla daha önce kazdıkları iki küçük çukur görülmektedir. Höyüğün en yüksek yeri, merkezin biraz kuzeyindedir. En yüksek yerinden güneydoğuya doğru bir eğim vardır ve bu alçak kesimde sürekli bir yeşillik göze çarpmaktadır.

Yüzey buluntuları, Orta çağa ait sırlı seramik. Demir çağı'na ait tek renkli ve boya ile nakışlı çanak-çömlek ile MÖ II. bin yıllarına ait tek renkli çanak-çömlek parçalarından, boğa heykel bacağından, İlk Tunç Çağı'na ait tek renkli seramik parçalarından oluşmaktadır. Bunlardan başka, taş ve pişmiş toprak objeler ağırşaklıklar, sikkeler ve çok miktarda maden cüruflarıdır.

1985 yüzey araştırmalarına göre, Kaman-Kalehöyük Orta Çağ, Roma ve Helenistik dönemde de bir yerleşim alanı olmuştur. Geç Hitit Frig Çağı'nda önemini arttırdığı anlaşıyor. MÖ 8. 6. Yüzyıllarda kullanılmış olan seramiğin miktarı çoktur. Bunlar Frigya'dan çok, Orta Anadolu geleneğine bağlı kalmıştır. Höyük MÖ II. binde de iskân edilmiştir. Eski Hitit ve İmparatorluk çağlarının tipik çanak-çömleğine de rastlanmıştır. Bazı veriler Kalehöyük'ün İlk Tunç çağı'nın geç safhasında da bir yerleşim yeri olduğunu kanıtlamaktadır.

Sonuç olarak, höyükte Orta Çağ'dan İlk Tunç çağı'na kadar bütün çağların temsil edildiği ve Orta Anadolu'ya özgü uygarlıkların yaşandığı saptanmıştır (Mikami ve Omura, 1986: 229).

4.6.3. TAŞLIK HÖYÜK (İlk Tunç ve Eski Hitit Dönemi)

Kırşehir'in Kaman İlçesinin Benzer Köyü'nün 3 km. kuzeybatısındadır. Höyüğün her tarafı taşlarla örtülüdür. Uzunluğu kuzey-güney 76 metre, doğu-batı 70 metredir. Çapı 80 metredir. Höyük yüzeyinde yoğun olarak İlk Tunç ve Eski Hitit Çağına ait çanak-çömlek parçaları görülmüştür (Mikami ve Omura, 1986: 127).

4.6.4. KARAKAYA HÖYÜK (MÖ II. bin)

Kırşehir'in Kaman İlçesinin Karakaya Köyü'nde yer almaktadır. Yerleşim yeri kayalık doğal bir tepe üzerinde bulunmaktadır. Höyüğün genişliği 65x130 metre, yüksekliği ise 17 metredir. MÖ I. ve II. binde iskân edilmiştir.

4.6.5. YENİ YAPAN HÖYÜK (İlk Tunç Çağı, Eski Hitit Çağı ve Demir Çağı)

Kaman İlçesinin, 12 km. kuzeydoğusundadır. Yaklaşık olarak 140 metre çapında 16 metre yüksekliğindedir. Höyük tarla olarak kullanılmaktadır. Yüzeyinde İlk Tunç Çağı, Eski Hitit Çağı ve Demir Çağı çanak-çömlekleri toplanmıştır (Mikami ve Omura, 1987: 125).

4.6.6. KIZLAR HÖYÜK (İlk Tunç, Eski Hitit ve Frig Çağı)

Kaman İlçesinin, 16 km. doğusundadır. Orthman ve Meriggi bu höyüğü (Sofular Höyük) olarak adlandırmışlardır. Çapı 150 metre, yüksekliği yaklaşık 15 metredir. Yüzeyinde İlk Tunç, Eski Hitit ve Frig Çağına ait boyalı çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (Mikami ve Omura, 1987: 124).

4.6.7. ÖMERHACILI HÖYÜK(İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kaman İlçesi, Ömerhacılı Kasabası'nın yaklaşık 2 km. güneydoğusundadır. Doğal bir tepecik üzerinde kurulmuş büyük bir höyüktür. Yüksekliği 20 metredir. Çapı 280 metredir. Höyüğün üzerinde İlk Tunç ve Demir Çağına ait çanak-çömlekler toplanmıştır (Mikami ve Omura, 1987: 125).

4.6.8. FAKILI HÖYÜK (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir'in Kaman İlçesinin, Fakılı Köyü'nün 2 km batısındadır. Doğal bir yamaç üzerine kurulmuştur. Yüksekliği yaklaşık 14 metredir. Çapı 140 metredir. Höyüğün güney ve batı yönlerinde mimari kalıntı mevcuttur. Yüzeyde İlk Tunç ve Demir Çağı buluntularına yoğun bir şekilde rastlanmıştır (Mikami ve Omura, 1987: 126).

4.6.9. İSAHOCALI HÖYÜK (MÖ II. bin)

Kırşehir'in Kaman İlçesinin, İсахocalı Kasabası'nın doğusundadır. Yüksekliği 8,5 metre olup kuzey-güney cephesi 170 metre, doğu-batı cephesi de 184 metredir. MÖ II. bine ait seramik toplanmıştır (Mikami ve Omura, 1987: 125).

4.6.10. DARIÖZÜ HÖYÜK (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kaman'ın 1 km. doğusundadır. Yaklaşık 80 metre çapında ve 9,5 metre yüksekliğindedir. Höyüğün yüzeyinde İlk Tunç ve Demir Çağı'na ait seramikler yoğun bir şekilde bulunmuştur (Mikami ve Omura, 1987: 124).

4.6.11. KURU HÖYÜK (İlk Tunç Çağı)

Kırşehir'in Kaman İlçesinin, Benzer Köyü'nün 1 km doğusundadır. Höyüğün yüksekliği 10 metre, çapı 180 metredir. Güney yamacı tarla olarak kullanılmaktadır. Yüzeyde İlk Tunç Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları bulunmuştur (Mikami ve Omura, 1987: 127).

4.6.12. HÖYÜKLÜ TARLA (Bizans Dönemi)

Kırşehir'in Kaman İlçesinin merkezindedir. Höyüğün yüksekliği 5 metre olup, kuzey-güney cephesi 80 metre, doğu-batı cephesi 104 metredir. Yüzeyinde Bizans Dönemi seramik parçaları bulunmuştur (Mikami ve Omura, 1987: 127).

4.6.13. KAĞNICAK HÖYÜK (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kağnıcak Höyük Kırşehir'in Kaman İlçesinin, Ömerkahyalı Kasabası'ndadır. Yaklaşık olarak Kaman'ın 10 km kuzeybatısındadır. Höyük Yaklaşık 6 metre yüksekindedir. Uzunluğu kuzey-güney 156 metre, doğu-batı cephesinde 108 metredir. Yüzey buluntuları arasında İlk Tunç ve Demir Çağı boyalı çanak-çömlekleri derlenmiştir (Mikami ve Omura, 1987: 124).

4.6.14. DEĞİRMENÖZÜ HÖYÜK (İlk Tunç Çağı)

Kaman İlçesinin 5 km. kuzeyinde, Değirmenözü'nün hemen yanında yer alır. Çapı 80 metredir. Yüksekliği 16 metredir. Bu höyükte bol miktarda İlk Tunç Çağı'na ait tek renkli, hamuru saman katkılı çanak-çömlek parçaları toplanmıştır. Ayrıca Demir Çağı parçaları da görülmüştür (Mikami ve Omura, 1987: 124).

4.6.15. DOYDUNUN HÖYÜK (İlk Tunç ve Demir Çağı)

Kaman İlçesinin 9,5 km. güneyindedir. Yaklaşık 15 m. yüksekliğinde ve 180 m. çapındadır. Eteklerinde İlk Tunç ve Demir Çağı çanak-çömlek parçaları bulunmuştur (Mikami ve Omura, 1987: 126).

4.6.16. TEPEKÖY HÖYÜK (İlk Tunç, Son Tunç ve Demir Çağı)

Kırşehir'in Kaman İlçesinin, 21 km güneydoğusundadır. Yaklaşık yüksekliği 10 metredir. Çapı ise 56 metredir. Höyüğün güney yamacında kaçak kazı izleri bulunmaktadır. Yüzeyinde İlk Tunç, Son Tunç ve Demir Çağına ait çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (Mikami ve Omura, 1987: 125).

4.6.17. HÖYÜKLÜ (İlk Tunç ve Son Tunç Çağı)

Kırşehir'in Kaman İlçesinin, Meşeköyü'ndedir. Höyüğün kuzey-güney uzunluğu 94 metre, doğu-batı uzunluğu 108 metredir. Yüksekliği ise 10 metredir. İlk Tunç Çağı, MÖ II. bin ve MÖ I.binin ilk yarısına ait seramik parçaları toplanmıştır (Mikami ve Omura, 1987: 125).

4.7. MUCUR İLÇESİNE BAĞLI HÖYÜKLER

4.7.1. AKÇAAĞILI HÖYÜK (MÖ III. Bin)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Dalakçı Köyü'ndedir. Seyfe Gölü'nün 9 km. batısında yer alır. Höyüğün çapı 108 metre, yüksekliği ise 10 metredir. Kaçak kazı izleri rastlanmıştır. MÖ III. bine ait seramik parçaları bulunmuştur (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.2.YUĞ HÖYÜK (Kalkolitik Çağ, İlk Tunç, Orta Tunç, Son Tunç ve Demir Çağları)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Şatıroğlu Mahallesi'nin kuzeyinde bulunmaktadır. Tarla olarak kullanılmaktadır. Doğu-batı uzunluğu 88 metre, kuzey-güney uzunluğu 200 metredir. Yüksekliği ise 9 metredir. Höyüğün üzerinde Kalkolitik Çağ, İlk Tunç, Orta Tunç, Son Tunç ve Demir Çağları'na ait seramikler bulunmuştur (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.3. BÜYÜK GARİPLİ HÖYÜK'Ü (MÖ III. binden Orta Çağ'a Kadar İskân)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Karaarkaç Köyü'nün 4 km. güneyinde bulunmaktadır. Kuzeyi ve batısı bataklıktır. Höyüğün çapı 295 metre, yüksekliği 20 metredir. MÖ III. binden Ortaçağa kadar iskân görmüştür (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.4. TATAR YEĞENAĞA HÖYÜK (İlk Tunç, Orta Tunç ve Son Tunç Çağı)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Tataryeğenağa Köyü'ndedir. Konik formlu höyüğün üzeri tarla olarak kullanılmaktadır. Doğu-batı uzunluğu 182 metre, kuzey-güney uzunluğu 205 metredir. Yüksekliği ise 24 metredir. İlk Tunç, Orta Tunç ve Son Tunç Çağı iskânı görülmüştür (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.5. AĞILI HÖYÜK (MÖ II. bin)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Kıran Köyü'nde bulunmaktadır. Konik formlu höyüğün çapı 178 metre, yüksekliği 27 metredir. Yüzeyinde MÖ II. bine ait seramikler vardır (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.6. TUZ HÖYÜK (MÖ III. bin, Helenistik ve Roma Dönemleri)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Palangıç Köyü'ndedir. Höyüğün doğu-batı uzunluğu 104 metre, kuzey-güney uzunluğu 155 metredir. Yüksekliği ise 25 metredir. MÖ III. bin, MÖ II. bin, MÖ I. binin yanında Helenistik ve Roma Dönemlerine ait malzeme bulunmuştur (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.7. DALAKÇI HÖYÜK (Kalkolitik Çağ, İlk Tunç Çağı ve Demir Çağı)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Dalakçı Köyü'nün içindedir. Üzerinde ve etrafında yerleşim bulunmaktadır. Doğu-batı ve kuzey-güney uzunlukları 60 metre ve yüksekliği ise 5 metredir. Bulunan seramik parçaları Kalkolitik Çağ, İlk Tunç Çağı ve Demir Çağına tarihlenmiştir (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.8. SEYFE KURU HÖYÜK (Kalkolitik, İlk Tunç, Orta Tunç, Son Tunç ve Demir Çağları)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Gümüşkümbet Köyündedir. Seyfe Gölü kenarında bulunan höyük yayvan konik formludur. Höyüğün doğu-batı uzunluğu 70 metre, kuzey-güney uzunluğu 107 metredir. Yüksekliği ise 11 metredir. Höyükte Kalkolitik, İlk Tunç, Orta Tunç, Son Tunç ve Demir Çağları'na ait tabakalar bulunmuştur (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.9. SEYFE KALE HÖYÜK (Kalkolitik, İlk, Orta ve Son Tunç Çağları)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Seyfe Köyü'nde yer alır. Höyüğün doğu-batı uzunluğu 208 metre, kuzey-güney uzunluğu 219 metredir. Yüksekliği 25 metredir. Höyükte Kalkolitik Çağ, İlk, Orta ve Son Tunç Çağlarına ait seramikler bulunmuştur (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.10. YAZIKINIK HÖYÜK (Kalkolitik, İlk, Orta ve Son Tunç Çağları)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Yazıkınık köyünde bulunan höyük, Seyfe Gölü'nün de güneyindedir. Höyüğün doğu-batı uzunluğu 150 metre, kuzey-güney uzunluğu 194 metredir. 22 metre yüksekliğindeki höyükte, Kalkolitik, İlk, Orta ve Son Tunç Çağlarına ait yapı katları bulunmuştur (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.11. ŞEKİLLER HÖYÜK (MÖ I. bin)

Höyük Kırşehir'in Mucur ilçesi Dağ çiftliği Köyü'nün yaklaşık 1 km. kuzeybatısında yer almaktadır. Höyük 5 metre yüksekliğinde ve 50 metre çapındadır. Höyük üzerinde MÖ I. bine ait seramik parçaları bulunmuştur (Omura, 1990: 71).

4.7.12. HACET HÖYÜK (Kalkolitik Çağ, İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Demir Çağı)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Budak Köyü'ndedir. Etrafi tarla olarak kullanılmaktadır. Doğu- batı uzunluğu 150 metre, kuzey-güney uzunluğu 108 metredir. Yüksekliği ise 21 metredir. Kalkolitik Çağ, İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Demir Çağı seramiklerine rastlanmıştır (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.13. ALTINYAZI HÖYÜK (MÖ III. bin, MÖ II. bin, Demir Çağı, Helenistik ve Roma Dönemi)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Altinyazı Köyü'ndedir. Höyüğün doğu-batı uzunluğu 169, kuzey-güney 135 ve yüksekliği 25 metredir. MÖ III. bin, MÖ II. bin, Demir Çağı, Helenistik ve Roma Dönemine ait izler vardır (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.14. SIĞIR YATAĞI HÖYÜK (MÖ III. bin)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Küçük Kavak Köyü'ndedir. Höyüğün çapı 98 metre yüksekliği 15 metredir. Yüzeydeki seramikler MÖ III. bine aittir (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.15. DEĞİRMEN OCAĞI HÖYÜK

Kırşehir'in Mucur ilçesi Yeşilyurt Köyü'ndedir. Bir vadide bulunan bu höyük, oval planlı ve kesik koni şeklinde dik bir yamaçla yükselmektedir. Üzerinde çok sayıda kaçak kazı izi vardır. Etrafı tarla olarak kullanılmaktadır. Roma Dönemi iskânına rastlanmıştır. Doğu-batı uzunluğu 214 metre, kuzey-güney uzunluğu 106 metredir. Yüksekliği 37 metredir (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.16. KÜÇÜK GARİPLİ HÖYÜK (İlk Tunç, Orta Tunç, Son Tunç ve Demir Çağları)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Bazlamaç Köyü'ndedir. Höyüğün doğu-batı uzunluğu 78 metre, kuzey-güney uzunluğu 64 metredir. Yüksekliği ise 3 metredir.

İlk Tunç, Orta Tunç, Son Tunç ve Demir Çağları malzemeleri ve Roma Dönemi iskânı görülmüştür (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.7.17. TOPRAK PINARI HÖYÜK (İlk Tunç Çağı)

Kırşehir'in Mucur ilçesi Toprakpınarı Köyü'ndedir. Höyük İlk Tunç Çağından itibaren iskân görmüştür (Mori ve Omura, 1989: 299).

4.8.KIRŞEHİR'DE YAPILAN ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Kırşehir çevresinde ilk yüzey araştırmaları 1926 yılında H. H. von der Osten tarafından yapılmıştır. İkinci araştırma ise 1950 yılında H. Bosert ve Bahadır Alkım tarafından yürütülmüştür. Bu kısa süreli araştırmalarda bazı yerleşim yerleri ve höyükler tespit edilmiştir.

Kırşehir ve çevresi ile ilgili ilk detaylı yüzey araştırması Topaklı kazılarına başlamadan önce, 1964 yılında P. Meriggi tarafından yapılmıştır. Bu çalışma Kırşehir höyükleri ve iskân tarihi bakımından en önemli araştırmadır (Mikami ve Omura, 1987: 123).

Kırşehir'de yapılan bir başka yüzey araştırması Prof. Dr. Sachihiro Omura tarafından 1985 yılında başlamış, aralıklarla 2002'ye kadar devam etmiştir. Araştırmalar Japonya Ortadoğu Kültür Merkezi adına yürütülmüştür. Prof. Dr. Tsugio Mikami ve Arkeolog Prof. Dr. Sachihiro Omura'nın başkanlığında yapılan yüzey araştırmaları Kaman Kalehöyük'ün kazı çalışmalarına katkı sağlamıştır.

Araştırmaların genel amacı, Kaman - Kalehöyük'te 1986 yılından beri yürütülmekte olan kazıların açığa çıkardığı buluntuları daha iyi değerlendirmek, Kırşehir sınırları içindeki höyükleri ve bölgede yaygın kültürlerin yayılışını tespit etmektir.

1986 yılında araştırmalar Kırşehir-Kaman çevresinde yoğunlaşmıştır. 1986 yılındaki yüzey araştırmaları, Kaman - Kalehöyük merkez alınmak üzere, yaklaşık 30 km. yarıçapındaki dairesel bir alan taranarak eski yerleşim yerleri belirlenmiştir. Araştırılan alanda 22 höyük ve düz yerleşim yeri tespit edilmiştir.

Araştırmalar sonucunda M III. binden başlayarak Orta çağlara kadar devam eden uygarlıkların temsil edildiği anlaşılmıştır. Bu bölgede İlk Tunç ağı'nın III. safhasına ve M II. binin ilk yarısına ait seramiğin çok yaygın olduğu saptanmıştır (Mikami ve Omura, 1987: 128).

1987 yılında yrtlen yüzey araştırmaları Kırşehir Çiçekdağı ilçesi ve Kırşehir Merkeze bağlı bölgelerde yoğunlaşmıştır. Bu bölgede de 37 höyük ve yerleşim yeri saptanmıştır. Araştırmalara göre Kaman ve Çiçekdağı ilçeleri sınırları içinde Eski Tunç ağı kültürünün çok yaygın olduğu grlmştir. Özellikle Delice Irmağı ve Kılıçözü yatağı boyunca görülme sıklաřmıřtır.

İlk Tunç ağı'nın III. safhası ile II. bin yılının başlarında görülen III. Alışar boyalı çanak - çömlek parçaları, Malya l bölgesi dışında kalan höyüklerde

(Kesikköprü, Sevdğin, Tek, Hanyeri höyükleri) az sayıda ele geçmiştir. Bu bölgede Neolitik ve Kalkolitik Çağı kültürlerinin izlerine rastlanmamıştır (Omura, 1988: 559).

1988 yılında yürütölen yüzey araştırmaları Kırşehir, Yozgat ve Nevşehir illerinde gerçekleşmiştir. Bölgede 48 höyük incelenmiştir. Bu araştırmalar sonucunda Delice vadisindeki höyüklerin İlk Tunç Çağı'nda yaygın bir iskâna sahne oldukları anlaşılmıştır. 1988 araştırmalarının sonucu olarak göze çarpan en önemli tespitlerden biri, Delice vadisinde İlk Tunç Çağı boya nakışlı seramiğinin iki guruba ayrılmasıdır. Toplanan seramikler İlk Tunç Çağı'nın III. safhası ile MÖ II. binin başlangıcı arasına tarihlene bilir (Mori ve Omura, 1989: 298).

1989 yılında yürütölen yüzey araştırmaları Kırşehir, Yozgat, Nevşehir ve Aksaray illerinde gerçekleşmiştir. Bu bölgelerde 67 yeni höyük tespit edilmiştir. 1989 yılı yüzey araştırmalarında çok sayıda İlk Tunç ağı çanak-ömleği toplanmıştır. Önemli yerleşim yerleri tespit edilmiştir. İlk Tunç ağı'na ait boyalı çanak-çömlek parçaları toplanmıştır (Omura, 1990: 71).

Araştırmalarda Kırşehir ilinde ve Yozgat'ın güneyinde, MÖ IV. binden başlayarak Orta çağlara kadar devam eden kültürlerin temsil edildiği anlaşılmıştır. Buluntular arasında, özellikle, İlk Tunç ağı'na ait olan çanak-çömleğin önemli bir yer tuttuğu görölmektedir (Omura, 1990: 70).

1991 yılında yapılan yüzey araştırmaları Ankara, Konya, Kırıkkale ve Yozgat illerinde, özellikle Keskin, Şereflikoçhisar, Tuz Gölü'nün kuzeyinde ve Keskin'den Kırıkkale'ye doğru uzanan Kızılırmak yatağında yürütülmüştür. İlk Tunç çağı'na ait çanak-çömlek parçaları, hemen hemen her höyükte derlenmiştir. Asur Ticaret Kolonileri ve Eski Hitit Çağı Çağı'na ait çanak-çömlek parçaları, Tuz Gölü ovasındaki her höyükte ele geçmiştir (Omura, 1992: 376).

1993 yılında Ankara ve Konya illeri sınırları içerisinde bulunan höyükler incelenmiştir. Eski Tunç Çağı yerleşim yerleri, hem Kızılırmak kavisi içinde, hem de dışındaki höyüklerde çok yaygın olduğu belirtilmiştir. Bu bölgede İlk Tunç Çağı'nın birinci yarısına ait içi siyah, dışı kırmızı, iki tarafı da çok iyi perdahlı çanak çömlek parçaları bol miktarda görülmüştür. İlk Tunç Çağı'nın bu tür boya nakışlı seramiğinin, Kızılırmak kavisi içinde, özellikle Delice yatağından, Kayseri'ye doğru uzanan bölgenin yerel seramiği olduğu, vurgulanmıştır (Omura, 1994: 232).

1994 yılında yürütölen yüzey araştırmaları Kırşehir, Ankara sınırları içerisinde sürdürölmüştür. İlk Tunç Çağı seramiği özellikle küçük höyüklerde çoktur. Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın, yani Kültepe-Karum II. ve I-b katlarında boyalı seramiğine rastlanılmamıştır. Eski Hitit ve Hitit İmparatorluk Çağı seramikleri ise çok az ele geçmiştir (Omura, 1995: 257)

1995 yılında yürütölen yüzey araştırmaları Kırşehir, Ankara ve Aksaray illeri sınırları içerisinde sürdürölmüştür. Kızılırmak kavsinin güney bölgesi araştırılmıştır.

İlk Tunç çağı seramiği, koni biçimli olan, her höyükte bulunmuştur. Bu höyüklerdeki seramiklerin çoğu MÖ II. binin ilk yarısına aittir. Buna karşı MÖ II. binin ikinci yarısı, yani Hitit İmparatorluk Çağına ait seramiğe daha az rastlanılmıştır (Omura, 1996: 293).

1996 yılında Kırşehir, Ankara ve Aksaray illeri sınırları içerisinde bulunan höyükler incelenmiştir. Kızılırmak Kavsinin güney bölgesinde toplam 51 höyük araştırılmıştır. İlk Tunç çağı seramiğine, her höyükte rastlanılmıştır. Ancak 1995, 1996 yıllarında gezilen höyüklerde Orta Tunç Çağına ait çanak-çömlek parçaları pek toplanmamıştır. Kızılırmak kavsinin Hitit İmparatorluk çağı'nın en önemli bölgesi olduğu belirtilmiştir. 1996 yılında yapılan araştırmalarda, Geç Tunç çağı'na ait ince hamurlu, iyi perdahlı çanak çömlek parçalarına rastlanmıştır (Omura, 1998: 45).

1998 yılı yüzey araştırmaları, Konya ili, Kulu, Tavşançalı, Cihanbeyli ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. İlk Tunç Çağı seramik parçaları, az da olsa hemen hemen her höyükte vardır. Orta Tunç Çağına ait seramiklere Şereflikoçhisar'ın güneyindeki Varavan Höyük'ten başka hiç bir yerde rastlanmamıştır. Orta Tunç Çağı höyükleri, Kırşehir-Yassıhöyük'te olduğu gibi, çok yayvandır. Seramik parçalarının çoğu kırmızı astarlı, iyi perdahlıdır. Geç Tunç çağı'na ait seramik parçaları, Usa ve Kültü höyüklerinde çok sayıda ele geçmiştir (Omura, 1999: 26).

1999 yüzey araştırmaları, Konya ili; Cihanbeyli, Sarayönü, Altnekin, Selçuklu İlçelerinde gerçekleştirilmiştir. İlk Tunç Çağına ait seramikler bu höyüklerde bol miktarda toplanmıştır. Orta Tunç Çağı seramiğine ise pek

rastlanılmamıştır. Son Tunç seramiği ise her höyükte bulunmuştur. Kaman Kalehöyük'te çıkarılan seramiklere höyüklerde rastlanılmıştır (Omura, 2000: 84).

2000 yılında yürütülen yüzey araştırmaları Kırşehir sınırları içerisinde sürdürülmüştür. Toplam 64 höyük ve düz yerleşim yeri araştırılmıştır. İlk Tunç Çağına ait seramik Yelek, Akpınar, Kuruhöyük, Ömerhacılı, Höyükli, Ömerkahya, Kırmızıtepe, İshocalı, Karga Höyük, Tek Höyük, Taşlık, Acıyol, Fakılı, Arzadeyin, Sevdğin Höyük, Tataroğlu ve Keylik höyüklerinden derlenmiştir. Bu dönem Kaman-Kalehöyük'te Orta Tunç Çağı, Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Eski Hitit Çağı açığa çıkarılmıştır. 2000 yılında yapılan çalışmalarda Hamit, Yenyapan, Akpınar, Kuruhöyük, Ömerhacılı, Körmen, Kırmızıtepe, İshocalı, Yassihöyük, Karga Höyük, Cennet Çeşmesi, Tek Höyük, Taşlık, Yassihöyük mevki, Arzadeyin, Sevdğin Höyük, Tataroğlu Höyük'te Orta Tunç Çağına, özellikle de Asur Ticaret Kolonileri Çağına ait tipik kırmızı astarlı, iyi perdahlı seramiğe, (Yassihöyük mevkiinde) bol miktarda rastlanmıştır.

Geç Tunç Çağına ait seramikler Hamit, Yenyapan, Yelek, Akpınar, Ömerhacılı, Cennet Çeşmesi, Taşlık, Tataroğlu, Sevdğin ve Keylik'te az miktarda karşımıza çıkar (Omura, 2001: 305).

2001 yılı yüzey araştırmaları, Kırşehir ilinin, Kaman, Akpınar, Mucur, Merkez ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. Toplam 100'e yakın höyük ve yerleşim yeri incelenmiştir. Höyük ve düz yerleşimlerden toplanan seramik parçalarına göre, 2001 yılında araştırılan ilçelerde Kalkolitik, Eski Tunç, Orta Tunç, Geç Tunç ve Demir

Çağları ile beraber Roma, Bizans ve Osmanlı Dönemine ait yerleşim yerleri saptanmıştır.

İlk Tunç Çağı 2001 yılı araştırmalarında Delice nakışlı seramiği ve tırnak baskılı örnekler, özellikle, Acı Ağız, Küçüktepe, Çukur Argaç, Gök 1, Gök 2, Kadı, Küllü 1 ve Çorak'ta bulunan höyüklerde bolca toplanmıştır.

Kaman-Kalehöyük IIIc katı, Asur Ticaret Kolonileri Dönemi ile çağdaştır. Bu dönem Seramiklerin özelliği, kırmızı astarlı, metal gibi parlak perdahlıdır. Bu tür seramik parçaları Mezarlı, Büyükkale, Garipli 2, Kadı, Küçüktepe, Açıağız Efendi höyüklerinde az sayıda derlenmiştir.

Son Tunç Çağı seramik parçaları, Mezarlık, Havanın Oluğu, Büyükkale, Velet Özü Höyüğü, Çatalhöyük, Külhöyük, Kuruhöyük, Yazıknık, Tatar Yeğenağa Höyükleri'nde az miktarda bulunmuştur (Omura, 2002: 273).

Prof. Dr. Sachihito Omura'nın yapmış olduğu yüzey araştırmaları 2006 yılına kadar devam etmiştir. Bu yüzey araştırmaları Kırşehir çevresinin Tunç Çağı hakkında bilgi veren malzemeler toplanmıştır.

SONUÇ

Kırşehir ve çevresi, MÖ 3000 yıllarından itibaren yerleşmeye sahne olmuş ve yoğun bir şekilde iskân edilmiştir. Şehir çevresinde pek çok yeraltı şehri bulunmaktadır. Bunların başlıcaları; Mucur, Kepez, Kümbetaltı, Dulkadirli, Kabadurak, Uyluk yeraltı şehirleridir. Şehir ve çevresinde bulunan pek çok höyük de eski çağlarda yerleşim yeri olarak kullanılan yerleri işaret eder. Sayısı çok fazla olan bu höyükler, yerleşimin ne kadar yoğun olduğunu gösterir. Kırşehir’de Kalkolitik dönemden Osmanlı dönemine kadar yerleşme gören höyükler vardır.

Kırşehir kent merkezinde bulunan Kalehöyük üzerinde yapılan yüzey araştırmalarında höyüğün MÖ 3000’den zamanımıza kadar kesintisiz iskân edildiği anlaşılmaktadır. Yapılan yüzey araştırmaları sonucunda İlk Tunç Çağı, Hitit, Helenistik, Roma, Bizans dönemlerine ait seramikler bulmuştur. Bu bulgular Kırşehir Kalehöyük’te İlk Tunç Çağı yerleşiminin olduğunu bize göstermektedir.

Hashöyük Kırşehir merkeze bağlı aynı isimle anılan bir köy yerleşimidir. Yaklaşık olarak Kırşehir’e uzaklığı 35 kilometredir. Hashöyük’ün tarih öncesi dönemleri temsil eden katmanı kimi bilim adamlarınca Kalkolitik döneme kimilerince de İlk Tunç Devrine tarihlenmektedir. Hashöyük Batı ve Orta Anadolu Tunç Çağı kültürleriyle özellikleri hemen hemen aynıdır. Bu da yaklaşık olarak MÖ 4. binin sonuyla MÖ 3. binin başlarına denk düşmektedir.

Kaman Kalehöyük kazılarını, Japonya Ortadoğu Kültür Merkezi Başkanı ve Kaman Kalehöyük Kazı Heyeti Şeref Başkanı Prens Takahito Mikasa 31 Mayıs 1986 günü başlatmıştır. Sachihiro Omura başkanlığındaki kazı halen devam etmektedir. Burada yapılan kazılar Kırşehir'in en erken yerleşim tarihine ışık tutmaktadır. En erken yerleşim, İlk Tunç Çağına tarihlendirilmektedir. Höyükte yapılan kazı çalışmalarında, İlk Tunç çağından başlayan ve Osmanlı dönemine kadar devam eden bir iskânın varlığı saptanmıştır. Bu saptama bize; burada yaşayan kültürlerin çevre ile etkileşimini, ilişkilerini ve sanat anlayışını vermektedir.

Kırşehir ve çevresinde yüzden fazla höyük bulunmaktadır. Bu höyüklerde yapılan yüzey araştırmaları Kırşehir ve çevresinin İlk Tunç Çağından itibaren yoğun bir iskâna uğradığını göstermektedir. Yüzey araştırmaları sadece Kırşehir'i kapsamamış, çevre iller ve bölgelere kadar genişlemiştir. Tüm bu çalışmaların sonuçları Kırşehir'in Tunç Çağı boyunca yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Arkeolojik kazıların Kırşehir ve çevresinde yoğunlaşması yeni bilgilerin ortaya çıkmasına neden olacak ve böylelikle Kırşehir'in tarihi hakkında daha geniş bilgilere sahip olacağız. Özellikle Kırşehir Merkez Kalehöyük'te yapılacak olan Arkeolojik kazılar sonucunda yeni bilgiler ve bulgulara ulaşılabildiğinde şüphe yoktur. Bu bilgiler Kırşehir ve çevresini aydınlatma ile kalmayacak Orta Anadolu'nun hatta Anadolu'nun geçmişini aydınlatacağına şüphe yoktur.

KAYNAKÇA

- AKŞİT, İ. (1981), *Hititler*, İstanbul.
- AKURGAL, E. (1995), *Hatti ve Hitit Uygarlıkları*, İstanbul.
- AKURGAL, E. (2007), *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul.
- AİNSWORTH, W. (1842), *Travels and Researches in Asia Minor, Mezopotamia, Chaldea and Armania I*, London.
- ALKIM, U. B. (1968), *Anatalia I*, Geneva.
- ALKIM, U. B. (1956) , “Kırşehir Höyüğü ve Toprak üstü Buluntuları”, *Belleten*, 20/77 Ankara.
- ALP, S. ; “Karahöyük Kazısı”, *Belleten*, 31, 457
- ALP, S. (2000), *Hitit Çağında Anadolu - Çivi Yazılı ve Hiyeroglif Yazılı Kaynaklar*, Ankara.
- ARIK R. O. (1948), “Karaoğlan Höyüğü Bakır çağı Mimarlığındaki Özellikler”, *III. Türk Tarih Kongresi*, 943, Ankara.
- ATILGAN, M. (1998), *Şirin Kırşehir*, Kırşehir.
- BARKELEY, H. C. (1891), *A Ride throught Asia Minor and Armenia*, London.
- BARTH, H. (1858), *Reise von Trapezunt durch die nördliche Hölfte Kleinasiens nach Scutari im Herbst*, Gotha.
- BASINOĞLU, E. (1981), *Çeşitli yönleriyle Kırşehir*, Kırşehir.
- BOSSERT, H.Th. (1950), “Orta Anadolu’da Yapılan Bir Gezi Hakkında Kısa Ön Rapor”, *Belleten*, c.14,667–671, Ankara.
- CANTÜRK, C. (2007), “*Pers İstilasına Kadar İlkçağ Anadolu Uygarlıklarında Devlet Ve Yönetim*”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Bursa.

- CHANTRE, E. (1895), *Mission scientifique en Caucase, Asie Mineure et Syrie*, Paris.
- CUINET, V. (1890), *La Turquie d'Asie. Geographie administrative, statistique, descriptive et raisonnee de chaque province de l'Asie Mineure*, I. Cilt, Paris.
- DELLAL G. - DELLAL İ. (1998), *Kırşehir İlinin Ekonomik Kalkınması* Kırşehir.
- DİE, (1998), *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Kırşehir*, Ankara.
- DİNÇER, M. Z. (1998), *Kırşehir Ekonomisinin Gelişmesinde Turizmin Yeri Ve Önemi*, Kırşehir.
- DRAHOR M. G. (1993), “Acemhöyük Özdirenç ve Doğal Uçlaşma Çalışmaları”, *IX. Arkeometri sonuçları Toplantısı*, Ankara.
- GÜNALTAY, Ş. (1946), “*Yakınşark II: Anadolu*”, TTK, Ankara.
- GÜNGÖRDÜ, E. (1989), “*Kırşehir'in Kuruluşu-Gelişmesi Ve Fonksiyon Alanları*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- HARMANKAYA, S.-ERDOĞU, B. (2002), *TAY - Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri-4a/4b: İlk Tunç Çağı*, İstanbul.
- İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, İPKM, (1993), *Rakamlarla Kırşehir*, Kırşehir.
- KANSU, Ş. A. (1940), “Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Etiyokuşu Hafriyatı Raporu”, 19.-20. Ankara.
- KILIÇ, R. (1998), *Kırşehir'in Depremselliği ve Alınabilecek Önlemler Paneli*, Kırşehir.
- KINAL, F. (1981), “*Eski Anadolu Tarihi*”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- KINAL, F. (1991), “*Eski Anadolu Tarihi*”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

- KINAL, F. (1998), “*Eski Anadolu Tarihi*”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- KINAL, F. (1949), “Hitit Hiyerogliflerinin Yaşı Meselesi” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, AUDTCF, Ankara.
- KOŞAY H.Z. - AKOK M. (1973), *Alacahöyük Kazısı, 1963–67 Çalışmalar ve Keşiflere Ait ilk Rapor*, Ankara.
- LLOYD, S.- MELLART, J. (1962), *Beycesultan I*, London.
- LLOYD, S. (1997), *Türkiye'nin Tarihi*, TÜBİTAK, Ankara.
- LLYOD, S. (1957), “*Beycesultan Excavation 1956*”, Türk Arkeoloji Dergisi 7/1, Ankara.
- LUCAS, Paul (1714), *Voyage du Sieur Paul Lucas Fait Par Ordre du Rai dans la Grece, l'Asie Mineure, la Macedoine et l'Afrique I*, Amsterdam.
- MEMİŞ, E. (1998), *Eskiçağ Türkiye Tarihi*, Konya.
- MEMİŞ, E. (2006), *Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi*, Ankara.
- MİKAMİ T.- OMURA S. (1986), “1985 Kaman - Kalehöyük Yüzev Araştırmaları”, *IV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 227, Ankara.
- MİKAMİ T.- OMURA S. (1987), “1986 Kırşehir İli Sınırları İçerisinde yapılan Yüzev Araştırmaları”, *V. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 123, Ankara.
- MORDMANN, A. D.(1925), *Anatolien. Skizzen und Reisebrife aus Kleinasien 1850-1859*, Hannover.
- MORİ M.-OMURA S. ; (1989), “1988 Kırşehir, Yozgat ve Nevşehir İlleri Yüzev Araştırmaları”, *VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 295, Antalya.
- OBERHUMMER, R.-ZİMMERER, H. (1899), *Durch Syrien und Kleinasien. Reise schilderungen und Studien*, Berlin.

- OMURA, S. (1988), “1987 Kırşehir İli Sınırları İçerisinde yapılan Yüzey Araştırmaları”, *VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara.
- OMURA, S. (1990), “1988 Kırşehir, Yozgat, Nevşehir, Aksaray İlleri Sınırları İçerisinde Yürütülen Yüzey Araştırmaları ”, *VIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 69, Ankara.
- OMURA, S. (1992), “1990 Yılında İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları ”, *IX. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 541, Ankara.
- OMURA, S. (1992), “1991 Yılında İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları ”, *X. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 365, Ankara.
- OMURA, S. (1994), “1992 Yılında İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları ”, *XI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 311, Ankara.
- OMURA, S. (1994), “1993 Yılında İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları ”, *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 215, Ankara.
- OMURA, S. (1995), “1994 Yılı İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları ”, *XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 243, Ankara.
- OMURA, S. (1996), “1995 Yılı İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları ”, *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 283, Ankara.
- OMURA, S. (1998), “1996 Yılı İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları ”, *XV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 41, Ankara.
- OMURA, S. (1999), “1998 Yılı İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları ”, *XVII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 25, Ankara.
- OMURA, S. (2000), “1999 Yılı İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları ”, *XVIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 83, Ankara.

- OMURA, S. (2007), “2003–2006 Yıllarında İç Anadolu’da Yapılmış Olan Yüzey Araştırmaları ”, *XXV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 213, Kocaeli.
- MİKAMİ, T. , OMURA S. (1987), “1986 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *IX. Kazı Sonuçları Toplantısı II*, 1, Ankara.
- OMURA, S. (1988), “1987 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *X. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, 356, Ankara.
- MİKAMİ, T.- OMURA S. (1990), “1988 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *XI. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, 335, Ankara.
- OMURA, S. (1991), “1989 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *XII. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, 427, Ankara.
- OMURA, S. (1992), “1990 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, 319, Ankara.
- OMURA, S. (1991), “1991 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, 307, Ankara.
- OMURA, S. (1994), “1992 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *XV. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, 271, Ankara.
- OMURA, S. (1995), “1993 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, 313, Ankara.
- OMURA, S. (1997), “1995 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *XVIII. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, 201, Ankara.
- OMURA, S. (1998), “1996 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, Ankara.
- OMURA, S. (1999), “1998 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *XXI. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, Ankara.

- OMURA, S. (2000), “1999 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, **XXII. Kazı Sonuçları Toplantısı I**, İzmir.
- OMURA, S. (2001), “2000 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, **XXIII. Kazı Sonuçları Toplantısı I**, Ankara.
- OMURA, S. (2001), “2000 Yılı Orta Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları”, **XIX. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Ankara.
- OMURA, S. (2002), “2001 Yılı İç Anadolu’da Yürütülen Yüzey Araştırmaları ”, **XX. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Ankara.
- OMURA, S. (2002), “2001 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazıları”, **XXIV. Kazı Sonuçları Toplantısı I**, Ankara.
- OMURA, S. (2007), “2003–2006 Yılları Kaman-Kalehöyük Kazıları”, **XXIX. Kazı Sonuçları Toplantısı III**, Kocaeli.
- OSTEN, H. H. von der, (1926), *Explorations in Central Anatolia, Season*, Chicago.
- ÖNDER, Mehmet, (1976), *Kırşehir Güldestesi*, Ankara.
- RAMSAY, W. M. (1960), “*Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*”, Çev. “Mihri Pektaş” İstanbul.
- Ritter, Carl, (1858), *Die Erdkunde. XVIII. Kleinasien*, Berlin.
- SEVİN, Veli, (2003), *Eski Anadolu ve Trakya: Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar*, İstanbul.
- SEVİN, Veli, (1999), *Anadolu Arkeolojisi*, İstanbul.
- SEVİN, V. (1997), *Başlangıçtan Perslere Kadar Anadolu Arkeolojisi*, İstanbul.
- ŞAHİN, H. A. (2004), *Anadolu’da Asur Ticaret Kolonileri Devri*, Kayseri.
- ŞIVGIN, İ. – YARDIMCI, R. (2007), *İlkçağ Tarihi*, Ankara.
- TARIM, C. H. (1948), *Tarihte Kırşehri-Gülşehri*, İstanbul.

- TARIM, C. H. (1947), *Kırşehir Tarihi*, Kırşehir.
- TARIM, C. H. , (1938) *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I*, Kırşehir.
- UÇANKUŞ, H. T. (2000), *Uygurluk Bilimi Arkeoloji*, TTK, Ankara.
- WILSON, Sir C. (1903), *Handbook for Travellers in Asia Minor Transcaucasia, Persia*, London.
- VİNCKE, B. V. (1854), Memoir *Über die Cconstruction der Karte von Klein Asien*, Berlin.
- YAKAR, J. (1985), *Region al and Local Schools of Metalwork in Early Bronze Age Anatolia*, An. St.